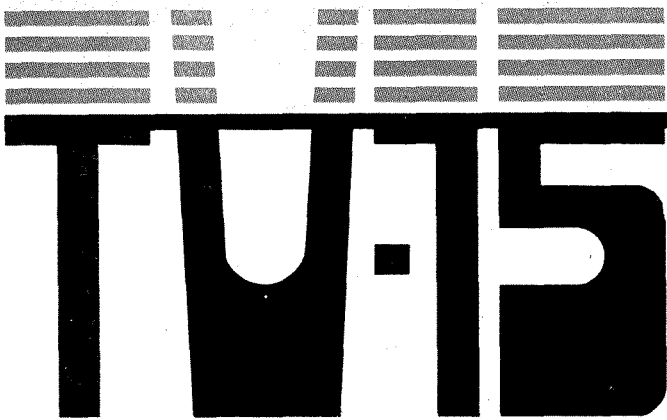

Štev. 23

XXVII.

Izhaja tedensko

15. junija
1989

Cena: 2.000 din

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

V ljubljanskem Mostecu 'so se ustanovili' slovenski Zeleni

Postopna zelenitev lipovine?

Deluj lokalno – misli globalno

Kar nekam pretirano simbolično je, vendar tudi letnemu času ustrežno, da ravno te dni, ko so se pripravljali in končno ustanovili slovenski zeleni, lipa po vseh naših krajih najbolj opojno diši. O njej še ni bilo alarmantnejših podatkov, da morebiti odмира ali pa da je v tej deželi ogrožena. Pa bo prišlo do tega, če seveda v tem, porodnih krčev polnem pluralnem prostoru ne bodo dobili enakopravne besede tudi zeleni. Nekaterim se še danes zdi, da imajo »raznorodni naravovarstveniki« in podobni »naravobrižniki« že vse preveč besede in da s svojim opozarjanjem v krizni čas vnašajo dodatne težave. K sreči pa so takšni glasovi vse bolj umirjeni ali pa so se morebiti v vsesplošnem odpiranju k razmišljanju o nadaljnjem razvoju družbe preprosto potuhnil. Spominu je treba le na kratko ekskurzijo (nekaj let nazaj), ko je uradna državna in z njo tudi ožjeslovenska politika poleg nekaterih splošnih pohvalnih ocen daleč bolj glasno opozarjala na nevarni politični element evropskega 'zelenstva' – s precej negativnim podtonom; pri tem je taktično neustrezno merila v 'zelenstvu' kot najneposrednejšo strankarsko nevarnost. Danes je namreč na dlani, da ne bo težko pridobiti glasov nikomur, ki se bo zavzemal za mir, za čistejšo in človeka vredno okolje, za zdrave delovne pogoje, za čistejšo vodo in zrak, zoper prečečo nevarnost jedrskega sevanja. ... Je pa tudi res, da bi nenehno ponavljanje vseh teh

zahtev brez vsakršne alternativne ponudbe na področju gospodarjenja in tudi našega siceršnjega življenja hitro izgubilo sapo. Zato so zeleni v Mostecu poudarjali **ekološke cilje razvoja**. V temeljih svojega programa so se opredelili kot **družbeno in politično gibanje, ki združuje ljudi na podlagi skupnega interesa** in ne ideologije.

Moto Deluj lokalno in misli globalno je dovolj skoncentrirana ekološka misel, ki opredeljuje človeka kot del narave in hkrati tudi kot njenega skrbnika. Dose-

Bistveno je, da bodo ekološki cilji razvoja prodrli kot enakopravni v sferi odločanja. Ker se zavzemamo za nenasilen odnos do soljudi in do narave, si bomo na političnem področju prizadevali za udeležanje v civilizacijsko odgovornega (humanekološkega) in uravnoteženega načina gospodarjenja in bivanja, za ozelenitev vzgoje in izobraževanja, za ozelenitev znanosti in tehnologije.

Tako so med drugim zapisali v temelje programa Zeleni Slovenije.

ci za vse prebivalce planeta ustrezne pogoje za življenje in jih zagotoviti tudi prihajajočim rodovom pa je velikanska naloga, ki ima svoje logično razdeljene pred – naloge na področju vzgoje za odgovornost vsakega posa-

meznika. Za vse to pa, je poudaril v svojem uvodnem govoru minulo nedeljo dr. Dušan Plut, je potrebna demokratična, strpna, pluralistična družba v pravni in nejedrski državi, ki spoštuje človekove pravice, pravice manjšin, svobodo političnega organiziranja in javnega delovanja.

Vse te občečloveške zahteve pa slejkoprej trčijo na politično izražanje, ki se v primeru slovenskih zelenih posebej izraža tudi v zahtevi po suvereni državi, po suvereni Sloveniji in po pravici do samoodločbe, kar vključuje tudi rabo referendumov za najpomembnejše odločitve.

»Naša vizija je družba ekohumanizma, ki temelji na omejenih načelih, ki bo optimalno izkoristila pozitivne prvine socializma in kapitalizma, obogatena s humanekološkimi podmenami,« piše v temeljih njihovega programa.

Na prihodnjih volitvah želijo nastopiti z lastnim razvojnim programom in s kandidati – od občinske pa do republiške ravni.

Dr. Plut je opozoril, da so dolgoročno gledano učinkovito le preventivne rešitve za zmanjševanje onesnaževanja okolja, medtem ko je gradnja čistilnih naprav komaj zdravljenje že močno onesnaževanega okolja. Ekologija namenja veliko pozornost energetiki, saj se zaveda, da je le-ta središčna točka strategije ekonomskega razvoja. Zato se ekologi zavzemajo za skrajno varčevanje z energijo, za uvajanje alternativnih energetskih vi-

rov, za decentralizirani energetski sistem, za avtomobilski promet s katalizatorji, za intenzivnejšo rabo železnic za transport in seveda – za izstop iz kroga držav, ki uporabljajo jedrsko energijo.

Pobudniki za ustanovitev Zelenih so poudarjali, da se ne zadovoljujejo z bojem proti, oziroma z oponenstvom, ampak **hočejo biti pozitiven dejavnik napredka** z iskanjem prijaznejših poti za preživetje in napredek.

Zaenkrat je zeleni pogled na naš planet v manjšini. Prevladuje pa hladen, mehanicističen pogled nanj kot na dobro naoljen stroj, katerega gospodar je človek. In ta človek uživa svoj potrošniški raj za ceno prihodnosti potomcev in vsega živega, kar nas obdaja, je dejal dr. Plut, za njim pa še številni govorniki, ki so prišli pozdraviti ustanovni zbor Zelenih bodisi s strani družbenopolitičnih organizacij ali društev (Rdeči križ Slovenije, na primer) ali pa v imenu Zelenih iz drugih republik, iz bližnjih pokrajin, sosednjih držav, iz vrst »zelenih« zamejcev, pa tudi iz ZRN in z Dunaja ter iz nekaterih, v Sloveniji najbolj ekološko ogroženih pokrajin.

Kakor so se vsa ta naša ustanavljanja začela tipajoče (s Slovensko kmečko zvezo) in se nadaljevala ihtavo (na primer s socialdemokrati), pa je že prijazno okolje zelenih pljuč Ljubljane dajalo občutje sproščenosti, brez pritiska dvoranske utesnenosti in ofi cialnosti. Predvsem otroci

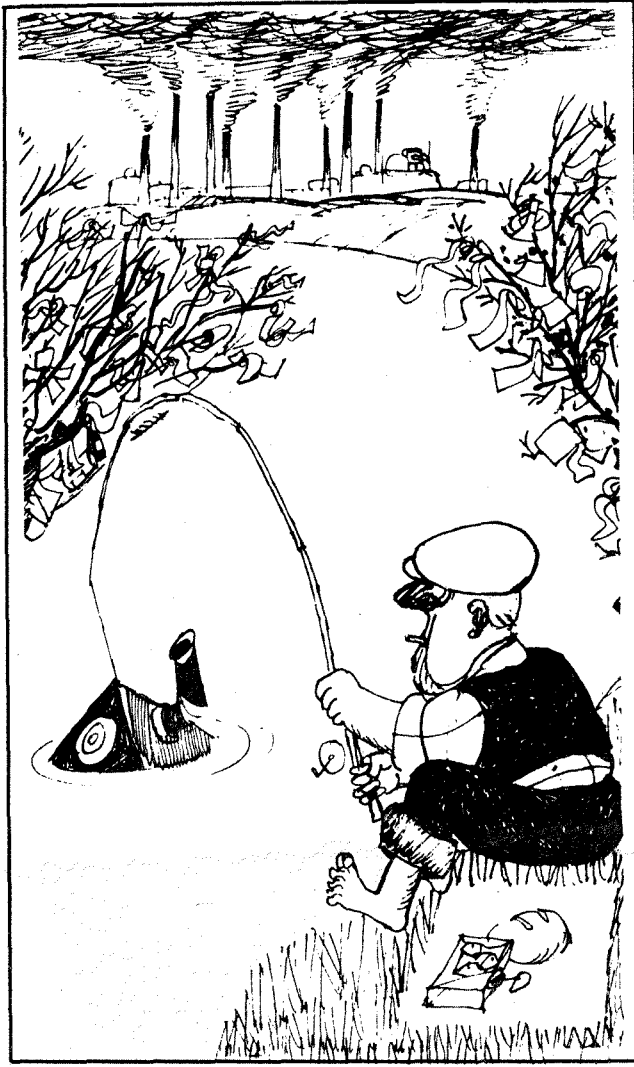
Iz vsebine

Str. 2. Napotek za drugačno razmišljanje?

Str. 3. Avto kot dokaz vrednosti človeka in družbe

Str. 4. Še enkrat Kitajska

Str. 6 Halucinacije ali strah za preživetje?

Kako se bomo odločali, kako mislili daljnosežno? Med ribičem in reko v ospredju in tovarniškimi dimniki na obzorju? Vse to, nas opozarjajo ekologi, so stvari, ki zahtevajo prevrednotenje naših življenjskih pogledov, našega odnosa do dobrin in napredka.

in otročki, ki so tekali med zbranimi, pa so opozarjali na **resnost zelene teme**.

Zeleni so izvolili petnajstčlanski izvršilni odbor, ki bo vodil in usklajeval delo Zelenih med dve-

ma skupščinama, programski svet, ki bo skrbel za program ter kolegij predstavnikov ekoloških skupin in drugih ekoloških pobud.

B. Ž. J.

Onassis za domačo rabo

Ali je bilo naključje, da smo se v pričakovanju reformirane reforme v poznih nočnih urah pred televizorji tešili z vzpomom Aristotela Onassisa, najbogatejšega nekdanjega reveža na svetu? Tudi če je bilo, ostane resnica, da vse večjim revežem kaj drugega tudi preostane ne. Vprašanje je le, ali smo že dovolj osiromašeni, da bi se lotili česar koli in – seveda – ali živimo v za kaj takega pravišnji deželi. Koliko alarmantno se nam zdi dejstvo, da moramo za to, da bi si kupili kilogram kruha in sladkorja, liter mleka in olja in le eno jajce, delati štiri delovne ure in pol? Osemkrat več kot Švicar! Če bi se hoteli najesti, bi morali pristeti pač temu jedilniku primerno število dodatnih ur, ki bi jih prebili na delu.

Za gospodarstvo, tudi za nekatere do včeraj nepogrešljive velikane na steklenih nogah, pa že postaja resnica najbolj trdo Onassisovo geslo: Prijazen bom lahko, ko si bom to lahko privoščil.

Naše reformiranje reforme, to najnovejše, je nekje med enim in drugim. Jasne ločnice med Mikuličevimi časi in po splošnem prepričanju bolj obetavnimi Markovičevimi pravzaprav še ni mogoče potegniti. Tudi naše pisanje je za kak dan preuranjeno, saj naj bi se zvezna vlada čez dan ali dva pokazala v bolj jasni luči. Malenkosti – dr.

Bogomil Kovač pravi, da je bilo najbolj vpadljive neumnosti starega ZIS mogoče popraviti z levo roko – je nova vlada popravila. Brez velikega pompa in novih obljub. Toda naj merimo še tako dobrohotno, vlada je poskrbela predvsem za državo. Ljudi je razveselila, ker jim je dovolila (!), da lahko dvignejo z lastnih deviznih računov toliko deviz, kolikor jih potrebujejo. Pohvalno, predvsem pa koristno za državo, saj bi bilo ob tolikih deviznih rezervah v državni blagajni skrajno neumno zaradi lastnega omejitvenega predpisa še naprej po nepotrebnem odšteti tečajne razlike, če pa jih lahko plačajo drugi.

Tudi zeleni popravek zveznega proračuna ima vsaj dva obraza – manjši je, četudi naj bi dobili največji porabniki več, kot bi sedaj lahko zanje odmerili. Po svoje pa ima Markovičeva vlada prav, ko želi pritisniti na vse ostale proračune. Toda dvoličnost, ki so jo vsi spregledali, ji ne bo v prid. Preveč očitno je, da se ni spustila v pravi obračun – torej ne le koliko, temveč predvsem, kdo vse lahko po novem sploh živi od zvezne blagajne. Po Markovičevu še kar vsi.

Menda tudi najnovejši ukrepi ekonomske politike gospodarstva ne bodo povsem razveselili. Komaj je začela proizvodnja spet naraščati, jim zvezna vlada obeta omejitveno posojilno denarno politiko. Če

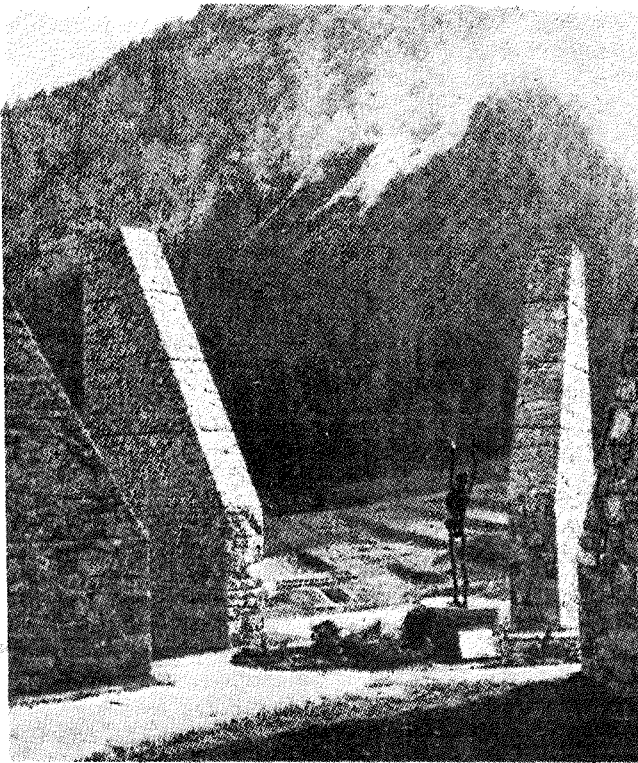
smo sedaj naredili več, z večjo proizvodnjo, a je tudi inflacija poskočila na uradnih več kakor 600 odstotkov, po novem ni mogoče pričakovati drugega, kot da bo proizvodnja manjša, saj bo vlada priškrnila pipe, po katerih v potokih tečejo namišljeni denarji. Najti bo treba pravo mero ali pa prenehati z govorjenjem, da bomo z oživljanjem proizvodnje stopili na prste inflaciji. Preprosteje povedano, povedati bi morali, kateri sovražnik je bolj nevaren: inflacija, ki sproti požira uspehe, ali manjša proizvodnja.

Vlada mora razmišljati vladno, gospodarstvo že tako in tako poskuša meriti uspehe predvsem z dobičkom in mu nihče ne more očitati, da se obnaša neracionalno. Največja novost reformskih pravičij pa je geslo – znajdi se, izmisli si kaj novega, poskrbi zase, dokler ti ne predpišejo česa, kar ti bo zvezalo roke. Ljudje se prilagajajo časom in razmeram, država pa bo morala biti tista, ki bo spoznala pravo mero in poskrbela, da jo bodo vsi spoštovali. Časa nima veliko, nasilje nad gospodarstvom pa se kljub časovni stiski ne bi obneslo. Tržnega se bosta najlažje učila drug od drugega, kajti tako kot gospodarstvo mora tudi vlada poznati pravo mero učinkovite racionalnosti. Oba naj vesta, kdaj si bosta lahko privoščila prijaznost.

Jelka Zupanič

Tudi letos srečanje na Ljubelju

Ob 10. juniju – dnevu slovenskih internirancev

Prejšnjo nedeljo so se kakor že vrsto let nazaj na Ljubelju srečali nekdanji interniranci in se na mestu nekdanje ljubeljske podružnice zloglasnega Mauthausna poklonili spominu vseh umrlih v fašističnih in nacističnih taboriščih po Evropi.

Ljubeljsko srečanje ima vsa leta mednarodni pomen, saj pridejo tja nekdanji taboriščniki tudi iz drugih držav, zlasti Francozi, ki jih je bilo veliko med vojno v taborišču na Ljubelju.

Finančne zagate se poznajo tudi pri množičnosti tradicionalnih srečanj, vendar pa so nekdanji slovenski interniranci trdno odločeni, da bodo četudi skromna vsakoletna srečanja na Ljubelju ostala kot tradicionalno druženje nekdanjih sotrpinov, ki tudi na ta način vedno znova opominjajo nove rodove na grozote vojne, dvigujejo glas zoper nasilje nad človekom ter zoper nove pojave nacizma in fašizma v svetu.

Prireditve je tokrat izpeljala šišenska konferenca SZDL, v kulturnem programu pa so sodelovali ljubljanski pionirji.

Ekološko čisto, »bio« kmetovanje – med trmo in upanjem

To je stališče do življenja, ne le ekonomija in zdravje

Boljše življenje? Novi pogled in poti? Zdravo kmetovanje, kaj je to – je sploh možno v naših okoliščinah? Kdo so ljudje, ki so zapustili mesto, prodali svojo imovino in odšli daleč od kraja prejšnjega bivališča v popolnoma novo, negotovo življenje? Vsa ta vprašanja se vrtijo po glavi človeku, ko se vozi tja dol, v Zilje k Ireni in Darku Erdeljcu, k človekovoma, ki ju prav nič ne poznamo, le toliko smo izvedeli na enem mladinskih sestankov, da sta se pridružila prvi slovenski bio-zadrugi in da sta se začela ukvarjati s kmetijstvom.

Nekemu znancu – kmetu omenim, da odhajam na, predvidoma, zanimiv obisk, pa me hitro ustavi. Mestni da imajo preproste predstave o kmetovanju, da so jih polna usta novih in najnovejših iz roda v rod, sicer pa, takole na sveže, brez podedovanega in od majhnega priučevanega znanja nima pravega upanja za obstanek... Dobro, si rečem, zakaj bi skleпали že na začetku. Poglejmo, kje je ta vasica ob Kolpi in poiščimo novopečena kmeta, pa bosta sama povedala, kako in kaj. Najavila sem se že pred časom, dneva in ure pa vendar nisem mogla natančneje napovedati, zato je obstajala tudi možnost, da pridem zastonj, da ne bo nikogar doma.

Mahnem jo dol z avtoceste in po dolini Krke do Žužemberka in Soteske, nato pa po prelepi partizanski magistrali v Črnomelj in naprej do Vinice. Kópe in kopice spreminjajo pokrajino v en sam dišeč »kiparski« ambient. Bolj ko sem sredi Bele krajine, bolj mirno deluje okolje, več prizorov iz izginjavajočega časa zasledi oko. Pod cvetočo lipo je »parkiran« zapravljenček z vpreženim konjem...

Zilje so čisto ob Kolpi, pravzaprav sto, dvesto metrov višje, na robu Kolpinega korita. Na drugi strani je Hrvatska. Do Karlovca je komaj dobrih 30 kilometrov.

Možak na robu vasi grabi seno in prijazno pokaže s prstom na Erdeljevo hišo, lučaj odmaknjeno od ceste. Skupaj stopiva do vrat, pa je vse zaklenjeno. Torej sta na njivi, mi pravi, in gre z mano naprej po vaškem kolovozu do parobka, kjer ju že zagledam – pri traktorju, z motikama v rokah.

Pogled na njuno delo (pripravljata njivo za koruzo) in še pogled v nebo, (deževalo bo), mi obljubljata urico – dve pomenka. Če bi bilo namreč primerno sončno, bi bilo treba počakati, da bi delo do konca opravila.

Irena Erdeljec, Gorenjka iz Tržiča, ekonomistka po poklicu, si v delovno krilo posmukne roko in krepko pozdravi. Stopiva dol k hiši, kjer spi dveletni Jurij, Darko pa še nekaj dokonča in pride za nama.

Pojasnjevanje se začne. Šele lani sta se priselila. V Grosupljem sta prodala hišo, ki sta jo bila v prejšnjih letih zgradila. Tam sta tajnila tudi službi. Irena je bila tajnica in prevajalka pri Black and Deckerju, Darko pa je bil sociolog v šoli. Že v »prejšnjem življenju« sta imela v Grosupljem njivo in sta poleg službe malo brkljala. Toda vse več

argumentov se jima je nabiralo za to, da je končno dozorela odločitev – da bosta kmeta. Že prej sta bila zagnana športnika, maratonca, rada sta segala po literaturi o zdravni prehrani. Poskušala sta to in ono in ugotavljala, da ju tak način življenja veseli in da bosta skušala ustvariti takšen dom in takšno bivanje, ki jima bo prineslo ravnovesje, umirjenost in nenazadnje-dovolj prostega časa za to, da se bosta ukvarjala še vsak s svojimi hobiji, knjigami, koncerti, druženji s prijatelji...

Vam je postalo to o prostem času sumljivo? Moja prva vprašanja so veljala njunemu novemu domu in temu, kako da sta si izbrala prav Belo krajino. Odgovor: ni bi-

naredil nova, res čedna okna. Ni še torej leto naokoli, pa so prvi rezultati na domačiji že očitni. Leseni stropovi s starinskimi debelimi tramovi so na novo (brez hudih kemičnih barvil) popleskani, po tleh so položene deske, dnevna soba daje videz starinskega z dodatki najnovejšega (npr. z velikim hi-fi stolpom v kotu). Na okencih so lične zavesice, v kuhinji pa stoji mlinček za mletje žita.

Spita na zdravih slamnjah (iz domače slame), pijeta domačo kavo »naut« (popraženo žito), jesta doma pridelane žitarice, krompir in zelenjavo. Sladkorja v hiši sploh nimajo, le ječmenov slad. V trgovini kupujeta navadno le toaletni papir in olje, pa še

rita s kulturami. Pobirata kolaradarje s krompirja in jih prekuhavata. Potlej jih odganjata s krompirja s to »koloradsko tekočino«, ki je prav presenetljivo uspešna.

Kaj pridelujeta? Pšenico, proso, ajdo, sojo, bob, fižol, nadzamne oreške, grah, nekaj malega paprike in paradiznika (bolj za barvo) in zelenjavo – od korenja do kolerabe in pese... Pridelujeta domač jabolčni kis, izdelujeta domače makarone, pečeta domač kruh (in pecivo) in sta videti cvetoče zdrava, oba blizu štiridesetih. Od hrane, ki jo jemo tudi na navadnih jedilnikih, so pri Erdeljcih na seznamu le ribe in prav majhne, komaj omembe vredne količine jajc.

lo naključje. Vzela sta zemljevid Slovenije in potovala s prstom po pokrajinah. Kje je življenje še najmanj onesnaženo, pa hkrati prijazno, primerno podnebje, dobra zemlja, kje so najboljše možnosti za začetek? Malo je pripomoglo tudi dejstvo, da je Darkova mati iz teh krajev po rodu in da jih je dokaj dobro poznal še iz otroštva. Sledilo je poizvedovanje in nakup domačije. In nato takoj – delo.

Lani sta še do pozne jeseni in do prvega snega stanovala v šotoru, z dojenčkom. v hiši so bili pa zidarji in drugi mojstri. Pri Vuku (tako se reče hiši po domače in se je že tudi njiju prijel), je bilo precej zapuščeno. Streha je puščala, vode ni bilo, elektrike tudi ne. Sicer pa sta večino vsega opravila sama. Darko se loti vsakršne naloge. Le za groba dela so morali priskočiti zidarji in vaški mizar jima je

olje kanita v prihodnosti pridelovati sama.

Živine pri hiši ni. Pa zakaj bi tudi bila, če sta Vukova prepričana vegetarijanca, ki sta si svoje kmetovanje zamislila tako, da jima bo prostega časa ostajalo več kot prej in ne manj. Kako? Oba sta prepričana, da na klasični slovenski kmetiji kmet prav zaradi živine ni nikoli prost. Če pa se ukvarjaš s poljedelstvom in še posebno z žitarcami, je najpomembnejše delo spomladi. Treba je poskrbeti, da ob pravem času praviš zemljo, potem oškropiš (mineraliziraš in odganjaš škodljivce) s koprivno vodo in da primerno gnojiš (brez hlevskega gnoja). Seveda pa zemljo obdelujeta največ s traktorjem.

Pravzaprav ju nobeno vprašanje ne zmede. Vse, kar se jima je lani pokazalo za ne dovolj dobro ali neustrezno, letos že popravljata. Koloba-

Sosedje so jih na začetku gledali malo rezervirano. Za vsa obrtna dela sta morala plačevati sproti ali celo vnaprej. Zdaj je zid nezaupanja že zdavnaj podprt in njuno sosedovanje z bližnjimi je prijateljsko, kakor je v navadi povsod na vasi. Tudi njuno kmetovanje, ob katerem so nekateri na začetku zmajevali z glavami, je postalo za bližnje kmete bolj zanimivo. Sploh pa je postalo bolj spoštovanja vredno potem, ko je že zrasla prva letina. »Če ne bosta gipsala«, (gnojila z umetnimi gnojili), so jima pravili od začetka, ne bo nič. Pa je le bilo. S pomočjo literature, s koprivnim škropljenjem in gnojenjem, s pomočjo luninega setvenega koledarja... Koprive so, pravita oba, pravi blagor za poljščine. Če jih namočiš za deset ur, spustijo v vodo vse rudninske snovi, ki jih potrebujejo rastline, če pa jih siliraš,

oziroma pripraviš za gnoj, so odlično gnojilo.

Njun dveletni sin Izidor – Jurij je najboljša reklama za njun način življenja. Zdravo, rdečelično dete izdaja s svojo pojavo sredi dnevnice sobe tiho pravo umirjenost otrok na vasi, ki jih ne priganjajo zgodnji jutranji odhodi v vrtec in bezljanje staršev na delo. Uživa v skodelici zakuhanne kašice in z veseljem še pri mami srčne požirek kave, ki je itak zdrava.

Kako je z bio-kmetovanjem?

»Imava posestvo z 20 hektari zemlje, od tega 3 hektare obdelovalne zemlje,« pove Darko. Takšna kmetija (sam meni, da bi to lahko dosegla tudi vsaka druga slovenska kmetija z umnim gospodarjenjem), bi morala poleg domače, s pridelki prehraniti v povprečju še tri druge družine. Deluje na principu tako imenovane zaokrožene kmetije. Vse površine so obdelane, zalite in gnojene brez najmanjših primesi umetnih gnojil ali strupenih uničevalcev škodljivcev ter boleznih. Zaenkrat Erdeljca sodelujeta v prvi slovenski bio-zadrugi,

Potrebna sta optimizem in – trma

Kdo od njiju je bolj optimističen, kdo bolj trmast, je tako v naglici težko oceniti. Vsekakor pa sta si zastavila življenjski projekt, ki terjata brezkompromisno vzajemnost, sozvočje, enaka stališča in hotenja. Pride čas, tako sta mi opisovala dogajanja v lanskem jeseni, ko vse skupaj že meji na nepremagljivo. Pa se vselej eden izmed njiju zažene, zagriže naprej in potegne za seboj še drugega.

Ni minilo veliko let od takrat, ko je Irena še kadila in sta oba jedla vseprek »navadno« hrano, kakor sta bila vajena od doma. Zdaj se obtem le še nasmihata. Tako sta zdrava, tako jima gre dobro, da se ob temi »meso« in »mleko« ter nekatere druge »nepotrebne stvari« le nasmehmeta. »Ali niste vedeli, da potrebuje človek v svojem življenju mleko le v prvih mesecih – in to materino mleko? Za naprej pa dobi v rastlinski hrani čisto vse potrebne sestavine za zdravo življenje...«

Veliko prebereta o novih načinih kmetovanja, še več o makrobiotiki. Vedno novi in novi znanstveni dokazi potrjujejo njuno usmeritev. Pravita, da bi rada sodelovala tudi z biotehnično fakulteto, če bi tam koga zanimalo njuno delo. Pred nedavnim ju je obiskala tudi neka študentka, ki je pripravljala diplomsko nalogo na temo makrobiotike in bio-kmetovanja.

In ta čas, ko mi dirjamo z enega konca mesta v drugega, ko se med gostim prometom prebijamo iz služb domov in mrtvo utrjeni padamo v postelje, trdi Irena, da je njuna utrujenost, ko pride ta z njive – čisto nekaj drugega.

Kolpa, ki teče doli pod hišami, jima je že »zlezla pod kožo« in v njune načrte za prihodnost je všteta kot delček širše življenjsko-turistične ponudbe.

Veliko stavkov je ostalo nedokončanih. Le navrgla sta še to in ono idejo, možnosti, ki jih bosta imela v prihodnosti, ko bo kmetija zaživela s polno močjo. Verjamem jima, ker so prvi dokazi njunega početja očitni, pa tudi zato, ker so vsi ti kaveljci in korenine, oziroma maratonce in tekači na dolge proge, posebne vrste trmasti ljudje. Ne odnehajo, vztrajajo, poskušajo znova.

Morda se bomo spet srečali to jesen, ko bosta prodajala pridelke nove letine, ali pa na kakšnem zboru privržencev boja za čistejšo naravo. Kdo ve? A to ni tako pomembno; bolj pomembno se mi zdi to, da ju predstavljamo tudi vam, dragi bralci. Morda utegnemo tudi v vas (mnogi ste vrtničarji in drobni pridelovalci hrane za domačo rabo), navdušiti za nova prizadevanja, ki so blizu vsem privržencem in bojevnikom za zdravo in čistejšo človekovo okolje, za zdrav duh v zdravem telesu in za vse, kar je še teh, k prihodnosti in novim pogledom na življenje, obrnjenih filozofij.

Bojana Žokalj-Jesih

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

Posvet s predsedniki občinskih odborov in medobčinskih svetov ZZB NOV Slovenije

V ponedeljek, 19. junija 1989, je predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije tovariš Bojan Polak-Stjenka sklical delovni posvet s predsedniki občinskih odborov in medobčinskih svetov ZZB NOVS o nekaterih aktualnih nalogah, ki zadevajo celotno borčevsko organizacijo Slovenije.

Pogovorili se bomo o poteku letnih programskih konferenc občinskih organizacij ZZB NOV in pobudah danih za učinkovitejšo družbeno politično aktivnost naše organizacije. Med te sodijo tudi vprašanja priprave na kongres ZZB NOV Jugoslavije konec marca naslednjega leta in tudi priprave na letno skupščino ZZB NOV Slovenije v oktobru in volilno skupščino po zveznem borčevskem kongresu. Te dni bodo dane v razpravo borčevskim organizacijam teze o prenovi ZZB NOV Jugoslavije in predlogi za dopolnitve in spremembe statuta ZZB NOV Slovenije.

Na posvetu bomo govorili tudi o nekaterih

vprašanjih izhajanja časopisa TV-15, še posebej pa se bomo dogovarjali o zaustavitvi upadajočih naročnikov na časopis TV-15.

V Skupščini SR Slovenije je Izvršni svet Skupščine SR Slovenije predložil predlog za izdajo zakona z osnutkom zakona o republiških praznikih in dela prostih dnevih v Socialistični republiki Sloveniji. V predlogu je naveden kot dela prosti dan še na 25. december. Naša naloga na posvetu bo tudi uskladiti mnenja borčevskih organizacij, ki so se že dosedaj oblikovala k pobudi predsedstva RK SZDL Slovenije, da se uvrsti med že z zakonom določene dela proste dneve v SR Sloveniji tudi 25. december.

Na delovnem posvetu bomo izmenjali poglede še o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo specifično borčevsko problematiko in se pogovorili o nekaterih nalogah iz programa dela Socialistične zveze.

Jože Božič

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

Zeleni in politika:

»Zmerjali so nas z romantiki«

Na vabilo, naj nekaj napišem ob ustanovitvi gibanja zelenih tudi kot o politični organizaciji, se ne bom odzvala z razmišljanjem o ogroženosti življenja na našem planetu. O tem je bilo že veliko povedanega in dandanes je v Sloveniji težko najti človeka, ki bi nasprotoval varstvu okolja v načelu in nasploh. Drugače je v konkretnih primerih. In vendar okolje na Zemlji ogroža prav vrsta neštetih konkretnih lokalnih prestopkov proti naravi in človeku kot delu narave. Brž ko smo se varstveniki okolja spopadli z določenimi problemi, pa smo skoraj zmeraj naleteli na nepremagljiv odpor oblasti in politike in ekološki primer je praviloma postal politični primer. V spopadu z vsemogočno politiko je zgolj strokovno in človekoljubno ekološko gibanje doživljalo poraz za porazom. Spremljala nas je tudi gonja v tisku in v govorih posameznih politikov in nas prikazovala kot nasprotnike vsakega napredka: kot »romantike«, ki si prizadevajo vrniti se »nazaj k naravi«, k primitivnemu življenju ob svečah. Obseg tega članka bi presegalo, če bi dokumentirano opisala vse konflikte zelenih z oblastjo in politiko, ki se jih spominja iz obdobja več kot dveh desetletij. Naj opišem za primer le eno samo lastno izkušnjo kot potrditve teze, da je varstvo okolja tudi ali predvsem politični problem.

Leta 1976 sem delala v Društvu za varstvo okolja Ljubljana (DVOL). Od decembra 1975 pa do januarja 1976 je bil na Magistratu javno razgrnjen idejni projekt ljubljanske obvoznice Črnuče–Dolgi most. V DVOL smo se čutili dolžne udeležiti se javne razprave. K takemu sodelovanju sta nas na svoji skupni seji povabila tudi dva odbora IS skupščine mesta Ljubljane – za urbanizem in varstvo okolja ter za promet, hkrati z nami pa tudi društvi urbanistov in arhitektov. Da ne bi razbijali sil, so vsa tri društva izoblikovala skupno delovno telo; tako bi skupaj preučili razgrnje-no gradivo za obvoznico in pripravili pripombe. Pri tem pa so odkrili naslednje: že decembra 1973 je bila na posvetu vseh kompetentnih strokovnjakov izmed več variant mestne obvoznice izbrana kot najboljša tista s šifro 2 Y + O. To pomeni mestno krožno obvoznico (mali o) na nivoju ob robu mesta in avtocesto, ki bi potekala v večji razdalji od mesta kot tangenta in bi se na severu razcepila v dve smeri (sever–zahod) in na jugu v dve (jug–vzhod) – kot dva ipsilona. Razgrnjeni idejni projekt pa ni ponujal strokovno izbrane variante, temveč eno izmed ovrženih. Njena hiba je bila predvsem ta, da je potekala načrtovana (in zdaj že zgrajena) cesta kot avtocesta po trasi, predvideni za mestno obvoznico, v neposredni bližini vodovodnih črpališč in poglabljena, s čimer je bila stanjšana zaščitna plast gramoza nad podtalnico.

Zeleni smo videli v projektu veliko nevarnost za preskrbo mesta z vodo. Če bi se tam prevrnila

cisterna z nafto... Naivno misleč, da mestni in občinski možje ne vedo, da je bila sprojektivirana strokovno ovržena in ekološko sporna varianta, smo pri MK SZDL izsilili posvetovanje strokovnjakov in zastopnikov oblasti ter politike, ki je trajalo šest ur in pol in ostalo brez sklepov in brez zapisnika. Proti strokovni kritiki večine navzočih so nastopili zastopniki mesta, občin in investitorja ter od njih odvisnih projektantov z utemeljitvijo, da so ljubljanska podjetja že samoupravno

Ko je bilo vse mimo, so se razširile govorice, da je bila avtocesta zgrajena na trasi, rezervirani za mestno obvoznico, pač zato, ker bi morali obvoznico financirati iz lastnih virov, za avtocesto pa je bilo mogoče dobiti mednarodni kredit. Le kam je šel potemtakem zbrani denar za izgradnjo cest? Še med potekom posvetovanja na MK SZDL je tedanji sekretar MK ZKS Vinko Hafner obiskal Novi Sad, kjer je imel govor (objavljen je bil po vsej Jugoslaviji), čes da v Ljubljani dviga glavo »reakcija«, ki je bila poražena pri političnih vprašanjih in zdaj deluje na strokovnem področju. Omenil je urbaniste, arhitekte in »druge«. Urbanisti in arhitekti so se po taki kleveti umaknili, zeleni pa smo se čutili preveč prizadete, saj smo bili v ožji petčlanski komisiji našega društva vsi udeleženci NOB od leta 1941, od tega trije spomeničarji in od teh dve članici sveta republike. Proti sekretarjevi kleveti smo se pritožili na CK ZKS in RK SZDL. Pri RK SZDL so naročili mestni konferenci, naj raziše, ali so bile vse variante cest enakovredno ovrednotene in ali je bila izbrana varianta sprejeta demokratično.

zbrala denar za desetletno rekonstrukcijo cest, ki jo je sprejela tudi delegatska mestna skupščina. Pozneje se je pokazalo, da so delegati v skupščini glasovali pač za spisek del, med njimi za obvoznico, ni pa jim bil prikazan problem sporne variante.

Držalo pa ni ne eno ne drugo. Toda, »kadija tuži, kadija sudi«. Predsednik MK SZDL Vlado Beznik (zdaj predsednik zbora občin skupščine SRS) je na seji mestne konference 12. julija 1976 opisal zadevo takole: »... Nobena skrivnost tudi ni, ... da ima

Gospodarstvo in politika:

Avto kot dokaz vrednosti človeka in družbe

Ker je pretiravanje povsem običajno v jugoslovanskem političnem prostoru, naj ga bo nekaj še v gospodarstvu. Jugoslovanska avtomobilistična industrija (nekateri so skoraj trdno prepričani, da sploh ne moremo govoriti o industriji) je eden izmed najbolj tipičnih otrok samoupravnega socialističnega gospodarstva. Sama ne more živeti, država je tudi (več) ne more. Nizka akumulativnost, vesoljno zaostajanje za razvojem v svetu, relativno visoke cene, skromna kakovost in še nekatere druge »malenkosti« so zaščitni znaki industrije, ki naj bi predstavljala pomembno gospodarsko dejavnost.

Z jugoslovansko avtomobilistično industrijo, ki je lani izdelala, prodala in tudi izvozila približno 240 tisoč osebnih vozil, je posredno in neposredno povezanih vsaj 600 tisoč Jugoslovancev. To ob vsem drugem dokazuje, da ta gospodarska veja kljub vsemu ni tako nepomembna, kot bi bilo mogoče soditi po kakovosti tistega, kar izdela in – vsaj za sedaj – še vedno proda brez omembe vrednih težav. Če je tako, potem je predvsem zaradi dosežanj gospodarske politike, ki je tako kot drugje dovoljevala sumljivo kvaliteto, nekritično prenašanje tujega znanja (licenc in kooperacij) na domače tekoče trakove, s tem pa ustvarila fevde, ki se jih po učinkovitosti zaščite ne bi sramovali niti najbolj domiselni snovalci današnjega protekcionizma. Zato je lahko tako, kot je: tuji avto-

mobili so domačim povsem konkurenčni, čeprav so vsaj v nekaterih primerih (in verjetno jih ni treba posebej naštevati) vsaj nekajkrat kvalitetnejši. Za to je poskrbela država, ki si ob nakupu tujega avtomobila z najskromnejšim motorjem »odreže« vsaj 75 odstotkov od neto vrednosti, pri najdražjih in najzmogljivejših avtomobilih pa zvezni proračun domačega kupca obere za fantastičnih 195 odstotkov dinarskih dajatev oziroma carin. Zato tudi ne more biti posebno presenečenje to, da prodaja tujih avtomobilov upada iz leta v leto, kar nenazadnje še najbolj dokazujejo podatki. Lani so namreč tuje avtomobilске tovarne pri nas prodale vsega 7400 avtomobilov, leto prej približno 12 tisoč. Skoraj 40-odstotno zmanjšanje prodaje je sicer posledica upadajoče kupne moči,

naš sistem tudi svoje nasprotnike. Nekateri so svojo barvo pokazali že med oboroženim delom revolucije, nekateri so bili identificirani kasneje, vsem skupaj pa je lastno, da delujejo v smeri rušenja družbenega sistema in to na konkretnih akcijah. ... In še: »Ali to ne diši po klicih o takozvani absolutni svobodi ustvarjanja, tezah o ločevanju političnega, družbenega, oziroma strokovnega, znanstvenega itd.? Take teze ne smemo sprejeti. Ni sprejemljivo niti politično niti moralno.« Mestna konferenca SZDL je nato izglasovala zaupnico mestnemu političnemu vodstvu, ne da bi stvar raziskala. S tem se je prižgala zelena luč za sporno obvoznico. Mestna politika se je sklicevala, da je tako odločil tudi tovariš Kardelj.

Od takrat nisem več aktivno delala v društvih za varstvo okolja, ne zato, ker bi upoštevala brezobzirne stalinistične ocene ali se jih bala, ampak zaradi spoznanja, da je problem zaščite vode predvsem politični problem, problem družbenega sistema. V tem pa je bilo mogoče naslednje: da strokovnega mnenja stotih vrhunskih strokovnjakov sploh niso upoštevali, da torej stroka ne pomeni nič: – da o strokovnim mnenjem neskladni varianti tudi ni odločala skupščina, ampak monopolni politični funkcionarji, vsekakor po volji pred skupščino in širšo javnostjo prikritih kratkoročnih interesov (mednarodni kredit?) da sta o strokovnih zahtevah dokončno odločila MK SZDL in MK ZKS (ali vsaj njihovi strokovno nepismeni funkcionarji), nazadnje še tovariš Kardelj in da je ob tem nastala tabu tema (leto pred tem je bila ZK določena vodilna vloga tudi z ustavo); da se je to zgodilo še pred javno razgrnitvijo projekta in je bila zato javna razprava farsa, vsaka kritična pripomba pa »reakcionarno« dejanje;

da po taki nedemokratični poti določajo strokovno nepismeni politični funkcionarji najbrž tudi v vseh drugih strokovnih zadevah, (kar je pripeljalo danes do gospodarske katastrofe), da je ti-

stim, ki tako odločajo važnejši lastni prestiž in položaj kot resnica (sekretar MK ZK nam je rekel: »Če imate vi prav, moram pa jaz iti.«)

Sklenila sem, da ne bom več zgubljala energij, da bi dajala potuho nekemu videzu demokracije, pri čemer je vsako družbeno delo »navadnih« državljanov samo za vtis, da ljudje nekaj samoupravno ukrepajo in odločajo, v resnici pa je že vse prej dogovorjeno in sklenjeno v najožjem krogu.

Ustanovljeni so bili komiteji in sveti za varstvo okolja na vseh ravneh oblasti in politike, društva za varstvo okolja so delovala še naprej. Njihov uspeh je vsekakor, da se je bolj na široko razširila ekološka zavest. Tudi politiki so pod pritiskom javnega mnenja z besedo zmeraj bolj na strani zelenih, dokler le-ti ne posežejo na področje njihovih odločitev. Tudi ustava nam zagotavlja pravico do zdravega okolja. Okolje pa je zmeraj bolj uničeno. Tudi pri izvajanju vseh nujnih ukrepov za njegovo zaščito ali izboljšanje, ki jih je pod pritiskom javnega mnenja sprejela oblast, odlašajo in odlašajo. Torej je edini izhod organiziranje ekološko zavedne javnosti, ki bo lahko ogrozila in na volitvah, tudi kot opozicija, odstranila oblast, ki ji je malo mar propadanje narave in z njo človeških življenj. To pa je mogoče samo v demokraciji. Morda jo bo prinesla slovenska pomlad. Če mrzli vetrovi ne bodo nasuli slane, bodo, upajmo, tudi zeleni lahko o vprašanjih okolja zares odločali. Politično odločanje zelenih bo nadvse pomembno tudi v prihodnje. Če se bo naše gospodarstvo odvijalo po tržnih zakonitostih, se bomo morali ekologisti najbrž spopasti z novimi, okolju sovražnimi silami – z izvozniki umazanih tehnologij iz razvitejših dežel v našo obubožano. Ti ne bodo več uničevali in ropali naravnih dobrin zaradi prestiža ali napačnih odločitev političnih oblastnikov, ampak zaradi dobička za vsako ceno.

Alenka Gerlovič

vsekakor pa tudi povsem nekritične zaščite domače avtomobilске industrije. Ampak to je ugotovitev, za katero bi težko rekli, da je nova in izvirna.

Veliko bolj »izvirni« so časi, ki čakajo domače »avtomobiliste«. Ob silno skromni akumulaciji – kar seveda ni lastno le njim – ni nobenih pravnih možnosti za spodbujanje prodaje s posojili. Restriktivna bančna politika sicer ponuja posojila, vendar so ljudje kaj hitro ugotovili, da jih po koncu izplačila izdelek kragujevske Crvene zastave stane vsaj toliko kot kvaliteten avtomobil bavarske tovarne BMW. Ker v svetu oziroma državah, za katere je mogoče brez posebnih dvomov reči, da so gospodarsko kolikor toliko stabilne, prodaje za gotovino ne poznajo, bi bilo več kot iluzorno pričakovati, da bo v Jugoslaviji trgovina z avtomobili nekaj posebnega. Toda zanimivo in po svoje paradoksalno je, da so vse jugoslovanske avtomobilске tovarne v letošnje plane zapisale od pet do 30-odstotno povečanje prodaje – in da se to tudi uresničuje. Toda nekateri znaki kažejo, da se tovarnam Crvena zastava, IMV, TAS, IDA iz Kikeinde, Cimos in še nekaterim bližajo oblaki, v katerih je malo dežja, pa tudi več toče.

Ker ima Markovičeva vlada pred očmi nekatera pomembna dejstva, bi bilo kljub vsemu preveč naivno, če bi z uvajanjem radikalnih in liberalnih gospodarskih sprememb začela prav pri avtomobilistični industriji. Toda ker je avtor vendarle trajna potrošna dobrina (tako to razumejo na davčnih upravah), ki je po klenem socialističnem prepričanju manj pomembna od dobrega kruha, bi si lahko takšen eksperiment vendarle privoščila. Težko je reči, ali je napovedani zakon, s katerim naj bi konec letošnjega julija Jugoslovani v tujini sami kupovali in uvažali tuje avtomobile, sapica, ki nakazuje nove čase. Vsekakor je že sedaj na dlani, da jugoslovanski kupec zgolj zaradi tega ne bo nič na boljšem. To nenazadnje dobro vedo tako domači izdelovalci avtomobilov kot uvozniki tujih in je zato veter protestov tako rekoč neobčuten.

Več kot retorično in akademsko vprašanje pa bo prav kmalu naslednje: ali si Jugoslavia lahko privošči takšno avtomobilsko industrijo, kot jo ima sedaj? Morda bi bilo veliko bolj ustrezno drugače obrnjeno vprašanje – ali si sploh lahko privoščimo takšno gospodarstvo, kot ga imamo? Rezultati so vidni in zato odgovor ne more biti posebej težak. Gospodarska reforma, ki naj nam bi prinesla vsaj malenkost lepše in morda obetavnejše čase, vsaj za sedaj nima niti teoretično enotnih izhodišč. Zato bi bilo res nenavadno, če bi bila jugoslovanska avtomobilistična industrija kaj bistveno boljša ali drugačna od drugih. Konec koncev se Jugoslovani ne vozijo samo v bistveno slabših avtomobilih kot tujci, pač pa tudi slabše jemo, se zdravimo, šolamo, počitnikujemo in še marsikaj. Avto je zgolj eden izmed najbolj očitnih dokazov družbenega in materialnega statusa človeka in družbe – in tudi v Jugoslaviji ni nič drugače.

Janez Kovačič

Dve formuli

Razmišljati in pisati o tem, kar se dogaja v tistem delu sveta, ki smo mu navajeni reči socialistični, ni ravno hvaležno. Najbrž zato, ker si bralec, pa naj to avtor hoče ali pa ne, hote ali pa nehoti poišče podobnosti, išče primerjave med drugimi in med nami, ker pač tudi mi sodimo v socialistični svet. Pa če smo si to priznali ali pa ne. Primerjave niso v časih predvsem zato, ker se moraš pri analiziranju drugih zmeraj vprašati, ZAKAJ se nekaj dogaja, potem pa moraš, če primerjaš, odgovore na take zakaj iskati še doma. Naj nam je to še tako zoprno, se primerjave kar same ponujajo. Pa čeprav niso zmeraj posrečene, včasih celo precej neprimerne. In v tem socialističnem delu sveta se zadnje čase res dogaja marsikaj. Predvsem sta se jasno in glasno, pojavili dve formuli, ki jih sicer najdemo v vsaki izmed socialističnih držav: »poljska formula« in »kitajska formula«. Prva je nasprotni pol drugi, obe pa sta del enega samega procesa, ki bi mu lahko rekli iskanje poti iz stisk ob hratni strahotni bitki za oblast.

Prvi pol je torej tako imenovana »poljska formula«. Volitve, demokratizacija, iskanje skupnih imenovalcev z drugače mislečimi, poskus premagovanja gospodarske in politične krize in nezaupanja z naprednimi, civiliziranimi prijemi. Strpno in postopno. Ta-

ka pota ubirajo, ali pa vsaj skušajo ubirati, v večini socialističnih držav. Ob Poljski še na Madžarskem, kjer so prvi dovolili pluralizem z več strankami; pa v Sovjetski zvezi, kjer parlament, kljub temu, da ni večstrankarstva, vse bolj postaja podoben debatam

nasprotujočih si strank. Pa pri nas, seveda, kjer utesnimo pravšnje volilne geometrije iskati tako dolgo, da jih bomo na koncu izumili tako na hitro, kot so jih letošnjo pomlad Poljaki. Vse demokratizacije volilnih procesov imajo za skupni imenovalec spoznanje, da do takih procesov MORA priti, kjer je nasprotni pol, tako imenovana »kitajska formula« pokazala, da je veliko bolj pogubna kot morebitna delitev vpliva z drugače mislečimi. Kako daleč si katera vladajočih partij upa pri demokratizaciji volitev, je pač odvisno od tega, koliko je še močna in vplivna. Močnejša je, bolj odprte volitve lahko dovoli. Ali pa od tega, koliko je prisiljena odpirati politični prostor drugim.

Poljska izkušnja seveda utesne biti tudi zelo boleča, opozorilna in skoraj znak za preplah. Ne samo svetel vzor, torej. Odvisno pač od tega, ali jo gledamo optimistično ali pesimistično. Ali se nam zdi poljski kozarec na pol prazen ali

pa na pol poln. Ali jo analizira neka vladajoča partija, ali pa takimenovalna alternativna politična scena. Poljsko vladajočo partijo je popolnega poloma na volitvah rešila samo vnaprej določena volilna geometrija, s katero si je (na spomladanski okrogli mizi) zagotovila 65 odstotkov sedežev v spodnjem domu – sejmu. Ker so bile volitve v zgornji dom – senat svobodne in odprte, si je tam Solidarnost že v prvem krogu zagotovila kar 92 odstotkov, v drugem pa si utegne še kakšen sedež več. Najvišja partijska in vladna elita je že v prvem krogu do tal pogorela. Rešil se je le general Jaruzelski. Z zelo enostavnim manevrom: ker ni kandidiral, že za okroglo mizo pa si je, vsaj načelno, zagotovil položaj predsednika republike.

Preveč enostavno in tudi zmotno bi bilo, če bi tak izid razumeli kot veliko zmago Solidarnosti. Le-ta je najbrž nad volilnimi številkami še bolj presenečena kot

vlada in partija. Hkrati se zaveda, vsaj potihem, če že ne tudi na glas, da Poljaki niso toliko volili ZA Solidarnost, kolikor so PRO-TI partiji, oziroma proti vsemu, kar partija simbolizira v poljski zgodovini zadnjih štirih desetletij. Če se tega Solidarnost ne bi zavedala, bi utegnla razmišljati in delovati hudo zmotno. Tako ali celo bolj zmotno, kot je zadnjih štiri deset let razmišljala in delovala partija. Radikalno, klerikalistično, izključujoče. Monolitno in monopolno, s priznavanjem enega samega zveličavnega mnenja. Zmotno in pogubno torej. Poljsko volitve utegnejo pomeniti korak naprej, v resnici prvi korak k resnični demokraciji, samo v primeru, če Solidarnost ne bo skušala oponašati druge strani in njenih zmot iz preteklosti.

Drugi pol je takoimenovna »kitajska formula«. Trda roka, kri, diferenciacija, izključevanje in kaznovanje vsakogar, ki misli drugače, etiketiranje, iskanje so-

vražnikov. Kontrarevolucija, reakcija, ki kot kontrarevolucijo in reakcijo svetu predstavlja svoje nasprotnike, poražence, ki žal niso vzdržali pred pritiskom prave kontrarevolucije. Kitajsko nihalo je še enkrat zabingljalo na desno in še enkrat ustavilo razvoj. In se še enkrat opredelilo za strah, revščino in za zastoj. Za miselni preskok v preteklost, ki očitno edini lahko reši (samo začasno, seveda) oblast samodržcev.

Poljska in kitajska formula sta še kako živi v vsaki socialistični državi. V eni bolj, v drugi manj. V eni tako, da se že spopadata; v drugi tako, da se skrivata za blago donečimi besedami politikov in oblastnikov. Od zrelosti slednjih bo najbrž odvisno, katera izmed dveh temeljnih formul bo zmagovita in prevladujoča. Od tega torej, ali bodo dovolj modri, da bodo lahko preboleli morebiten poraz na volitvah.

Tone Hočevar

Socializem in bajoneti

Z osrednjega pekinškega trga Tiananmena (Trga nebeškega miru) so odstranili trupla študentov in drugih pobitih demonstrantov, nato pa začeli trgati s sten časopise in gesla, ki so »izražali kontrarevolucionarne misli« in hujskali k upor. Na vrsti je lov za vsemi, ki so kakorkoli vodili več kot pet tednov trajajočo protestno akcijo. Ker so se nekateri med njimi umaknili na ozemlje tujih diplomatskih predstavništva v Pekingu, je verjetno pričakovati celo meddržavne spore, če kitajska policija teh ljudi ne bo dobila v svoje roke po mirni poti.

Široka demokratična javnost – če že imamo nekaj takšnega – je na splošno enotna, ko obsodja brutalnost kitajske vojske v obračunu z demonstranti. O vsem drugem pa ni enotna, tudi ne glede pravih vzrokov za izbruh nezadovoljstva, kakor tudi ne glede nadaljnjih reform na Kitajskem in nadaljnjega odpiranja te države, glede vloge armade in partije, še posebno pa glede prihodnosti Kitajske.

Vojska je poskrbela, da so z javnih površin odstranili ostanke kontrarevolucionarjev, funkcionarji pa »čistijo« partijo. S čisto in diferenciacijo odstranjujejo iz partije vse, ki so pomagali »kontrarevoluciji« ali pa se niso dovolj odločno postavili po robu kontrarevolucionarjem. Misel se pri tem vrača k socializmu leta 1953 v Berlinu, leta 1956 na Madžarskem, leta 1967 na Češkoslovaškem in tudi na Kosovu od leta 1981 dalje. Kamenje in prekletstvo sta letela na Imreja Nagyja, na Aleksandra Dubčka, na Azema Vlasija...

Vendar, tokrat gre za Kitajsko leta 1989. Za režim, če ga je že težko imenovati socializem, ki se

je odločil, da bo osrečil ljudi, pa če to hočejo ali ne. Takšen socializem temelji na »ideologiji« in agitpropu namesto na pluralizmu in demokraciji, priznava pa samo eno resnico, svojo resnico. Za takšen socializem so »sovražniki« vsi, ki mislijo s svojo glavo in zaradi tega drugače govorijo in pišejo.

Morda bodo mladim ljudem, ki so izgubili življenja na Tiananmenu, nekoč postavili spomenik, ki bo opozarjal na njihovo žrtev, bolj verjetno pa je, da se to ne bo nikoli zgodilo. Kitajska se bo posvetila drugim nalogam, ali pa bo le poskušala izpeljati tiste usodne štiri modernizacije, zaradi katerih je ta velika država za nekaj časa stopila iz tečajev.

Glavna pomanjkljivost – gospodarska nerazvitost

Ko tuji opazovalci ocenjujejo razsežnosti tragedije, izražajo mnenje, da glavna pomanjkljivost Kitajske ni v nerazviti demokraciji, saj na Kitajskem vsaj v njenem zahodnem pomenu – te besede nikoli ni bilo, temveč v gospodarski nerazvitosti. Še natančneje povedano, v priza-

devanjih, večinoma neuspešnih, da bi nerazvitost premagali z nekakšnimi velikimi skoki ali pa velikimi žrtvami, torej v eni ali drugi obliki diktature, ki je občasno dobila obeležja demokratičnosti ali ljudskosti. Vedno pa so pri tem mislili na oblike iz revolucije ali pa iz kitajske zgodovine, ne pa na oblike, kakršnih smo vajeni v zahodnem svetu.

Tudi med sedanjo »kontrarevolucijo« tako slavljeno Hu Yaobang ni pred dvema letoma padel na izpitu iz kakšne politične reforme – ker bi bil privrženec neke buržoazne liberalizacije ali »duhovnega onesnaževanja« – temveč zaradi tega, ker je hitel z gospodarskimi reformami in s tem pregreval gospodarstvo, kar je imelo za posledico stranske proizvode reforme: inflacijo, grabež, korupcijo in podobno.

V istih krogih je slišati, da kljub žalovanju za žrtvami s Tiananmena ni razloga, da bi vsi obrnili Kitajski hrbet – nekatere mednarodne grupacije so tudi že potrdile; tudi ni razloga za gojitev najglobljega razočaranja, za obsodbe in obtožbe, kot da gre za kombinacijo fevdalizma in fašizma na Kitajskem. Vedeti je treba, da vojsko angažirajo tudi v drugih, domnevno civiliziranih okoljih in državah; v Izraelu, Veliki Britaniji, Franciji in Latinski Ameriki, vsakokrat, ko je treba zaščititi režim ali politične in gospodarske odnose.

Rana, ki so jo povzročili pe-

Rafali iz strelnega orožja in goreči avtomobili so osvetljevali noč grozljivega pomora v kitajskem glavnem mestu Pekingu. Mrtve so odstranili, potrgali so tudi njihova gesla, načetih vprašanj pa niso rešili. Negotovost je zavladala na Kitajskem.

kinški dogodki, bo kljub temu pozivu svetovnih analitikov ostala boleča še precej časa. Ko so eno jugoslovanskih uslužbenk, ki se je prejšnji teden vrnila iz krvavega Pekinga, spraševali o tamkajšnjih dogodkih, je prosila, naj je ne sprašujejo več. To zaradi tega, da ji ne bi bilo treba ponavljati zgodb o ustreljeni noseči Kitajki, o mrtvem desetletnem dečku na Tiananmenu in gorečem civilistu v bližini že zoglenelega kitajskega vojaka.

Tisti, ki desetletja dolgo iščejo odgovor na kitajski uganko, še posebno na uganko z notranjega političnega življenja na Kitajskem, v kateri je večinoma prevladovala diktatura, se delijo v glavnem na tiste, ki menijo, da je na Kitajskem vse drugače, pogojeno predvsem z zgodovino, kulturo in civilizacijo in druge, ki menijo, da je v bistvu vse enako kot drugje po svetu (vsaj takrat, ko gre za delovne ljudi ter njihove potrebe, želje in ideale).

Resnica je verjetno nekje na sredini, kar so bolj ali manj spoznali vsi tisti, ki so kdaj stopili na tla te velikanske države z dediščino filozofskega konfučijskega miru ter sodobnih političnih, gospodarskih in socialnih nemirov, preobrazb in skokov, kar je vse tudi pogojilo revolucijo in revolucionarno oblast ne pa obratno, kakor zdaj najpogosteje mislijo in zaradi česar obtožujejo tako revolucijo, kakor tudi socializem.

Oni sami bi morali najbolje vedeti

Mnogi danes to pozabljajo. Ne le Francozi, katerih sedanji predsednik se zgraža nad kitajskimi dogodki in pravi, da režim, ki strelja na svojo mladino, nima prihodnosti. Francozi sami bi

morali najbolje vedeti, da so prvi, že leta 1978., streljali na svojo revolucionarno mladino in tudi še velikokrat kasneje »v interesu ohranitve režima in oblasti. General De Gaulle, človek, ki se je tako dobro znašel, ko je bilo treba varovati avtoriteto oblasti (civilne), je v okoliščinah povojnih revolucionarnih valovanj leta 1968 med ultralevičarskimi študentskimi demonstracijami panično poslal po francoske enote, nameščane v ZR Nemčiji, da bi vrnil red na pariške ulice in trge. Do intervencije ni prišlo, vendar ne zato, ker bi general spremenil svoje stališče, temveč zato, ker so se študenti tedaj že razšli.

Ni težko zaslediti sorodnosti med dogodki leta 1968 in tistim, kar se je zgodilo na osrednjem

pekinškem trgu v prejšnjih tednih. Na obeh straneh so vzklikali svoboščinam in demokraciji, bili so proti avtoritetam, togosti in korupciji v vladnih krogih, vsi so bili za korenite spremembe, vendar pa takšne, ki so bile ideološko in politično nejasne in nedorečene.

Bajoneti so prinesli mir na Tiananmen, vojaki, ki so natakli bajonete na puške, pa so dobili odlikovanja. Vendar, zgodovina kaže, da ni lahka naloga sedeti na bajonetih. Hitro začnejo zbadati. Dobro bi bilo, če bi se vojska čimprej umaknila v vojašnice, sicer utegne biti še več mrtvih. Najhuje je, ker je vojska planila nad ljudi in ustvarila položaj, iz katerega je težko najti najprimernejši izhod.

Človekove pravice so vedno bolj pomembne

V Parizu se je začela posebna konferenca o človekovih pravicah na evropski celine. Srečanje, ki se ga udeležujejo visoki predstavniki (med njimi tudi številni zunanji ministri) držav, ki so podpisale helsinško listino o varnosti in sodelovanju, so organizirali na podlagi februarjskega dogovora na Dunaju. Problem človekovih pravic pa naj bi »izčrpno pregledali in o njem sklepali« najprej na zdajšnji konferenci v Parizu, nato prihodnje leto na Danskem (v Københavnu), čez dve leti pa v Moskvi.

Pariško srečanje bo najbrž trajalo mesec dni, napovedujejo pa, da utegnejo sprejeti nekatere pomembne mednarodne listine. Te bi se nanašale na problem človekovih pravic na sploh, na stike med ljudmi ter se na druge temelj-

ne človekove svoboščine. Vse bolj opazno je namreč mnenje, da se civilizacijska raven vzpenja in da spadajo med temeljne človekove svoboščine nekatere prvine, ki jih dosedaj niso dovolj upoštevali. Med njimi je, denimo, odnos do dela, pri čemer naj bi zmeraj bolj suvereno vlogo opravljal človek.

Konferenco v Parizu je začel francoski predsednik Mitterand. Gre za pomembno simboliko. Prav v Parizu so pred štirimi desetletji sprejeli Deklaracijo o človekovih pravicah, kmalu pa bodo v Franciji (pravzaprav po vsem svetu) slavili še 200. obletnico francoske revolucije, ki je vtisnila zgodovinski pečat tudi človekovim pravicam.

Zdajšnji konferenci gre pozornost političnih in družbenih krogov vse Evrope; prirejajo jo namreč v času, ko se ves svet, zlasti

pa Evropa, odpira, ko se krepi težnja za zblíževanje in sodelovanje. Zato tudi pričakujejo, da bo »détant« med velesilama, ki se kajpak prenaša na vse ostale, tudi na to konferenco odseval svoje blagodejne namene. Uspehi na področju človekovih pravic, ki je takorekoč najbolj občutljivo v mednarodnih odnosih, bi lahko bili dragoceni.

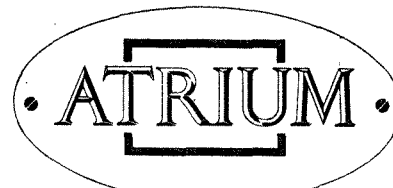
Evropski politični dejavniki so na primer z odkritim zadovoljstvom in domala soglasno pozdravili to, da so prav iz te pariške konference (Ševarnadze) prišle prve in v glavnem ugodne ocene o najnovejših Bushovih predlogih in o sklepih Atlantske zveze v zvezi z razoroževanjem v Evropi. Le Monde je domiselno napisal, »da je prva človekova pravica, da živi v miru«.

Miro Kocjan

gorenjski tisk p.o.

moše pijadeja 1, p. p. 81
64000 Kranj, jugoslavija
telefon: (064) 23 341
telefax: (064) 24 475
telex: 34560 yu gotisk

LESNA INDUSTRIJA IDRIJA

Salon ARK, 65280 Idrija, tel. (065) 71-855

Politkomisar Sime zbira in komentira

Titove slike dol, Miloševiće pa gor

Prvoborec Miljenko Živković iz Beograda piše (zagrebški DANAS št. 377): »V številnih izložbah v Beogradu so postavljene barvne fotografije Slobodana Miloševića z napisom: »Smrt fašizmu-Slobodan narod« (npr.: v ulici Kneza Mihajla št. 14 in 24, na Trgu Marxa in Engelsa št. 2 in drugje).

Kot prvoborcu mi je znano, da so bile zadnje besede mnogih padlih in ustreljenih borcev »Smrt fašizmu-svoboda narod.« Vsem borcem, našim prijateljem in sovražnikom je smisel tega gesla popolnoma jasen.

Vprašujem: kako pa je razumeti napis pod sliko Slobodana Miloševića? Na kateri fašizem mislijo – na domačega ali tuje? »Slobodan narod« – kateremu narodu?

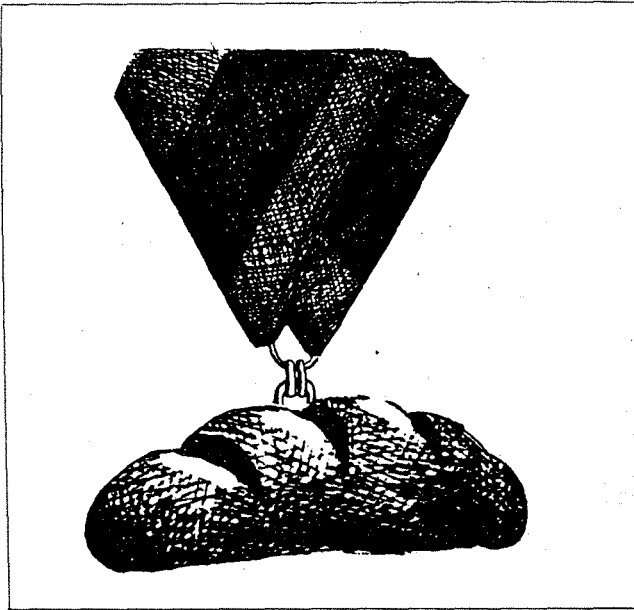
V 21. členu zakona o rabi imena in lika Josipa Broza Tita je med drugim zapisano: slika osebnosti iz domačega javnega življenja in osebnosti tuje države ali mednarodne organizacije se lahko postavi samo ob sliki tovariša Tita, vendar mora biti na njegovi levi strani; če je več slik, pa mora imeti Titova slika častno mesto med njimi.

Toda v poplavi postavljanja slik Slobodana Miloševića v mnogih javnih in službenih prostorih v Beogradu ne spoštujejo določilo navedenega zakona. V številnih primerih so celo odstranili Titove slike, na njihovo mesto pa postavili slike Slobodana Miloševića. Vprašujem, ali se to dogaja spontano ali... In kdo je dolžan skrbeti za izvajanje omenjenega člana zakona?

Povsem razumem notranjo stisko poštenega srbskega prvoborca. Vendar naj mu zapišem – ne v tolažbo, temveč, da ne bo preveč presenečen v prihodnje – da Slobodan Milošević sploh več ne uporablja v svojih javnih govorih besede »federativna«, ko govori o bodoči Jugoslaviji! Vtis imam, se te besede in njene vsebine boji kot hudič križa... Da gre pri tem za federativno avnojsko Jugoslavijo, ni treba posebej poudarjati!

»S katerimi predpisi je urejeno obešanje slik naših najvidnejših politikov v službenih prostorih?« Na to vprašanje v Borbini rubriki »Prosim za odgovor« odgovarja dr. Branislav Fatić, vodja skupine za upravne zadeve in upravni postopek zveznega sekretariata za pravosodje.

Vprašanje je poslal bralec ki ga je spodbudila vest iz Priboja,

da bodo na občinski partijski konferenci razpravljali tudi »o snemanju in onečaščenju slik Slobodana Miloševića, predsednika predstva CK ZK Srbije«. Bralec je še nejevoljen, ker da je v vrtcu, kamor hodi njegov otrok, obešena velika slika Slobodana Miloševića.

Dr. Branislav Fatić je podrobno pojasnil določila zakona, ki sem ga že zgoraj omenil in še dodal, da uporaba slik ostalih državnih osebnosti ni urejena s posebnimi predpisi; zato tudi ni sankcij za odstranitev in sramotitev teh slik.

O zanimivem dogodku v podjetju Peščara v Subotici pa je poročal novosadski list Magyar szo.

Delavec tega podjetja je kupil revijo ON, prvo jugoslovansko erotično revijo za moške, ki izhaja v Beogradu. V reviji je bila tudi nalepka z likom »vožda« srbskega naroda Slobodana Miloševića. Ker je vedel, da

njegova sodelavka rada vidi Sloba, ji je nalepko nalepil na njeno omarico, kjer dela. Za to kavalirsko gesto mu je bila kolegica hvaležna. Da ne bi slika ljubljenega »vožda« padla stran, jo je delavka še oblepila s selotejpom. Toda nekega jutra se je delavka, ko je prišla na delo, zgrozila, ker je neznani storilec tako spraskal nalepko, da ni bilo moč več prepoznati ljubljene osebe. V dotedaj mirni kolektiv so začeli zahajati organi varnosti, ki so se na vse pretege trudili, da bi odkrili »zločinca«, vendar v tem niso uspeli. Začeli so se vrstiti razni

sestanki, ki so skoraj razkrojili kolektiv. Končno so za svet vprašali izkušenega pravnika, ki je pojasnil, da je zanj in za sodišče zaščiten z zakonom samo en lik, ena oseba in njegovo delo. To je Tito.

Vendar v podjetju Peščara poslej ni več onega pravega miru in razumevanja, ki je bilo vse do nesrečne nalepke...

Tisk je zabeležil že številne primere, da so razbili stekla z Miloševićevo sliko na avtobusih. Tako so 2. junija v središču Prizrena na avtobusu vrjanske registracije razbili steklo, povsem sodeč le zato, ker je imel spredaj nalepljeno sliko Slobodana Miloševića. Avtobus je pripeljal učence Vranja na ogled mestnih zanimivosti Prizrena.

Občinski sodnik za prekrške v Vitini (Srbija) je kaznoval Stojadina Lazića iz bližnje vasi Mogila, ker je psoval dr. Stipeta Švarja in Nevenko Vukas iz Ogulina (Hrvaška), ki je za povračilo opsovala Slobodana Miloševića. Ker se je ta prepričal, da je v vitinski kavarni BRATSTVO, je v skladu z njenim imenom sodnik bratsko podelil kazni – vsakemu po 60 dni zapor – in jih takoj poslal na prestajanje kazni.

Sodnik očitno ni podlegel navijaškim strastem in je uporabil enak vatel za oba, kar je v deželah mitingov precej redek primer...

Svojsko intervencijo je zahteval pravoslavni župnik Luka Jović iz Knjaževca (Srbija). Izkoristil je namreč proslavo 600. letnice kosovske bitke v Zaječaru in tam z improvizirane govorice gromoglasno zahteval: »Bože zašiti nas od Šiptara i Šuvara!« Zaradi te nevsakdanje zahteve po božji intervenciji je predsednik občinske konference SZDL demonstrativno zapustil proslavo.

Nestrpni pop ni bil uslišan, kaznovan pa tudi ne...

Odgovorov še ni

V komentarju Makedonska revolucionarka ostro napadla Tempa (TV-15 25. maja) sem bralecem obljubil, da bom poročal o odgovorih na sila ostre in neprizanesljive izjave revolucionarke Vere Aceve, zlasti na račun Svetozarja Vukmanovića-Tempe in Lazarja Koliševskega.

Lazar Koliševski ima kot član sveta federacije svoj kabinet v Sobranju SR Makedonije. Po močno odmevni izjavi Vere Aceve so hoteli novinarji priti do Lazarja Koliševskega. Toda uspeli so priti le do šefa njegovega kabineta Trajka Mirčevskega, ki je novinarjem izjavil:

»Tovariš Lazar Koliševski zavrača vsako misel na pogovor z novinarji. Sramotno je, kaj se vse sedaj piše o njem, ker on tega ni zaslužil. Kje so bili njegovi kritiki, tudi Vera Aceva, pred tridesetimi leti, ko so ga vsi podpirali!«

Prva tarča pisanja izjav Vere Aceve Svetozar-Tempo tudi še ni odgovoril na javni izziv Vere Aceve. Po najnovejših vesteh se

zdravi v Beogradu in se tam veliko zadržuje pri hčerki.

Se pred tem pa je staremu in neugnanemu revolucionarju še uspelo razgibati vso jugoslovansko javnost z nepričakovano, za mnoge tudi močno šokantno zahtevo za rehabilitacijo Aleksandra Rankovića in Milovana Djilasa. Zgodovina namreč pravi, da je Tempo pri takratnem političnem »poku« obeh zelo aktivno sodeloval... Spet novo potrdilo veljavnosti reka »Tempora mutantur et nos mutamur in illis« ali po naše Časi se spreminjajo in z njimi se spreminjamo tudi mi.

Ob vsem tem pa me zanima, le kdaj bo Tempu uspelo odgovoriti na vse številne ugovore in pripombe, na čelu z onimi Vere Aceve...

Potrebni so brezobzirni propagandisti

Nekateri časniki iz severozahodnega dela naše države še naprej pristransko in žaljivo prikazujejo razmere v Beogradu in Srbiji, žalijo srbski narod in poudarjajo, da ni bilo nikakršnih razlogov za uvedbo izrednega stanja na Kosovu. Vse to pa je seveda v nasprotju s stališči zveze komunistov in državnih organov. To in še marsikaj druge-

ga so rekli 1. junija na seji predsedstva beogradske partijske organizacije, na kateri so razpravljali o uredništvu partijske politike ZK Srbije v javnih glasilih.

Številni razpravljalci so kar tekmoval v napadih na Slovenijo in Hrvaško ter njen tisk. Prvo mesto pa si je po moji oceni prislužil neki Božo Bogdanović za naslednjo izjavo: poudaril je, da ni soglasja med prodornim politiko SR Srbije in njenim vodstvom – te napredne ideje in njihovi nosilci namreč zbujajo strah – in sredstvi javnega obveščanja v SR Srbiji, ki se le

umikajo pred kritikami iz severozahodnih delov države, kje še zdaleč ne izbirajo sredstev. Namesto da bi napadala, se srbska sredstva javnega obveščanja le branijo.

Vemo pa, je nadaljeval bojeviti Bogdanović, da je mogoče v boju zmagati le z napadom, in sicer s pomočjo vseh sredstev, ki so nam na voljo. To je propagandna vojna! (podčrtal Sime) V tej vrsti propagande, ki naj bi uveljavila pravo resnico o Srbiji, pa morajo sodelovati razumni, močni in človekoljubni ljudje, ki pa bodo po potrebi tudi – brezobzirni! (Podčrtal Sime)

Tako so razpravljali in sklepali člani predsedstva beogradske partijske organizacije, ki ima velik vpliv na srbsko politiko. Sicer pa bo 1. junij zagotovo prišel v zgodovino SFRJ. Tega dne je namreč Slobodan Milošević poslal Sloveniji znameniti ultimatum, ki ga je sklenil z veliko mero cinizma: »Pozdravljamo vas z najboljšimi željami za vsestranski razvoj Socialistične republike Slovenije.«

Podpora

V času ko je za množična občila v Jugoslaviji značilna informacijska blokada, ko v mnogih medijih prihajajo do izraza enostranske informacije,

Vaš Sime

Odmevi

Tovariš Jože Šček, hvala za lepo pismo!

Kljub razočaranjem in svoji starosti 85 let živite z vso dušo za našo skupno domovino. V dolgem, nadvse lepo napisanem pismu ste orisali dolgo vrsto težav, ki zdajšnje čase bremenijo našo skupnost, in dali marsikateri koristen nasvet, kako se stiskam postaviti v bran. Veseli nas, da ste pohvalili časopis TV-15, ki ga redno prebirate, še bolj pa nas je razveselilo, da vidite rešitve za Jugoslavijo tam, kjer jih v veliki meri vidimo tudi mi: v treznejši politiki in prav takem gospodarstvu, zlasti pa v globljem osebnem in družbenem poštenju.

Obširno ste popisali svoje bridke izkušnje iz davčno upravo, ki vam je že kmalu po osvojitvi brez milosti zarubila delavnico, vas dobesedno oropala in naredila iz vas izkoriščanega človeka – vse samo zato, ker ste branili svoje pričanje in ostali pokončni mož. Prav ste med drugim zapisali: »Kako na nizko raven so

padli naša morala, človeško dostojanstvo in ponos! Veliko preveč je stremušstva in privilegijev!«

Ko smo brali, skozi kakšne preizkušnje ste šli kot nekdanji samostojen kovač in kako ste vsem krivicam navkljub ohranili svoj človeški obraz in vero v socializem po meri človeka, nam je prišel na misel Cankarjev Kalander.

To ni malo, tovariš Šček! Čeprav vas s to primerjavo ne mislimo na cenen način tolažiti zaradi krivic, ki ste jih preživeli in tudi sicer videvali okrog sebe, vendar mislimo, da ste vseskozi šli skozi življenje premožnejši kakor mnogi, ki so materialno bogateli na žuljih drugih ljudi. Dovolj modrosti imate v sebi, da to veste brez našega posebnega poudarka.

Pozdravljamo vas in vam želimo še veliko dobrih dni!

Zvone Kržišnik

Še o izletu v Zelino

(odgovor na odgovor)

V telefonskem pogovoru tajnika naše borčevske organizacije s članom predsedstva ZZB

NOV Brežice, ki je bila soorganizatorica udeležbe na proslavi v Zelini, je bilo dogovorjeno, da se bo avtobus z vsemi nami vračal nazaj grede prek Bizelskega, Kapel in Dobove v Brežice. Tako bi lahko tudi Dobovčani in okoličani v Dobovi izstopili. S tem dogovorom so bili vsi udeleženci iz tega kraja tudi na začetku seznanjeni in zato upravičeno jezni, ko se domov grede tega dogovora nismo držali. Ker sem bil tudi sam med prepričanimi, da dogovor držim, sem tako kot ostali obsedel in čakal na odhod avtobusa. Šele med vožnjo s Svetih gor smo bili obveščeni, da avtobus prek Kapel in Dobove ne bo peljal, ampak, da gremo prek Dobrave. Dopovedovanje o drugačnem prvotnem dogovoru ni nič zaleglo.

Glede anonimnosti mojega prejšnjega prispevka le toliko – bil je podpisan, kar je v uredništvu mogoče preveriti. V njem tudi nisem napisal, naj bi nas bili pripeljali na dom; navsezadnje pa se tudi zastoj nismo vozili, saj smo plačali, kolikor je bilo določeno. In še o brezplačnem delu: ne le jaz, tudi ostali člani naše organizacije že vrsto let delamo v družbenopolitičnih organizacijah brezplačno, pa tega ne obožujemo na veliki zvon.

Bili smo že na številnih proslavah, pa še

nikoli ni prišlo do nesporazuma glede prevoza. V prihodnje bo naše članstvo težko organizirati za odhode na proslave, ki bodo povezane z prevozi, saj so ljudje izgubili zaupanje; poleg tega pa sva jih zaradi nesrečnega vračanja iz Zeline največ slišala prav predsednik in tajnik krajevne borčevske organizacije, čeprav ni kriva.

Mihael Deržić,
predsednik
KO ZB Dobova

P.S. uredništva

Čeprav je tovariš Deržić predlagal podrobnejšo razjasnitev nesporazuma s pomočjo OO ZZB NOV Brežic, v uredništvu menimo, da gre, kljub morebitnemu upravičenemu negodovanju nekaterih borcev iz Dobove, vendarle za tako malenkostno zadevo, da je ne kaže vlačiti v nedogled po časopisih. Navsezadnje so se borci, če se še prav spominjamo, dogovorili, da bodo tudi večje in bolj zamotane spore glede zgodovinopisnih točnosti in netočnosti reševali iz oči v oči; pa ne bi takšne malenkosti?!

Halucinacije ali strah za preživetje?

Umazane igre sredi ekološke puščave

Ljudje se ne zavedajo usodnosti onesnaževanja okolja. Odstotki, ob katerih se dvigujejo lasje. Kako je z resnico o jedrskih odpadkih? Ljudje v skafandrih. Celjska bolnišnica — med pomembnejšimi onesnaževalci.

Celjani že lep čas bijejo bitko za svoje okolje, postavljajo delegatska vprašanja, oblegajo bolnišnico in zdravstveni dom, preklinjajo cinkarniške dimnike, štorsko železarno, tožijo nad neuvedenostjo upravnih organov celjske občine in — seveda — delovnih organizacij, tu in tam pa morajo požreti tudi kakšen ciničen očitek, češ da preprosto halucinirajo in da še daleč ni tako hudo, kot si mislijo. Zagovori največjih onesnaževalcev celjskega zraka — in zemlje — stoje nemalokrat na steklenih nogah in tako so se Celjani prisiljeni sprehajati po majavi brvi, ki so jim jo vsilili in ki jih je pripeljala med deset najbolj onesnaženih mest v Jugoslaviji. Bistvene odločitve so največkrat sprejete takrat, ko ni več mogoče vplivati na njihov razplet in še to v ozkem krogu. Med najodločnejše borbe za čistejšo in človeka vredno okolje v Celju spada Društvo za varstvo okolja in seveda njegov predsednik Janez Črnej.

TV-15: Ali podatek, da spada Celje med deset najbolj ogroženih mest v Jugoslaviji, drži?

Janez Črnej: Drži, ko gre za vsebnost žvepla v zraku, kar pa se tiče ostalih snovi, pa menim, da smo še bližje vrhu.

TV-15: Očitno je, da je leta nazaj nekdo zaviral objavo rezultatov raziskovanj vpliva onesnaženosti na zdravje Celjanov, da je veljal nekakšen tihi embargo, katerega botri so bili celjske občinske strukture in poslovalni organi delovnih organizacij, ki so se znašle na črni listi? Ugotovitev naj bi namreč preveč bodle v oči?

Janez Črnej: Raziskovalna naloga dr. Bogomila Hrašovca, ki jo je objavil 1984. leta Zdravstveni vestnik, med drugim ugotavlja, da je umrljivost prebivalstva me 61 in 70 letom starosti tolikšna, da je celo zmanjkalo ljudi za temeljito analizo! Obolevnost trdi dr. Hrašovec, da je 38 odstotkov večja od normalne. To delo ni nikjer popularizirano. Dobil sem ga od avtorja osebnostno, ker ga nisem mogel dobiti nikjer drugje. Zatorej menim, da je točna ugotovitev, da je bila raziskava pred javnostjo skrita, ker bi vnesla vse preveč razburjenja.

Odnos do teh vprašanj se je nekoliko izboljšal v zadnjih letih. Narejena je bila primerjava — v letih 1987 in 1988 — med zdravstvenim stanjem prebivalcev Slovenskih Konjic in Celja in bila tudi javno objavljena in nasploh popularizirana. Rezultat raziskave, ki sta jo ob pomoči dr. Hrašovca delala še dr. Branko Mežnar in Darka Domirovič-Uranjek: Celjani so štiriinpolkrat bolj bolni kot Konjčani!

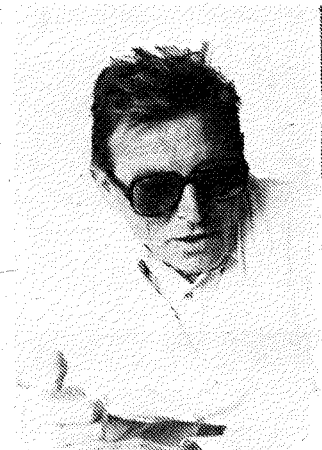
Onesnaženost se seli v zemljo

TV-15: Odnos celjske politike in gospodarstva do ekoloških vprašanj?

Janez Črnej: Potem ko pred nekaj leti tega odnosa sploh ni bilo, se je v zadnjih letih temeljito spremenil, če tudi je še vedno slab, zlasti gospodarstva. Moram povedati, da se ljudje nasploh ne zavedajo usodnosti teh vprašanj. Vemo, da je Slovenija glede na onesnaženost v Evropi takoj za Češkoslovaško in Poljsko, Celje pa pri tem umazanem poslu sploh med prvimi.

TV-15: Že lani poleti je Celjane razburila vest o zastrupljenosti kmetijskih pridelkov, govorice pa se tudi letos niso polegale.

Janez Črnej: S pomočjo strokovnjakov smo lani pobrali vzorce s skoraj deset tisoč hektarov ogroženih zemljišč v celjski, šentjurski in žalski občini, da bi ugotovili zastrupitev zemlje s težkimi kovinami in fluorom. Dognali smo, da je celjski industrijski bazen vsaj za tristo krat bolj ogrožen od zdrave zemlje. To je strahotna ugotovitev! Naredili smo analize solate, pšenice, regrata pa tudi notranjih organov živali, živčevij na tem območju. Pri živalih odstopa ta odstotek tudi trikratno! Ravnsko območje je Vojvodine in Srbije je v primerjavi s celjskim do petnajstkrat čistejše. Gre za težke kovine.

Janez Črnej: »Kjer se le da, nas skušajo žejne prepeljati čez vodo, za človeka z veliko začetnico pa se očitno nihče ne zmeni...«

TV-15: Še vedno povzroča precejšnje vznemirjenje deponija cinkarniških odpadkov v Bukovžlaku in Žepini, kjer je menda precej kadmija, arzena, svinca in podobnega. Kako je z domnevno zazidavo radioaktivnih odpadkov krške nuklearke?

Janez Črnej: Celjska cinkarna ima v bistvu tri deponije: pirinitnih ogorkov, sadre iz TIO₂ proizvodnje in novo, ki jo še gradijo. Stara, ki je pravzaprav polna, vsebuje približno 400.000 ton tekočih odpadkov (zanjo je Cinkarna sama, bržkone zaradi stalnih pritiskov, dala podatek, da je v njej približno 900 ton arzena, 300 ton svinca, tri tisoč ton železa; vendar podatek, da deponija vsebuje tudi kadmij in poliklorirane bifenile, torej PCB, manjka). Da PBC so, kažejo odtočne vode iz deponije. Tudi letošnja raziskava zemljišča pod deponijo je pokazala (za agronomsko fakulteto jo je opravil prof. Lobnik), da je vsebnost kadmija precejšnja, tudi zaradi tega, ker je vsebina deponije prelila zemljišče! Kadmij je

prišel v zemljo tudi skozi zrak, dimnike... Menimo še, da je dimnik tisti, ki je onesnažil zemljo s težkimi kovinami.

Nevšečnostim se pridružuje še radioaktivnost

Ruda, ki jo uporabljajo pri proizvodnji TIO₂ (titanov dioksid ali belilo) je radioaktivna in tako je koncentracija radioaktivnosti v deponiji večja, kot je v rudi sami. To je dodatna obremenitev za prebivalstvo — meje med majhno, srednjo in visoko radioaktivnostjo so namreč zelo zabrisane, že najmanjša radioaktivnost pa je škodljiva za prebivalstvo; sploh še, če je to že obremenjeno z težkimi kovinami in fluorom.

Govorice, ki so se razširile v šentjurski in celjski občini, so nas prisilile, da smo postavili v celjski skupščini delegatsko vprašanje. Ljudje so namreč trdili, da so ponoči pripeljali sode v tovarnjakih z napisom krške nuklearke, ki so jih potem ljudje, oblečeni v posebne zaščitne obleke, spravili neznano kam (zazidali v posebne tunele?!). Odgovor celjskega občinskega komiteja za urejanje prostora in varstvo okolja ter občinske inšpekcije je bil nič. Namreč: vpraševati volka, če je požrl ovco, je pravi nesmisel. Zališali so delavce, povprašali za mnenje krško nuklearko in republiko sanitarno inšpektorico, ki je zagotovila, da je nadzor v Krškem dober — in nič več. Izvedeli smo celo za izjave, da ljudje preprosto halucinirajo...?! Celjski inšpektorji, ki po zakonu niso kompetentni za takšne postopke (za to so določene republiške ustanove, predvsem Zavod za varstvo pri delu in Inštitut Jožef Stefan),

Pogled na idilično jezero v Bukovžlaku pri Celju, deponija cinkarniških tekočih odpadkov. Nezdrava, blatna, mlakuža rdeče barve, polna strupenih snovi.

so z navadnimi, vojaškimi aparati merili radioaktivnost. Tako je vprašanje, ali so ti odpadki res tam in ali je okolje ogroženo, še vedno nerazčiščeno.

TV-15: Cinkarna Celje kot največji onesnaževalec okolja naj bi intenzivirala proizvodnjo za 65 odstotkov. Kaj to pomeni za Celje?

Janez Črnej: Vprašanje terja nekoliko obširnejši odgovor. 1986. leta je bila javna razprava o ekološki sanaciji cinkarne. O intenzifikaciji je sicer razpravljala širša jav-

Cinkarna Celje: Skromna vlaganja v posodabljanje tehnologije, zlasti v proizvodnjo titanovega belila

nost, dokončno potrdilo pa je dala skupščina občine, mislim, da 26. junija in sicer tako, da naj bi se proizvodnja od takratnih 16.000 ton povečala na 24.000 ton. Pred tem, 28. maja, pa je Cinkarna že sklenila pogodbo s podjetjem Progres o povečani proizvodnji in prodaji TIO₂... Delegati torej niso mogli vplivati na odločitev. Cinkarna se preprosto ni ozirala na nikogar. Javnost je bila povsem izigrana, izigrana pa je bila tudi v naslednjem obdobju, saj je celjski izvršni svet dovolil povečanje proizvodnje do 27.000 ton, torej ne do 24.000, kot je zapisano v dokumentih. Mislim, da je ta obremenitev tolikšna, da se bo treba odločiti: ali Cinkarna ali Celje. Proizvodnja TIO₂ in žveplene kisline s pomočjo pirinitnih rudi pomeni eno najbolj umazanih industrij na svetu in kjerkoli te tovarne stojijo, so daleč od naselij ali v bližini morja, mi pa jo imamo na svojem dvorišču. To pomeni dobesedno uničevanje okolja, da ne rečem še prebivalstva!!!

Z onesnaževanjem je obremenjena tudi — bolnišnica

TV-15: Večen problem: čistilne naprave?

Janez Črnej: S filtri imamo v Celju sploh težave, saj jih enostavno — ni. Lahko bi sicer očistili ozračje od tistih

sanacije tudi čistilne naprave ne bi prinesle.

TV-15: Med večjimi onesnaževalci je — kakšen paradoks — tudi celjska bolnišnica?

Janez Črnej: Pri kurjenju plastike (pri 850°C in več), ki poleg kemičnih elementov vsebuje še PBC, nastajajo bojni strupi in sicer dioksin in furani. Sam po sebi je nevaren že PCB, še nevarnejši pa so njegovi razslojni produkti, ki se tvorijo pri določeni temperaturi. Bolnišnica se izgovarja, da gre le za kakšnih 15 odstotkov te snovi, mi pa vemo, da je volumni odstotek plastike v zažganih odpadkih vsaj 45–50. Takšnih in podobnih paradoksov (bolnišnica se ni kaj prida potrudila, da bi položaj omilila), je v tej deželi veliko. V Cinkarni zaposluje dva ekologa, ki pa se bolj trudita, da bi pred javnostjo naredila vtis, kako je pravzaprav vse v redu in da gre v bistvu za natolcevanje, pa tudi za nevednost, kot pa da bi se ukvarjala z resničnimi ekološkimi problemi! Cinkarniški uslužbenec, trenutno predsednik komisije za varstvo okolja pri Gospodarski zbornici Slovenije, je v inovacijski nalogi v Cinkarni Celje kuril gudron in s tem spuščal v okolje PCB!?

TV-15: Ali ne delamo krivice Cinkarni, ko jo kar naprej obtožujemo, saj so naposled poleg nje še drugi grešniki?

Janez Črnej: Gotovo, tudi kurišča so pomemben onesnaževalec okolja, vendar ne tolikšna, kot to skuša prikazati uradna celjska politika, da bi odvrnila pozornost od največjih. Vendar: to se da rešiti z kakovostnejšim premogom. Vprašljiv je tudi EMO in sicer s svojim fluorom (150 ton letno). Res pa je, da se bo flour čez določen čas spral iz zemlje, težke kovine in PCB pa bodo ostali trideset, morda tudi sto let (kadmij in PCB se ne izpirata z vodo, ampak se v približno tridesetih letih zmanjšata na polovico). Železarna Štore je nevarna zaradi izpusta železovega prahu, vendar zna čudovito zavajati javnost, saj je v novem prostoru kar z leve roko odpravil zasmrajevanje

z dimom iz kotlastega dimnika, češ da ga ni več. (Podpisani je dan po intervjuju, na začetku meseca, imel priložnost videti zelo opazno dimljenje!) Prej, pišejo, zoprn dim, danes sama sveta čistost (prikazano v sliki in besedi!). Železarna torej temeljito laže! Poleg tega je železarna Štore, verjetno, dodatni onesnaževalec okolja s težkimi kovinami; zatorej menim, da je na tretjem mestu te žalostne lestvice človekove malomarnosti in (ne)zavedajoče se uničevalne sle.

TV-15: Za konec: ugotovila sva, da se je odnos gospodarstva in politike le nekoliko izboljšal, čeprav so, kot se mi zdi, izboljšave le skromno dozirane in bolj kot ne zanamrljive?

Janez Črnej: Reševanje ekološke problematike je prepočasno. V proizvodnjo ne uvajajo čistejših tehnologij, ne vzdržujejo dovolj dobro čistilnih naprav, podatki o onesnaževanju so preskromni. Podpisnice družbenega dogovora o varovanju okolja niso opravile vrsto nalog. Najpomembnejši je EMO z ogromnimi količinami flaura. Cinkarna je samo na pol uresničila sedemnajst nalog. Aero ni zmanjšal količine odpadnih voda iz tozda Grafika. Štorčani niso zmanjšali emisij dimnih plinov kupolk, le delno vodijo evidenco o ravnanju s posebnimi odpadki...

Sanitarna inšpekcija v občinskem in republiškem merilu — kljub že ugotovljenim dejstvom o zastrupljenosti hrane — ne ukrepa, svoje je storila le republiška veterinarska inšpekcija, ki je odsvetovala uživanje notranjih organov divjadi in perjadi ter hkrati dosegla, da se ti že v klavnicah odstranijo.

So pa nam očitali alarmantno obveščanje.

Zaradi vsega tega smo ovadili 22 največjih onesnaževalcev v Sloveniji, pa tudi občinske in republiške upravne organe, ker niso izpolnili svojih obveznosti. Dva meseca sta že minila, odkar je ovadba pri temeljnem tožilstvu, odgovora pa še ni...

Pogovor zapisal: Milenko Strašek

METALFLEX

p. o. TOLMIN, Poljubinj 89 e, 65220 Tolmin

ORGANIZACIJA ZA PROIZVODNJO INDUSTRIJSKE OPREME

Telefon: (065) 81-711, 81-722, 81-733 — brzojavke: METALFLEX TOLMIN — telex: 34373 YU MEFLEX — FAX (065) 81-161 — žiro račun 52030-601-11310 pri SDK Tolmin — Železniška postaja Most na Soči

Smo za dialog – zavračamo klevete

Na letni skupščini Združenja borcev Pirana smo poleg vprašanj o krajevnih zadevah, največ razpravljali o aktualnih politično-ekonomskih vprašanjih v državi.

Predsednik združenja Stojan Ražem je v svojih uvodnih besedah največ pozornosti posvetil prav tem vprašanjem. Bili smo borci za svobodo, demokracijo in napredek, za enotnost in bratstvo, za Jugoslavijo enakopravnih narodov in narodnosti,« je dejal. »To smo bili in to smo še vedno. Od teh idej in ciljev tudi ne bomo od-

stopili. Smo za pluralizem, toda ne za tak pluralizem, ki bi izničil pridobitve NOB. Ne za pluralizem laži, klevet, kot si ga nekateri zamišljajo, ko med drugim hočejo naprtiti vsem borcem – brez izjeme – razne nepravilnosti, ki so se godile v preteklosti in se še dogajajo. Nekateri gredo celo tako daleč, da zanikajo legitimnost NOB, češ da partizanska vojska ni bila legitimna in podobno.« Žal se take ocene o partizanski vojski pojavljajo tudi v Sloveniji. op. p.

Take ocene, potvarjanje in

zanikanje zgodovinskih dejstev se nekako ujemajo z ocenami – bolje rečeno klevetami, ki prihajajo iz drugih okolij na račun Slovencev in Slovenije in omalovažujejo slovensko udeležbo v NOB v skupnem jugoslovanskem boju za osvoboditev. Pri tem pa molčijo, da smo imeli močno partizansko vojsko, ki glede na število prebivalcev ni bila prav nič manjša kot v kateremkoli drugem jugoslovanskem okolju. In če k temu prištejemo še nekaj ti-soč Slovencev (predvsem borcev – prekomorcev), ki so se borili v sestavi raznih enot po vsej Jugoslaviji potem je tako omalovaževanje, blago rečeno, podlo. Borce italijanske narodnosti, ki so imeli svoje enote, in celo divizijo, ki so bili v sestavi

NOV in POS, pa sploh ne omenjajo! (prip. Žbogar).

Med razpravljajci je bil tudi starosta piranskih borcev Franc Volkar, ki je bil tudi Maistrov borec za severno mejo. Dejal je, da so bili borci za severno mejo, ne glede na njihove zasluge, vedno nekako zapostavljeni v senci drugih, tako v stari kot v novi Jugoslaviji. Ta odnos se je v zadnjem času bistveno izboljšal, vendar še vedno ni zadovoljiv. Premalo je zgodovinsko predstavljen.

Piranski borci smo za pamenten in konkreten – utemeljen dialog, ne sprejemamo pa nesmiselnih, neutemeljenih obtožb in klevet – ne glede na to, ali se nanašajo na borce ali na ves slovenski narod.

Ž. Ž.

Pesmica za jubilate

Nekaj sedemdesetletnikov praznuje te dni v Stržišču nad Baško grapo na skupnem shodu svoj jubilej. V imenu občanov Podbrda jim pošiljamo to zloženko.

J. M.

Rožo slavljenecem !

*Pod Črno Prstjo ste se igrali,
da bi lepr jubilej praznovali
v Stržišču je to sobota lepr dan,
saj letniku 1919 je predam.*

*Kot mladenci, mladenke ste
preživeli vojne vihre vse,
ko svoboda je čez Baško Grapo dahnila,
pa vas usoda po svetu je pahnila.*

*Ustvarili ste si družine,
nanje vezale svoje spomine,
ponosno hodite okrog,
saj osnovali ste slovenski rod.*

*Pogabite ob prazniku na vse skrbi,
vi ste generacija, ki upi ljudi
in združuje, srečo si zaželite
s kogačkom v roki najpravite.*

Munih Jurij

Koprski borci:

Konkretni predlogi

Na letni programski skupščini, ki so jo imeli že sredi maja, so koprski borci najprej ugotavljali, da soglašajo s stališči in usmeritvami republiškega borčevskega odbora, nato pa so se obrnili k domačim temam in tistim vprašanjem, ki so na Obali ta čas najbolj sktualna. Zato so se zavzeli za široko javno razpravo o slovenski ustavi, tako, ki bi zajela res kar najširši krog državljanov Slovenije. Odločno in brezkompromisno pa so zahtevali zavrnitev Zakona o enotnih temeljih uporabe jezikov in zastav narodnosti Jugoslavije in so to tudi pojasnili: menimo, so rekli, da predlog ni ustrezen za reševanje tega vprašanja in ne temelji na zgodovinskih pridobitvah NOB. Predlog je tudi v nasprotju z ustavo SFRJ, ker je pravica republik in pokrajin, da same odločajo o uporabi jezikov narodnosti. Ocenili so, da je treba ob razpravi o spremembah slovenske ustave pregledati in

oceniti tudi obstoječo organiziranost družbenopolitičnih organizacij na obali. O pobudah za nekatere spremembe v borčevski organizaciji pa so zapisali:

»Skupščina ZZB NOV občine Koper najodločneje zavrača kakršenkoli prenos pravice članstva v organizaciji ZB s staršev borcev na njihove potomce, sinove in hčere. Nobenega dedovanja pravic se ne more prenašati na druge.

Borci občine Koper soglašamo, da imajo status borca le tisti starešine ZRVS in JLA, ki so sodelovali v NOV in imajo še danes status borca. Mlajše članstvo ZRVS pa kot stanovska organizacija ne more »dedovati« statusa družbenopolitične organizacije, kot jo ima ZZB NOV.

Zavedamo se, da na ta način ne bomo pridobili podmladka in da z nami tudi izumre ZZB NOV kot družbenopolitična organizacija.

Za obnovo Franje zbrali že nad 1,1 milijarde dinarjev

Prispevek koroških organizacij za obnovo Franje

Predsednik Zveze koroških partizanov iz Celovca Janez Wutte-Luc je Republiškemu odboru ZZB NOB Slovenije izročil 46.653 avstrijskih šilingov prispevkov za sanacijo in obnovo partizanske bolnice Franje.

Darovali so člani organizacij Zveze koroških partizanov Celovec 31.485, Zveza slovenskih organizacij 5000, Zveza slovenskih izseljencev 2000 in Zveza slovenskih žena 8168 Asch.

Sestel se je tudi nadzorni odbor za namensko in smotrno porabo denarja, ki ga na posebnem računu Mestnega muzeja Idrija zbirajo za sanacijo in obnovo partizanske bolnice Franja.

Iz obračuna prihodkov in odhodkov, ki ga je pripravil nadzorni odbor, je razvidno, da se je do 10. maja letos na posebni žiro račun nateklo nekaj več kot 1,1 milijarde dinarjev. Sanacija pobočja Velikega Njivča nad sotesko Pasice, kjer že od decembra 1943 domuje bolnica Franja, je stala nekaj več kot 500 milijonov dinarjev. Preostali denar za potrebe obnove tega edinstvenega spomenika slovenske partizanske sanitete, ki naj bi ga za obiskovalce odprli že jeseni, pa je nadzorni odbor sklenil vezati. S tem želi vsaj kolikor toliko zmanjšati pogubne učinke naše inflacije.

Nadzorni odbor je še soglasno ugotovil, da odgovorni ravna jo smotrno in gospodarno s sredstvi za sanacijo in obnovo Franje.

Takoj po sanaciji kameninskega podora (pogodbeni rok je 15. junij) bodo začeli dodatno zamreževati celoten odlom. Ob tem pa že iščejo ponudbe za umetno pospešeno ozelenitev območja, sanacijo in obnovo objektov, restavriranje premične kulturne dediščine ter za obnovo avtentične poti do same bolnice.

Jože Oblak

Sprejemamo pa vsa tista dopolnila zveznega in republiškega statuta, s katerimi se spreminja organiziranost znotraj naše organizacije: spremembe števila članov, posameznih organov, komisij, možnost podaljševanja mandatov in druge spremembe, ki jih bomo tudi vnesli v svoja statutarna določila na naslednji programski – volilni skupščini. Sem spada tudi naša obalna organiziranost ZZB NOV, ki se je pokazala kot

zgolj formalnost, saj se za probleme obalnih borčevskih organizacij z vključevanjem tudi Sežane kot regije lahko sestajamo in dogovarjamo brez institucionalne obalne organiziranosti; pri tem pa naj bi regijska organiziranost po sedanjem načelu ostala.

Predlagamo krajevnim organizacijam ZZB NOV, da izvedejo akcijo prostovoljnih prispevkov za obnovo bolnice Franje.»

Pismo za današnjo rabo

V tej vihri vsemogočih neargumentiranih obtožb, ki prevladujejo v jugoslovanski skupnosti, in razdivjanosti strasti na straneh raznih časopisov me sili, da tudi s svoje strani povem nekaj v obrambo resnice.

Preveč je stvari, ki me resno zaskrbljujejo in bolijo. Izluščil bom le nekaj, kar zamegljuje resnična ozadja, napačno razlaganje ali pa je posredi vnemar. Prebiram nekatere zelo nekritične očitke Sloveniji tako v nacionalnem, gospodarskem in še zlasti v vojaškem deležu.

Kaj vse nas razdvaja, da so se tako močno oskrunile prijateljske vezi?

V Sloveniji moramo zadnje čase poslušati vsemogoče očitke, še celo na račun Avstro-Ogrske monarhije. Pripisujejo nam še celo netaktno ravnanje, ko se zavzemamo za pravice Slovencev onstran Karavank in za tiste, ki živijo pod Italijo. Nekateri še celo trdijo, da se po nepotrebnem vtikamo v zadeve tuje države. Taki očitki so bili izrečeni iz najvišjih mest. Prav tem politikom bi priporočil, da bi se bolj pozanimali, kaj se dogaja z njihovimi brati v Romuniji, kjer jim odrekajo najbolj elementarne pravice. V tej državi se dogaja pravi genocid za Madžare in tudi za druge neromunske narode!

Ko sem bil pred kakšnimi tridesetimi leti v Romuniji in se pogovarjal s tamkajšnjo srbsko manjšino (okoli Temišvara do meje jih je blizu sto petdest tisoč), so mi z grenkobo povedali, da se ljudje matičnega naroda ne zanimajo dovolj zanje. Bolečino sem občutil tudi sam.

Tudi dandanes se bere o tej zaščiti bore malo, čeprav se dogajajo v Romuniji na vse narode še večji pritiski. Slehernega jugoslovanskega patriota zaskrbljujejo protinacionalna ravnanja tudi v Bolgariji, Grčiji in Albaniji. Vse to gre mimo nekaterih tako neopazno, medtem ko se s strani srbskega (beri: tudi jugoslovanskega) »patriarhata« nalaga le Sloveniji vse izvirne grehe.

Srbski centralistični in unitaristični politiki se ob pomoči centralistov iz preostalih republik vsebolj zavzemajo za jugoslovansko homogenizacijo, v kateri bi Srb pomenil tudi Jugoslovana, medtem ko bi, denimo, Slovenija postala ubogljiva asimilirana celica kot federalni del Jugoslavije. To se je jasno razvidelo tudi iz besed predstavnika armade Staneta Broveta (žal Slovenca), ki je v nekem govoru poudarjal samo jugoslovanske federalne enote, ne da bi enkrat rekel Slovenija.

Ob taki obravnavi smo Slovenci lahko v prihodnje le Jugoslovani in obenem gospodarska baza pri izvajanju dogovorne ekonomije ter ključni del za obstoj lažne solidarnosti.

Zlasti srbski centralisti se pri svojem sramotnem početju še celo naslanjajo na medvojna čustva, ki so nastajala med Srbi in Slovenci potem, ko so začeli nacisti izvajati rasno teorijo in naše ljudi izganjati iz svojih domov. Pri tem pa vedno zamolčijo, zakaj so morale oropane družine v Srbijo, ki tačas ni doživela še nobenega preganjanja. Ali srbski ljudje ne vedo za dramo izseljencev, ki niso imeli nobene druge krivde, razen te, da so bili zavedni Slovenci? Nemci so jih kruto pregnali in na njihove domove naselili nemško misleče ljudi. Resnici na ljubo je treba reči, da je tedaj v predelu Srbije, kamor so naseljevali, vladal še relativen mir in da so bili pregnanci mnogo na slabšem.

Poslušati moramo žaljive izjave nakterih srbskih politikov o Sloveniji, ki presegajo vse meje kulturnega in dostojnega obnašanja. Za ceno dobrote, ki se je preseljeni Slovenci dobro zavedajo, politični manipulantni kujejo medsebojno sovraštvo in podirajo medsebojne lepe vezi, ki so se spletle v povojnem življenju. Vlak prijateljstva se vse bolj spreminja v vlak nezaupanja in v skrajni meri v vlak sovraštva...

Ljudje iz središča države so Slovenijo večkrat zavirali, ko je šlo za količkej njene lastne interese, pa tudi posredno za interese vse Jugoslavije. Kaj je z materializacijo osimskih sporazumov in z denarjem, ki ga je bila italijanska vlada pripravljena dati v ta namen, za izgraditev potrebnih objektov in dograditev cest ter drugih komunikacij namreč? O marsičem ne bomo ničesar zvedeli.

Kot nekdanjega borca pa me najbolj prizadene, ko prebiram v nekaterih časopisih lažno prikazovanje osvoboditve Slovenije oziroma poteka sklepnih bojev. Tu nam nekateri nekdanji borci (celo generali) nalagajo toliko laži, da človek, ki je dogodke sam doživljal, lahko take kvazizgodovinarje samo obsoja. Obsoja zlasti zato, ker jim ni mar za resnično prikazovanje stvari, marveč za politične diskvalifikacije slovenskega boja in njenega deleža pri osvoboditvi Jugoslavije.

Prav gotovo mora zardeti vsak izmed srbskih vojakov in oficirjev, ki se je boril na Slovenskem, ko prebira vse mogoče laži. Če je količkaj pošten, bo moral priznati, v kako težkih razmerah se je boril na slovenskih tleh.

Poskusi razvrednotenja našega boja so se pojavili še med vojno, ko je v Slovenijo novembra 1942 prišel načelnik vrhovnega štaba Arsa Jovanović. Na svojo roko je hotel ukiniti slovensko partizansko vojsko in jo prek Gorskega Kotarja in Like povesti v zaledje bosanskih gozdov. Kot motiv za tako početje je navajal nemogoče razmere vojevanja zaradi komunikacijskih in konfiguracijskih razlogov. S tem je že tedaj priznal, da se Slovenci bore v izjemno težkih pogojih, kajti prek tega oezmlja se raztezajo še Postojnska vrata kot strateško vedno omenjeno dejstvo.

Takrat, med vojno, torej tako, po vojni pa drugače. Najbolj neprepričljiv in boleč pa je očitek, da so nas, Slovence, osvobodile enote Tretje in Četrte armade. Vsakdo, kar nas je še živih, ve, kako hude boje je naša vojska obeh korpusov in drugih enot bojevala na skupni jugoslovanski fronti! Tu gre predvsem za sklepne boje na Koroškem, kjer so naše enote celo ujele nemškega poveljnika Löhra, in za prodor na Trst in Videm (Udine) še pred prihodom Četrte armade. To so dejstva, pred katerimi ne more zatisniti oči noben zgodovinar, še manj pa ne populističen politik. Drugačna interpretiranja sklepnih bojev so umazana dejanja političnih falsifikatorjev, ki bi si hoteli na zaslugah drugih pripenjati medalje. Še vsa sreča, da imamo o deležu slovenske vojske med NOB ohranjenega dosti gradiva in da nam pri dejstvih pomagajo še tuji raziskovalci in zgodovinarji. Zgodovina je pri odkrivanju in potrjevanju resnice neizprosna in so vsa taka obrekovanja ovržena in postavljena na laž!

Vsem tistim, ki toliko senčijo slovenski delež pri osvoboditvi Jugoslavije, pa dobronamerno predstavljam še eno slovensko posebnost: njeni borci so se najdlje borili, še ko so v drugih predelih Jugoslavije že uživali mir in sadove našega skupnega boja. Prav v zadnjih sedmih mesecih po osvoboditvi Beograda so v Sloveniji padale velike žrtve tudi med civilnim prebivalstvom, poleg tistih, ki so padli na bojni poljani. Povedati moramo, da je malo pred tem na vseh frontah Jugoslavije izkrvavelo ogromno Slovencev, še zlasti v sestavi prekomorskih brigad.

Ob sklepnih bojih na naših tleh se je tu zbrala vsa vojaška golazen, od domačih domobrancev, četnikov, srbskih prostovoljcev, ustašev in drugih pajdašev nemškega okupatorja in da so v zadnjih dneh vojne zagrešili mnogo zločinov in izvajali najhujše nasilje.

Ko zaključujem teh nekaj besed, ki mi nalagajo kritiko s strani ljudi z drugačnim pogledom, se tolažim z dejstvom, da sem povedal nekaj stvari, ki mi razbremenjujejo zavest.

Tone Kebe

Od zapora do zapora

V novomeškem zaporu sem bil od 11. julija 1942 do 15. septembra 1942. Ko sem se vrnil domov in si opomogel, sta me na domačem dvorišču obiskala neki belogardisti in karabinjer. Beli mi je rekel: »Franci, šel boš z nami, nekaj te bodo vprašali, pa boš šu vele damuh.« Odpeljali so me v semiški karabinjerski zapor (v stari šoli), v kateri je bil dober mesec pred nemško ofenzivo (oktobra 1943) zaprt tudi semiški župnik Rainer Erklavec.

Kmalu so pripeljali še Toneta Namplaja z Gore, Jožefa Malnariča iz Gabra ter Alojza Malenška (Peclja) z Vrtače. Očitno smo bilo zdaj vsi. Prvo noč smo prebedeli v semiškem zaporu. Spali nismo nič, ves čas smo klepetali. Zjutraj so nas karabinjerji odgnali na postajo Semič. Med potjo so aretirali še Staneta Kulovca, tajnika občine Semič, Antona Severja, glavnega vodjo Sokola v Semiču in mojega očeta Franca Derганca, gostilničarja iz Semiča. Vse tri pa so po nekaj dneh izpustili iz črnomaljskega zapora. Občina je potrebovala tajnika, Sever in moj oče pa sta bila že stara in bolehnata.

Mimogrede smo se poslovili od Rudija Bukovca, mesarja iz Semiča. Jokal je kot otrok, ko nam je podajal roko, kakor da bi slutil, da se ne bomo več videli. Res – umrl je še pred kapitulacijo Italije. Z Rudijem in njegovo ženo smo bili prijatelji, čeprav sta bila nekaj let starejša od mene. Na semiški postaji smo se ustavili še v gostilni Bukovec-Smile. Med goste nas karabinjerji niso pustili, pač pa so nas peljali v kuhinjo. V kuhinji smo naleteli na jokajočo mater in hčer Finkovi (Kapunovi, po domače). Ravno kar sta namreč sprejeli sporočilo, da jima je na Rabu umrl mož, oziroma oče. Njun jok nas je ganil, vendar še slutili nismo, kaj pa nas čaka. Bili smo prepričani, da bodo Italijani v nekaj tednih odšli iz naših krajev.

Z vlakom smo se zjutraj odpeljali v spremstvu karabinjerjev v Črnomelj. Tam so nas peljali naravnost v črnomaljski zapor. Moj oče je bil to pot že drugič v tem zaporu, saj so ga prvič zaprli za en mesec že avgusta 1941. Jaz sem pa videl črnomaljski zapor »od znotraj« prvič. Prevzel nas je karabinjer – paz-

nik, ki se je pisal Gasparini, v civilu je bil hotelir in zelo dober človek. Dal nas je v celico št. 6. Takoj ob vstopu smo zaznali močan vonj po lizolu. Znal sem malo italijansko, zato sem vprašal paznika, zakaj smrdi po lizolu. »Včeraj popoldne se je v tej celici obesil arestant, pa smo jo razkužili,« je odvrnil. Na sprehodu smo izvedeli, da se je obesil davčni uradnik Stanek Polenčič. Po imenu Centimeter smo ga poznali vsi Belokranjci. Visok je bil namreč dva metra, kakor krojaški centimeter – zato so mu dali Belokranjci tak vzdevek. Menda je dal za OF prispevek, Italijani so to zvohal in so ga zaprli. Revez je obupal in se obesil na mrežo line na vratih.

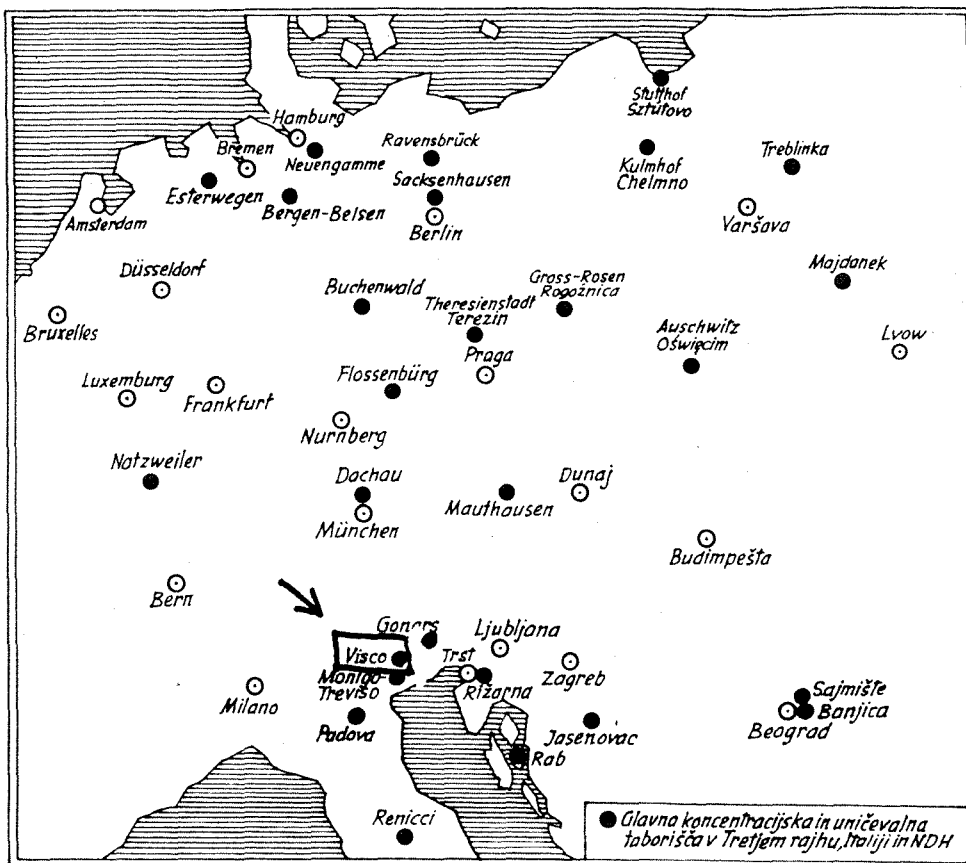
Celica je bila majhna, toda polna miši. Vso noč so se sprehajale po nas, tako da nismo zatisnili očesa. Takoj zjutraj sem zaprosil Gasparinija, naj nam pri Korenu prikrbi mišolovko. Čez dobro uro smo jo že imeli. Takoj smo jo nastavili in potem je vsakih pet minut naredilo »klik«. Zopet nismo nič spali, saj smo morali kar naprej nastavljati mišolovko. Prvi dan smo ujeli 25 miši in jih postavili v špalir k vratom celice.

Sicer pa je bilo v naši celici kakor v »oštariji«. V kotu je bilo najmanj 10 litrov vina in jedače »vsake sorte«. Vino smo žulili ves dan, tako, da je vsak večer prišlo do prepilov. Največkrat sta se sprla Tone in Jože Dunajčan. Dunajčan je obkladal Toneta z »moško podgano«, ta pa njega nazaj z Duničanom, ki na flinto piska. Mlinarič je bil namreč vnet lovec (raubšic), saj je živel na Gabru tik pod gozdom. Bilo je prepira in smeha na pretek. Dobre volje nam ni manjkalo, saj smo čakali,

da bo vsak čas Italija propadla. To se je, žal uresničilo šele 8. septembra 1943, ko smo bili vsi v taborišču Visco.

V začetku januarja 1943 je prišel v celico s solznimi očmi Gasparini in nam povedal, da gremo še isti dan naprej. Zopet smo šli na črnomaljsko postajo. Namestili so nas v vagon – stranišče s 15 luknjami »na štrbunk«. Italijani so imeli namreč pri vsakem vojaškem transportu priključen tak vagon-stranišče. Vlak se je ustavil v Novem mestu, kjer so nas iztovorili. V novomeškem zaporu sem se znašel drugič tistega leta, a zdaj sem prišel v celico s pogledom na Krško. Tokrat se mi je zdelo, da sem v hotelu, saj sem imel prvič manjšo celico-samico s kablo v kotu. Resda ni bilo vina, toda z arestanti smo se odlično razumeli. Bili so metliški aktivisti: Pavle Pavlovič, Pepi Rajner, Ivan Urh, Kočevar (tega je dal l. 1944 Pero Popivoda v Semiču ustreliti), Rudi Kremesec (menda je bil mornar), od Novomeščanov pa dva Mikca in Semičan Kofalt, vaški zaščitnik iz Osojnika. Cele dneve smo igrali »ajnc« za šibice. Tu so bili poleg karabinjerjev tudi slovenski pazniki, a se nam je kolcalo po Črnomlju in Gasparinariju.

Proti koncu januarja 1943 smo se s težkim srcem poslovili od Novega mesta. Štiri Semičane in Cvetka Hudoklina iz Šentjerneja so odpeljali v Ljubljano – v Belgijsko kasarno, kjer nas je v II. nadstropju prevzel appuntato z imenom Žaba. (Ker je vedno regljal, so ga pod tem imenom poznali vsi zaporniki). Drugi appuntato Napoli je bil bolj prijazen. Bržkone se je zavedal, da se je s padcem Stalingrada vojna sreča obrnila. Na hodniku so nam preiskali prtljago. Appuntato je zaplenil zemljevid Italije. Vse so nas dodelili v celico št. 6. Poleg naše celice je bila, če se prav spominjam, št. 7. Tam so bili zaprti dr. France Kidrič, dva brata Vidmarja, Juš Kozak, veletrgovec Šarabon in drugi. Dr. Kidriča so včasih podnevi in zvečer spustili na sprehod po hodniku. Bil je zelo visok, močan možak.

Appuntato Žaba mu je segal komaj do ramen, sicer pa nanj ni regljal, je pač spoštoval univerzitetnega profesorja.

Po arestantskem telefonu smo zvedeli, da imajo naši sosede med seboj konfidentarje; kdo bi to bil, pa nismo izvedeli. Kmalu za nami so pripeljali v celico št. 1 nasproti naše ujetega partizana Ivana Roba in še neke partizane. Vse te so čez nekaj dni ustrelili kot talce. V celico št. 1 pa so potem premestili Novomeščane in Bločane (Karla in Lojzeta Mazija, Andreja Hitija in druge).

Hrana je bila v Belgijski kasarni zelo slaba; enkrat dnevno plitek pločevinast krožnik mineštre in košček kruha. Na sprehod so nas puščali enkrat dnevno na pol ure. Samo v II. nadstropju nas je bilo kot Turkov na Murljavi. V I. nadstropju pa smo večkrat videli na oknu mladega fanta, rekli so, da je sin Otona Župančiča.

Štirinajstega marca 1943 so nas (okoli 500 arestantov) odpeljali v internacijo v Italijo. Na dvorišču in po Masaryko-

vi smo prepevali: »Nekje je dežela, kjer vlada svoboda«. V kako hudi zmoti smo bili, smo spoznali šele po osvoboditvi. Spoznanja pridejo vedno prepozno, toda vseeno mi ni žal, da sem se vključil v odporniško gibanje...

V Visco – 4 km od Palmarnove – smo šli peš, stražarjev z brzostrelkami pa je bilo skoraj toliko kot nas. Najbrž so se tako izognili ruski fronti! Naselili so nas v šotor za 72 ljudi. Jaz sem bil v »tendi št. 119«. Polovico šotora so zasedli Ljubljanci (dr. Slavko Zore, poznejši sekretar OF in kapo II. sektorja, Ivo Klemenčič in drugi). V sosednjem šotoru je bil dr. Mirko Kambič, poznejši minister za lokalni promet, pesnik Igo Gruden in še mnogi pomembni ljudje. Nekateri izmed njih so padli v partizanih, nekateri so postali po vojni funkcionarji, nekateri pa so preživeli tudi povojneinscenirane procese (na primer kemik inž. Mitja Sark, s katerim sva se srečala po vojni v nebotičniku). Nekateri smo bili »osvobodjeni« vsega premoženja in izgnani iz lastnih domov (tudi jaz!). V glavnem je »gor plačal« vsak, ki

ni dovolj upognil hrbtenice...

Ko je bil fašizem na vrhuncu, je prikorakal pred taborišče Visco komandant Buonarroti z velikim trebuhom in pripeljal s seboj štiri domače, vaške fante, (najbrž so prišli iz njihovega »partijskega« sestanka). Obleženi so bili v črne srajce in so bili videti prav »storasti«. Zdeli so se mi, kakor da bi jih pravkar iz »žaklja« stresel, pa nič »porihtal«.

Dober mesec kasneje je padel fašizem, vojaki pa so norali: »La guerra è finita!« Komandant Buonarroti je pred taboriščem jokal kakor otrok. Seržent, ki je pregledoval pakete, je prvič prišel v službo pijan kot krava. Nadtost je čez noč izginila!

Tako je minljiva slava tega sveta, česar se žal mnogi ne zavedajo. Pa bi se morali, saj sicer ne bi bilo nobenih likvidacij, rekvizicij, kolektivizacij, zaplomb zemlje in podobnega. Ljudje so bili resnično svobodni! Latinski pregovor pravi: »Karkoli delaš, delaj pametno in misli na konec«. Do konca pa bomo prišli vsi, nekateri s slabo, drugi s čisto vestjo. Takšno je življenje!

Franc Derganc

Silvo Grgič-Šimen

Še en uspeh borcev Cankarjeve

17. maja 1944 je Cankarjeva brigada po štiridnevni trdih bojih zavzela postojanko v Trebnjem, ki jo je branilo okoli 350-400 slovenskih domobrancev in nekaj Nemcev. V letu 1944 je bilo Trebnje poleg Mozirja, ki je prešlo 12. septembra roke Šlandrove brigade, edino občinsko središče, ki so ju v boju zasedli slovenski partizani. Boj za Trebnje je bil operacija, ki so jo izvajale enote 15. divizije in deli 1. slovenske topniške brigade. Napad Cankarjeve brigade na Trebnje so iz vseh strani zavarovali: Gubčeva brigada, 12. brigada in Dolenjski odred. Brez teh enot bi bila nemoten napad in zmaga borcev Cankarjeve brigade ter topničarjev prav gotovo nemogoča.

Nekaj podrobnosti iz štiri dni in noči trajajočih bojov za Trebnje

Napad na Trebnje se je začel že ponoči od 13. na 14. maj, vendar je šlo to noč bolj za obkoljevalni manever in za zapiranje možnosti trebanjski domobranski posadki, da bi dobila pomoč iz smeri Novega mesta ali iz Ljubljane. 14. maja so bataljoni Cankarjeve dobili ustrezna povelja za napad iz določenih območij tako pozno, da na nove položaje skoraj niso mogli priti pred 20. uro. Novih položajev niso poznali, saj si jih čez dan niso ogledali; res je tudi, da se je valila gosta megla, kar je pri napadu

onemogočalo učinkovito topniško podporo. To so bili dejanski razlogi in ne izgovori bataljonov za neuspeh napada. 15. maja je brigada zopet napadla, vendar šele ob 22.30. Tedaj je prišla trebanjski posadki iz smeri Mirne Peči dodatna pomoč; 1. bataljon se je tako moral umakniti, da bi za položaji 2. in 4. bataljona ščitil njun napad, ko so poskušali likvidirati posadke v nekaterih utrdah. Domobranski odpor pa je bil premočan. Domobranski oficirji, podoficirji in kaplarji so skupaj z Nemci posebej bedeli nad svojimi podrejenimi, pripravljeni, da bi v kali zatrli vsak poskus neaktivnosti v obrambi pri navadnih vojakih

– domobrancih. Ravno ta priganjaški sloj posadke pa je imel zelo nečisto vest. Bolj kot glave podrejenih so jih skrbele njihove lastne... Tudi baterija Cankarjeve (le dva topa manjšega kalibra) je tedaj privrkat sodelovala, vendar za popolni uspeh napada to ni zadostovalo. Brigada nikakor ni doživela neuspeha, saj je zelo razmajala domobranksko obrambo. Res pa je, da je bila obramba Trebnjega po številu skoraj tako močna kot enote napadalcev. To seveda ni bilo v korist borcev Cankarjeve brigade. Brigada je to noč poskušala vse, da bi zasedla vsaj del utrdbe, kar je dokazovalo tudi 13 ranjenih borcev samo v 4. bataljonu. Ali naj bi bilo morda za podkrepitev trditve, da je brigada tedaj storila, kar je trenutno mogla, potrebno namesto 13 ranjenih vsaj 13 mrtvih borcev?

Podobne zahteve o uspehu na vsak način in takoj so deževale iz štaba 7. korpusa, kjer je tedaj ukazoval poveljnik Pero Popivoda. Kot navaja Daki v knjigi »Najboljši so padli«, je samo dva dni kasneje po padcu Trebnja od Popivode dobivalo poveljstvo 15. divizije podobne ukaze o takojšnji likvidaciji Mirne Peči. Na srečo borcev Gubčeve brigade, ki je sicer kasneje zavzela to domobranksko – nemško postojanko, tedaj Ciril Kočevar, poveljnik, in Daki, njegov namestnik, nista hotela ubogati Popivodine bedne ukaze in psovke, saj bi gučevci imeli še znatno večje število žrtev.

Cankarjevi brigadi se sicer ne pripisuje preveč dobrega glede borbenosti; menda le »medli napadi« na postojanko v teh dveh dnevih, to je

15. in 16. maja. Morda so se nekaterim od daleč zdeli napadi borcev Cankarjeve brigade ravno taki, vendar so bila dogajanja na odsekih napada bataljonov Cankarjeve brigade daleč od vsake »medlosti«. 15. in 16. maja do večera so bili cankarjevci namreč še vedno brez sicer obljubljenih podpore skupine topov 1. slovenske topniške brigade, vendar so ju nadvse živahno preživeli. Takorekoč neprestano je grmelo, njihove mine so treskale po položajih domobranske obrambe in po trgu, tudi protitankovske puške in oba topa so sodelovali v obstreljevanju. Mitrالjezi so sicer varčevali s strelivom, vendar so se neprestano oglašali, zdaj eden, nato drugi; hip nato pa je vse ropotalo, ko je bilo treba podreti lastni ali odbiti domobranski protinapad ali onemogočiti premike posadke znotraj postojanke.

Šele ob 18. uri 16. maja je bila končno pripravljena za obstreljevanje trebanjske postojanke tudi topniška skupina 1. slovenske topniške brigade. Oborožena je bila z drugimi topovi kalibra 76 mm in haubice 100 mm. Ognjeni položaji te skupine so bili pri vasi Luža, 4 km zahodno od Trebnjega, opazovalnica pa na Vrhtrebnjem. Topovi so iz Luže streljali vso noč s 16. na 17. maj, zlasti po domobranski utrdah na Pavlinovem hribu, pokopališču, po zahodnem izhodu iz mesta in po središču. Gorsko 75 mm haubico so poslali v Cankarjevo brigado, da bi spremljala napad borcev in neposredno streljala na utrdbe na Pavlinovem hribu.

45. obletnica ustanovitve Goriškega vojnega področja

Velik ugled

Vrste partizanske vojske na Primorskem so proti koncu vojne, poleg prostovoljcev in mobiliziranih, okrepili tudi zaporniki, ki so se vračali iz koncentracijskih taborišč in zaporov v Italiji. Narodnoosvobodilna vojska je številčno narasla in se je prilagajala organizaciji pod vodstvom Glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, ki je uveljavljala večjo delitev dela v vojaški operativi in zaledju. Razvoj narodnoosvobodilne vojske na Primorskem je narekoval ustanovitev Devetega korpusa in reorganizacijo oziroma ustanovitev Devetega korpusa in reorganizacijo oziroma ustanovitev posebnih enot zalednega vojaškega območja. Marca pred petinštiridesetimi leti so bile ustanovljene komande takomenovanega idrijskega, vipavskega in tolminskega vojnega področja s komandami mest in partizanskimi stražami. Avgusta je bilo vipavsko preimenovano v goriško, ki mu je bilo novembra priključeno še idrijsko. Septembra je bilo ustanovljeno še gorenjsko vojaško območje in samostojna Komanda mesta Trst. S tako reorganizacijo v narodnoosvobodilni vojski se je predvsem povečala operativna sposobnost brigad.

Komanda Goriškega vojnega področja je s svojimi komandami mest opravila veliko nalogo iz različnih dejavnosti: mobilizacijo, preskrbo, pripravljanje skladišč, organiziranje partizanskih delavnic, gradbenih del, zdravstva in veterine, obveščevalne službe, prometa, zvez in vojaškega sodstva.

Najpomembnejšo – mobilizacijo smo izvajali stalno in je potekala kot redna naloga. Naša vojska je morala postajati vedno močnejša in je tudi postala tako močna, da je bila sposobna premagati nemškega okupatorja in ga izgnati iz naše dežele.

Živež, tekstil, gradnje

Za potrebe vojske in dela civilnega prebivalstva je bila potrebna prehrana. Na Krasu, v Vipavski dolini in na Goriškem je bila preskrba nekoliko lažja, hkrati pa je bilo gibanje tod zaradi gostote sovražnih postojank in številnih zased zelo oteženo. Poleg hrane je bilo potrebno nabavljati še vrsto drugih življenjskih potrebščin. Dobra organizacija je pripomogla, da je tekstil prihajal tudi iz tovarn v Gorici in Podgori, apno iz apnenice v Solkanu, živež, orodje, železo, razstrelivo in drugo iz lokalov goriških in tržaških trgovcev, zdravila iz goriške bolnišnice in tako naprej, bencin pa smo pogosto dobivali celo iz nemških vojaških skladišč.

Za skladišča smo uporabljali tudi manj znane naravne jame, avstroogrske in italijanske utrdbe, večinoma pa na novo zgrajene bunkerje. Nekatera so lahko prevzela hkrati tudi po več vagonov blaga, vendar so bila kljub velikosti dobro skrita. Takšna so bila posebno na

obrobju Trnovskega gozda, nad Vipavsko dolino, pa tudi v Renčah, Bukovici, Gojačah in drugod.

Skrbeti je bilo potrebno za vzdrževanje cest, odstranjevanje ovir, obnovo mostov in prehodov.

Posebej je bilo potrebno vzpostaviti zanesljivo prometno zvezo med goriškim in kobarškim vojaškim območjem preko Soče ter na tem ozemlju urediti direktne in etapne vožnje z motornimi vozili in vprežno živino, vzdrževati promet med Devetim in Sedmim korpusom ter z našim zaledjem v Gorici in Furlaniji.

Zaradi vedno večje potrebe po vzdrževanju in gradnji cest, mostov, skladišč in bunkerjev ter zaradi dograditve nekaj novih objektov v bolnišnici Franji in izgraditve vseh šest objektov nove bolnišnice Pavle so bili avgusta 1944. ustanovljeni trije bataljoni NOVGRAD-a. Prvi je imel 453 borcev, deloval je na Vipavskem in na Krasu, drugi (334 borcev) v Trnovskem gozdu, Čepovanu in Trebuši, tretji pa je z 298 borci gradil v Cerknem in okolici. To je bilo skupaj prek tisoč ljudi in tolikšna množica je poleg sto petdeset partizanskih delavnic in obratov, v resnici veliko prispevala.

Med komandami območja in mest so vsak dan delovale kurirske in poštne zveze. Telefonske linije so bile na vsem osvobojenem in na robu zasedanega ozemlja. Začetne telefonske postaje so bile prav pred Gorico, Postojno, Sežano, Trstom in drugimi mesti.

Referat za zveze je na primer v dveh mesecih leta 1944. na novo vzpostavil 87 in obnovil 65 km telefonskih linij. Postavili so 319 drog, štiri nove centrale, zgradili deset novih

bunkerjev za telefonske postaje in za njihovo razsvetljavo napeljali šest kilometrov elektrovida.

Sodišče, saniteta, veterina, obveščevalci

Pomembno poslanstvo je opravilo vojaško sodišče Devetega korpusa. Že od začetka je delovalo zelo uspešno in si v prvih postopkih pridobilo velik ugled med prebivalstvom, ker je bilo očitno, da se ravna po načelih zakonitosti. Razprave so bile javne. Na vse navzdoče sta zakonit postopek in izrek kazni napravila globok vtis. Ljudje so tako spoznali naše ljudsko revolucionarno sodstvo

in ga odobrvali, sprejeli so ga za svojega in mu tudi zaupali. Spoznali so, da je tudi sodna oblast v njihovih rokah, saj so člani sodišča izhajali iz njihovih vrst.

Območna sanitetna služba je skrbela za organizacijo zdravstvene dejavnosti v zaledju, zdravljenje in preprečevanje bolezni med borci ter nudenje zdravniške pomoči tudi civilnemu prebivalstvu.

Na Erzeltu nad Vipavo je bila 24. maja 1944. ustanovljena območna premična bolnica. Tukaj so organizirali tudi tritedenski tečaj za bolničarke in bolničarje v ambulantah komand mest in območij ter drugi splošni tečaj za zdravilstvo, ki ga je obiskovalo trideset žena in deklet iz okoliških vasi, namenjen pa je bil civilnemu prebivalstvu. Ranjeni borci so se zdravili v ambulantah, v premični bolnici, težji primeri pa v bolnici Franji in Pavli. Številni so bili med zdravljenjem tudi v domači oskrbi, kjer jih je redno obiskoval in zdravil območni zdravnik. Pri zdravstveni pomoči, namenjeni civilom in borcem, so aktivno sodelovali tudi italijanski zdravniki.

V sestavo sanitetnega oddelka je spadala tudi veterinarska služba. Skrbela je za zdravstveno neoporečnost kraja, zatirala in preprečevala je razne bolezni, pregledovala je in svetovala ali pa celo odrejala, v soglasju

s civilnimi oblastmi, o živalih za zakol, za rejo in razplod.

Zaradi preprečevanja ofenzivnega delovanja in nakan sovražnikovih skupin smo pri komandi območja in mest ustanovili udarne skupine, ki so imele od 15 do 30 borcev in bile odlično oborožene. Samo v enem mesecu poleti 1944. je na primer udarna skupina ene komande mesta uničila 67 sovražnikovih vojakov ter jih 62 ranila in 60 ujela, zaplenila pa veliko orožja, streliva in opreme. Podobnih akcij so opravile diverzantske skupine veliko – v zaledju, pa tudi v sovražnikovih postojankah. Nemalokrat so zaplenile cele sovražnikove avtomobilske transporte živin in drugega blaga ter jih preusmerile na partizansko ozemlje, na primer v Renče in Bukovico.

Naloge učinkovite območne obveščevalne službe so se kmalu razširile še za potrebe Devetega korpusa. Posebno je bilo pomembno natančno ugotavljati gibanje sovražnikovih enot na prometnicah od Ljubljane, Postojne, Trsta in naprej in na cesti Ljubljana – Godovič – Idrija.

Operativne enote Devetega korpusa so naše obveščevalne podatke uporabljale pri izvajanju svojih akcij. Prav tako so obveščevalna poročila, načrti, skice in dokumenti pogosto služili zavezniški armadi, ki je na podlagi teh letalsko napada-

la sovražnikove transporte, objekte in utrdbe, posebno v okolici Trziča.

Prav tako uspešno so delovale še nekatere službe.

Dobre zasnove

S pravnimi političnim delovanjem, predvsem z zakonitimi postopki, si je Goriško vojno področje pridobilo in uživalo splošen ugled. Še posebno je bilo pomembno delo oddelkov pri razvoju partizanskega gospodarstva, preskrbe, prometa in drugih. To je bil uspešen poizkus izkoristiti vse gospodarske, tehnološke, tehnične, organizacijske in kadrovske zmogljivosti v takratnem skrajno težavnem položaju.

Izredne razmere so zahtevale od vsakega posameznika, vsakega partizana in raznovrstnih strokovnjakov visoko politično in delavno zavest, veliko prizadevnosti in obilno mero iznajdljivosti.

Iz nekaterih razpoložljivih zmogljivosti organizacij in kadra so po vojni nastale organizacije združenega dela, ki so imele pri obnovi tega dela Slovenije zelo pomembno vlogo. Iz njih se je kasneje razvila posebno gradbena operativna in nekatere panoge industrije, ki so se uspešno uveljavile in so danes pomembne v slovenskem gospodarstvu.

Andrej Korenčan

Spomin na Vigjuto

Običajno se pripovedi o ljudeh in spominih nanje začno z rojstvom. Naj bo tako tudi z Vigjutovo življenjsko zgodbo. Rodil se je pred petinštiridesetimi leti v Benečiji, v Gorenji Mersi, v občini Šentlenart. Družina je bila dninarska, oče pa je bil tudi priložnostni mizar. V bednih medvojnihih časih, ko ni bilo dela kar kjersibodi in zaslužka tudi ne, se je moral Alojz Bledič-Vigjut preživljati z delom pri različnih gradbenih podjetjih doma in v bližnji Furlaniji, pa tudi v Avstriji. In ker so bile vse to le redke priložnosti, je bil tudi on med mnogimi Benečani, ki so ostali več let brezposelni. Tako je za borni kruhek dninaril in premočnejši kmetje, pri katerih je delal, so ga imeli nadvse radi. Spoštovali so ga in poznali kot marljivega delavca, kot poštenjaka in zanesljivega človeka. Sicer pa je bil

tak, zaupanja vreden že po naravi: miren, redkobeseden, preudaren, morda celo preveč, da mu je v življenju celo škodovalo.

Triinštiridesetega, po padcu fašizma, se je kaj hitro povezal z NOG. Takrat sem ga srečal v Šentlenarški četi Briško-beneškega odreda, potem pa spet v Prvem bataljonu 3. Soške brigade, pa v 18. Bazoviški in končno spet v Briško-beneškem odredu ter pred koncem vojne kot referenta za prehrano in nabavo v Gospodarski komisiji za Beneško Slovenijo.

Nikoli ni bil obremenjen s fanatizmom in pretiranim entuziazmom, bil pa je trden, zavezan, ponosen na svojo narodnost. Takšna je bila že njegova mati, ki ga je vselej, ko je drugim govoril v prid NOV, podpirala in govorila, da je dolž-

nost domačinov, da vstopijo v partizanske vrste.

Takoj po vojni so v Benečiji zavladale povsem nemogoče razmere za številne nekdanje borce, ki so se borili v partizanski vojski. Med številnimi drugimi je tako tudi Vigjut z materjo in dvema bratoma, tudi bor-

cema, zapustil rodno Benečijo in se zatekel v osvobojeno matično domovino. Preselil se je na Jesenice, se tam zaposlil v železarni in pričakal v njej tudi upokojeve. Ustvaril si je nov dom, družino.

Vsa Vigjutova družina z Beneškega je bila partizanska in prav dobro se spominjam njegove matere Irene, ki je po vojni, že pri sedemdesetih, večkrat pripešala na večje shode in sestanke na Krasu – po 60 kilometrov in več, skupaj še z nekaterimi domačinkami.

Z Vigjutom pa sva se po vojni še večkrat srečevala. Na sestankih v Ljubljani, pa na proslavah... Vselej je ostajal tak, kakršen je bil v mladosti – tih, redkobeseden in – skromen. Maja smo ga pokopali na jeseńiškem pokopališču in zdelo se mi je prav, da zapišem vsaj nekaj spominov nanj.

Joško Ošnjak

Cankarjevci so se ob tem dostikrat spraševali, kako se je moglo poveljstvo 7. korpusa tako zmotiti v oceni tega napada Cankarjeve brigade na postojanko v Trebnjem. Ta se je lahko branila iz zelo primernih položajev, sicer na hitro, vendar pa kar z dovolj utrjenih, obdanih z žičnimi ovirami ter med seboj povezanih z mitralješkim ognjem. Poveljstvo 7. korpusa je menilo, da bo postopoma padla kot zrela hruška, samo z jurišem Cankarjeve brigade, izvedenim tako rekoč naravnost iz pohoda in brez topniške podpore!

V noči s 16. na 17. maj so bataljoni Cankarjeve brigade ponovili napad. Celo dopoldne 17. maja so poleg topniškega obstreljevanja v tem sodelovali tudi brigadni težki minometi. Njihov cilj so bili domobranci pri dodatnih utrjevalnih delih oziroma pri popraviljanju porušenega. Pri tem je bilo obstreljevanje tako uspešno, da so domobranci (tudi po lastnem priznanju) bili prisiljeni, da povsem prenehajo z deli. Sicer pa sta bili točnost in učinkovitost topniško-minometalnega streljanja proti večeru vse večji.

Prvi bataljon Cankarjeve brigade je napadel iz smeri Starega trga in je pri napadu dobro izkoriščal sicer že znano zemljišče. Tretji bataljon je začel jurišati na bunkerje ob železniški progi. Kaj kmalu pa so bila težko ranjena dva četna komandirja in en namestnik komandirja. Bataljon je napad prekinil, ker bi imel prevelike izgube. Četrti bataljon je napadal s severa, Drugi bataljon pa je bil to noč v rezervi. Bri-

gadna topova sta neposredno streljala na utrdbe.

17. maja zjutraj so topničarji ustavili celonočni ogenj iz treh topov. Po lastnih priznanjih so imeli domobranci tisto noč osem ranjenih. To je seveda zopet debela laž. Če bi to bilo res, bi pomenilo, da so tedaj uničili le eno, morda dve utrdbi, čeprav jih je bilo vsaj tretjina. Kaj kmalu pa so topničarji nadaljevali z obstreljevanjem in z njim nadaljevali ves dan, do padca posadke po 20. uri. Zelo dobro so znali izkoristiti v napadu gorski top 75 mm. Sicer pa bo o tem beseda v naslednjih poglavjih.

V napadu na Trebnje je bilo za partizanske pojme izstreljenih veliko število topovskih granat (več kakor 150 na eno orožje). To je sicer res, vendar pa bi po normativih porabe za ta kaliber topov, vrsto ciljev, pa tudi za to razdaljo posrednega streljanja omenjena poraba streliva zadostovala kvečjemu za uničenje žive sile v 50 do 80 metrih rogov. Toda ker je bil v resnici velik del omenjene »velike« porabe izstreljen na ravne cilje po mestu in tudi na opažene premike domobrantskih sil v postojanki in ker so mnogi vžigalniki na granatah zatajili (bili so shranjeni tako, da so se navlažili prek dovoljene meje), je bilo od omenjenega števila granat le polovica porabljenih za cilje na samih utrdbah in rovih.

Domobrantska propaganda je po porazu v Trebnjem na široko hvalila, da so se junaško borili proti partizanski premoči in še posebej proti premoči v težki oborožitvi. Po NOB vojni so bili izdelani nekakšni izračuni, ki naj bi

potrjevali to partizansko premoč. Ali je bilo to res? Kakšno je bilo dejansko razmerje sil v boju za Trebnje? Če je znano, da so v štirih bataljoni Cankarjeve brigade bile v vsakem po tri strelske čete in še mitralješka oziroma spremljevalna četa, bi to pomenilo, da je v napadu na Trebnje sodelovalo kar 16 partizanskih čet. Premoč v številu borcev bi bila v primerjavi z dvema domobrantskima četama v Trebnjem po tej plati več kot očitna.

Ali so štirje partizanski bataljoni res predstavljali tri ali štirikratno premoč nad dvema četama trebanjske domobrantske posadke?

Na žalost partizanskih borcev pa to ni držalo. Cankarjeva brigada je 15. maja 1944 štela le 599 borcev. Če upoštevamo, da je v vsakem bataljonu v napadalnih vrstah bilo le po sto do sto deset borcev in v topniški bateriji še okoli štirideset, je bilo v bojnih vrstah brigad skupaj 440 do 480 borcev. V odločilnih dneh 16. in 17. maja pa je sodelovalo v napadu vsaj za dvajset manj borcev, ki so bili v dotedanjih bojih za Trebnje ranjeni; torej je bilo tedaj v bojnih vrstah le 420 do 460 borcev. V prvih dveh dneh je Cankarjevi v boju za Trebnje pomagal Drugi bataljon 12. brigade, vendar je bil zato njen Tretji bataljon poslan v zasedo proti Grosuplju in so tako zopet bili v boju za Trebnje le štirje

partizanski bataljoni. Ko se je 3. bataljon zopet vrnil v sestavo napadajočih bataljonov, je bil 2. bataljon 12. brigade poslan za zaščito ognjenih položajev topniške skupine – okoli vasi Luža. Zopet so bili za napad na Trebnje poveljstvu brigade na voljo le štirje brigadni bataljoni in topniška baterija, skupaj ne več od omenjenih 420 do 460 partizanov.

Na drugi strani pa je kljub drugačnim trditvam komandirja 33. domobrantske čete – (ta je zatrjeval, da je posadka štela le 207 domobrancev) bilo od 15. maja 1944 v Trebnjem okoli 350 do 400 moč posadke, ki so jo sestavljali: 33. in novoustanovljena 55. četa slovenskega domobranstva in najmanj dva voda »težke« čete ali dva voda domobrantske posadne čete. Samo take domobrantske enote so imele v sestavi težke mitraljeze, ki jih je bilo v Trebnjem najmanj osem, medtem ko so pehotne čete domobranstva štela po 162 moč. Kolikor se torej tudi upošteva, da omenjeni četi nista bili izpopolnjeni in da nista šteli več kot 130 moč vsaka (80% od predvidene sestave) in da sta bili oboroženi vsaka s po 6 do 8 puškomitraljezi in s po 4 do 6 lahкими minometi, je treba obema četama dodati vsaj še 80 moč za posadko 8 težkih mitraljezov; to skupaj znaša najmanj 340, bolj verjetno vsaj do 400 moč. Tako so bila tudi vsa partizanska poročila o posadki. Tudi naša obveščevalna služba, ki je imela svoje ljudi tudi v samem Trebnjem, je bila o tem kar dobro obveščena.

(nadaljevanje prihodnjic)

Pokončna drža

Zares je prijetno spremljati sestanek, na katerem ne mlajšo le prazne slame. Vrste borcev KS Hrušica v jeseniški občini še vedno preveva mladostni zagon pri obravnavanju programskih nalog in pri reševanju problemov. Letna skupščina te borčevske organizacije, ki šteje 54 članov, je ponovno pokazala pokončno držo borcev oziroma krajanov, ki imajo grenke spomine na leta okupacije. Belo polje s spomenikom padlim talcem je že desetletja nem spomin na vojne dogodke v tem delu

slovenske dežele.

Poročilo predsednika je bilo skrbno pripravljeno.

Člani so še vedno neločljivo vpeti v vsa dogajanja v krajevni skupnosti, borčevska organizacija pa je verjetno med najbolj aktivnimi. Borci vsako leto sodelujejo pri različnih prireditvah v okviru krajevnega praznika ter organizirajo srečanje s člani ZRVS in mladino. V okviru lastnega programa pa namenijo največ pozornosti reševanju socialnih in stanovanj-

skih problemov članov, ohranjanju tradicij NOB in spomeniškem varstvu.

Borci se zavedajo zapletenega položaja, v katerem se je znašla Jugoslavija; brez dlake na jeziku so obsodili vse napake, ki rušijo Jugoslavijo. Jasno so obsodili vse oblike šovinizma in nacionalizma in dodali, da si je pot v lepši jutri mogoče začrtati le z delom. Podprli so vse načrtane reforme za izhod iz krize. V svoj nadaljnji program pa so poleg stalnih nalog, ki

jih bodo uresničevali preko krajevnih konferenc SZDL zapisali, da se bodo zavzemali za izgradnjo osrednjega spomenika na Hrušici. Več pozornosti bodo namenjali sosedski pomoči članov, popisali in uredili pa bodo tudi gradivo v muzeju v domu družbenih organizacij.

Na letni skupščini so se hruščanski borci aktivno vključili v zbiranje sredstev za bolnico Franjo. 190 tisoč dinarjev so zbrali že na seji.

Janko Rabič

Borci v jeseniški občini

Borci NOB jeseniške občine so imeli letno skupščino svojega skupščinskega odbora konec maja. Na začetku se je zbranim predsednik Stane Križnar osvetlil družbenopolitično problematiko in dejal, da so borci zaskrbljeni, saj se včasih zaradi nekaterih napak njihovega boja za svobodo, kruh, pravičnost in demokratične odnose ne vrednoti pravilno. Poudaril je, da se med NOB niso borili za slavo, pač pa za pravice, resnice in sožitje.

Tajnik odbora Janez Palčič je zatem podal obširno organizacijsko poročilo in povedal, da je zdaj v občini 1513 članov, nato pa je še predstavil tukajšnjo socialno-zdravstveno problematiko, izkušnje iz preteklosti, delo trinajstih domicilnih enot, dveh aktivov, treh pododborov in drugo. Med najbolj pogostimi boleznimi in zdravstvenimi težavami borcev je navedel sladkorno bolezen, previsok krvni pritisk, revmo, vnetja dihal, spregovoril pa je tudi

o jeseniških zmogljivostih za oddih na morju v Novem gradu.

Ni vzpodbudno, so dejali na skupščini, da je za negovanje in prenašanje izročil NOB tudi v njihovi občini vedno manj denarja. Smuk karavanških kurirjev je letos odpadel zaradi pomanjkanja snega, toda pohoda po poti Gorenjskega odreda od Soteske do Dražgoš in tudi drugih prireditev se je udeležilo veliko jeseniških borcev. Za uspešno organiziranje in izvedbo so plakete pohoda po partizanski Jelovici prejeli Ivan Kampič, Stane Križnar, Janez Pal-

čič, Ančka Stojan in Stane Zugwitz.

Franc Konobelj Slovenko je navzoče seznanil o uspešnih prizadevanjih za urejanje spominskega parka na Jesenicah, zelo dejavni pa so tudi pri obnavljanju drugih spominskih obeležij v tej občini.

Člani so kljub povprečni starosti 71 let (štirje so stari že nad 90 let) še vedno aktivni na vseh področjih družbenega življenja; dokaz za to je tudi skoraj 8 milijonov dinarjev, ki so jih zbrali v pomoč za sanacijo bolnišnice Franje.

Branko Blenkuš

Bogata razprava

Poleg številnih delegatov in povabljenih gostov so se letne skupščine Zveze združenj borcev NOV Škofje Loke maja letos udeležili tudi predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij, pa tudi predstavnik Republiškega odbora ZZB NOV Sveto Kobal. Na začetku so počastili spomin na 68 članov, ki so umrli med letom, na to pa so slavnostno podelili posebna priznanja gorenjskega medobčinskega sveta ZZB NOV.

Borci so se borili za drugačno Jugoslavijo, je zatem dejal eden izmed razpravljalcev, predsednik škofjeloške borčevske organizacije Stane Pečar, skupščina pa mu je izrekla polno podporo in odobravanje, ko je govoril o krepitvi funkcije družbenega nadzora, o uresničevanju temeljnih samoupravnih pravic in svoboščin vseh ljudi. Teme, ki so se jih dotaknili drugi razpravljalci, med njimi predsednik škofjeloške skupščine Jože Albreht, predsednik OK SZDL Janez Zavrl in predsednik odbora skupnosti borcev VO Janko Urban, so bile številne; nekatere so zadevale notranje organizacijske težave, večina pa dejstva, da je družbeni, politični in gospodarski položaj v naši državi res zaskrbljujoč. Toda, s svojim programom dela, ki so ga škofjeloški borci sprejeli na tej skupščini, bodo poskušali upravičiti ugled, ki ga borci sicer v tej občini uživajo.

Franc Galičič

Bolj majhno število članov borčevske organizacije Vrhpolje v občini Domžale se je udeležilo svoje letne skupščine, a so na njej spregovorili kar nekaj prizadetih in krivičnih besed. Najbolj so bili zaskrbljeni zaradi odnosov med jugoslovanskimi republikami, pri tem pa poudarili, da so medsebojni odnosi med Domžalčani in pobratenimi prebivalci Čačka dobri na vseh področjih. Pogovorili so se tudi o socialnih težavah borcev vseh krajevnih skupnosti, omenili pa, da so za marsikatero ceno zdravniških storitev danes precej visoke, zlasti seveda pri klimatskem zdravljenju. Na koncu so pregledali še opravljene naloge iz lanskega leta, Antona Peterko, dosedanjega predsednika borčevske organizacije v Vrhpolju, pa so predlagali za dosmrtnega častnega predsednika.

Besedilo in posnetek; Jože Novak

Obisk v domu starostnikov

»Rdeči križ iz Razbora je organiziral obisk naših krajanek sester Ajtnik v domu starostnikov v Černečah. Tajnica Rdečega križa Minka Mirkac je organizirala prevoz in darilo, Minki sva se pridružili še Marija Karner in jaz. V domu smo bile lepo sprejete. Bile smo presenečene nad urejenostjo žena v tem domu. Na žalost naš Franciška ni prepoznala. Sestra Antonija nam je povedala, da zaradi starosti ne govori več, saj je v marcu dopolnila že 89 let. Antonijo smo povprašale, ali bi se vrnila nazaj v Plešivec. Odgovorila je: »Veste kaj, Štefka – Nikoli več ne grem iz doma. Tu mi ni treba delati, vsega imam dovolj, nič me ne skrbi«. Tudi ona ima že 79 let. Če pomislim, v kakšnih razmerah sta ti dve sestri živeli v Plešivcu, se ne čudim, da sta hvaležni za trenutke, ki jih preživljata v tako lepem okolju in ob solidni postrežbi. Hvaležni smo lahko naši družbi, ki tako lepo skrbi za stare in onemogle ljudi. Spomnimo se, kako so bili včasih takšni ljudje potisnjeni na rob življenja...

Beračili so, hodili od hiše do hiše, prenočevali v hlevih. Nekateri kmetje so imeli usmiljenje do njih, drugi pa so jih odslovili.

Pomagajmo starim in onemoglim, saj bomo nekoč morda tudi mi potrebni tuje nege. Ne vemo, kaj bo še prinesel čas,« nam je o svojem obisku pripovedovala Štefka Melanšek.

stvenih storitev, storitev pri pripravi, izdelavi in izdaji pripomočkov ter zdravil na recept med drugimi tudi vojaški invalidi in uživalci družinske invalidnine. Plačila participacije so torej oproščeni le družinski člani padlih borcev in umrlih vojaških invalidov, ki so po njihovi smrti uveljavili pravico do družinske invalidnine.

Po določbah citiranega samoupravnega sporazuma je torej krog družinskih članov, ki so oproščeni plačila participacije, širši kot po zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev, saj so to tudi uživalci družinske invalidnine po umrlih vojaških invalidih in ne le po padlih borcih, razen tega pa so po samoupravnem sporazumu oproščeni tudi participacije k ceni zdravil na recept, kar v zveznem zakonu ni predvideno.

Vojaški invalidi in uživalci družinske invalidnine uveljavljajo oprostitve plačila participacije na podlagi označbe v zdravstveni izkaznici, da gre za vojaškega invalida ali uživalca družinske invalidnine. To označbo vnese v zdravstveno izkaznico strokovna služba pristojne zdravstvene skupnosti na podlagi potrditve upravnega organa, pristojnega za zadeve borcev in vojaških invalidov.

Republiški komite za borce in vojaške invalide

Iz našega zamejstva

TPPZ Pinko Tomažič ne more ustreči vsem vabilom

Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič je – kot bi dejali po partizansko – vedno »v pokretu«. Pred dnevi je nastopil na slavnosti ob 45-letnici ustanovitve I. in II. tankovske brigade in na srečanju borcev omenjenih brigad v Sežani.

Letos so pevci TPPZ Pinko Tomažič nastopili že enajstkrat, in sicer v Pescari, Barletti, na Hvaru, na prireditvi »Primorska poje«, pri Sv. Ivanu in v Rižarni v Trstu, v Gorici, v krajih San Vito, Cordenons in na Socerbu.

Priljubljeni dirigent zbora Oskar Kjuder pravi: »Sedaj nas čakajo še nastopi na Suhorju, na Pokljuki, kjer bo 22. julija srečanje borcev iz Slovenije, proti koncu julija pa še na festivalu Unità v Trstu. Še veliko vabil prejemamo, tako z našega območja, kot tudi iz Furlanije, matične domovine in od drugod. Na žalost pa moramo kar precej vabil odkloniti, ker, žal, vsega ne zmoremo!«

Odkar je bil zbor ustanovljen, so imeli pevci že 1402 vaji, 442 nastopov, ki se jih je udeležilo že okrog pet milijonov poslušalcev. Zbor je nastopal doma, v raznih krajih Italije, v matični domovini, v Avstriji, pa tudi v Moskvi in Leningradu.

Junija ne bodo nastopali, da bodo lahko pripravili nov program. Tokrat bodo zbrali slovenske narodne in umetne pesmi s socialno tematiko in seveda tudi partizanske pesmi. Do sedaj so izvedli že pet svojih programov, ki so obsegali kar 104 pesmi.

Pa še na nekaj se bodo pevci TPPZ Pinko Tomažič vestno pripravili: na praznovanje 45-letnice osvoboditve Trsta in konca vojne. »To bi moralo biti resnično veličastno slavlje vseh, ki so se borili za mir in svobodo«, je pribil dirigent TPPZ Oskar Kjuder.

J. O.

Pohod k bolnišnici zares tradicionalen

Maja so Ljubenci organizirali že deseti pohod k partizanski bolnišnici Celje, ki je med vojno delovala pod bazaltnimi stenami ognjenika Komen in v kateri se je zdravilo preko 300 borcev. Ideja za prvi pohod v spomin na bolnišnico je nastala pred dvanajstimi leti povsem slučajno; na tem pohodu pa so nekateri dokončno sklenili, da bo pohod vsako leto, nanj pa da bodo pacienti in osebje povabili mladino in jo seznanili z delovanjem partizanske sanitete na okupiranem Štajerskem. Vsako leto bomo obudili spomin na dr. Petra Držaja, prvega upravnika in graditelja bolnišnice in na dr. Roberta Kukovca, ki so ga Nemci zajeli in zverinsko ubili na Ljubnem. Pisal je dnevnik, ki se je ohranil, na sestre, ki so požrtvovalno bdele nad ranjenci in izmed katerih so nekatere prišle s 14. divizijo na Štajersko.

Ljubenci so se tudi lotili dela. Na novo zgrajeno nekdanjo operacijsko barako so naznačili, kje so bile barake, lepo so obnovili partizansko grobišče, kjer so pokopani pacienti bolnišnice, splošna bolnišnica Celje pa je prevzela pokroviteljstvo. Tudi letos nas je bilo na pohodu nekaj sto, škoda le, da je potekal hkrati kot slučajno na Brsolišču, kraju bojev 14. divizije.

Franc Ježovnik

Odkrili spominsko ploščo Srečku Likarju

Preživeli borci samostojne slovenske čete »Primorje« pri 7. partizanski brigadi ELAS so bili pobudniki postavitve spominske plošče Srečku Likarju, ki je umrl pred letom dni v Ljubljani, in sicer na hiši v Ajdovščini (Vipavska cesta 17 – pri Andloviču, ki je sedaj last družine Ferjančič), kjer je preživel svojo mladost. V ta namen so zbrali prostovoljne prispevke.

Slovesnosti ob odkritju spominske plošče konec maja 1989 so se udeležili predstavniki DPO iz Ajdovščine, številni prijatelji in soborci, med njimi več kot 50 nekdanjih slovenskih borcev-grških partizanov, zastopniki garnizije JLA iz Ajdovščine ter Likarjeva vdova in trije sinovi.

Slavnostni govornik je bil Tone Gošnik iz Novega mesta, medvojni politični komisar čete »Primorje« in politični komisar samostojnega slovenskega bataljona pri GŠ JA za Makedonijo.

Srečko Likar izhaja iz kmečke družine iz Otlice, vendar so živeli v Ajdovščini, kjer se je njegov oče ukvarjal z obrtjo.

V napredno mladinsko gibanje se je Srečko Likar vključil že pred vojno. Leta

1941 je začel delovati v organizaciji OF, v kraju Asti pa je ustanovil organizacijo OF v posebnem kazenskem bataljonu. Po prihodu v Grčijo je postal član organizacije EAM na otoku Kefaloniji. Ustanovil je samostojno partizansko četo »Primorje«, ki je bila pod začasnim poveljstvom 7. partizanske brigade ELAS. Z enoto se je prebil v NOV Makedonije, kjer je bil imenovan za komandanta 1. samostojnega slovenskega bataljona pri GŠ JA za Makedonijo. S tem bataljonem je prišel v Slovenijo. Za zasluge v NOB je bil odlikovan s številnimi odlikovanji. Po vojni je ostal v JLA kot aktiven oficir, leta 1965 pa se je upokojil v činu podpolkovnika. Medtem je diplomiral na ekonomski fakulteti v Ljubljani, na fakulteti v Zagrebu pa si je pridobil magisterij ekonomskih znanosti.

Likar je bil eden izmed najdejavnejših organizatorjev Osvobodilne fronte v posebnih kazenskih enotah (v 215, 216 in 217 posebni kazenski četi) in ustanovitelj samostojne slovenske čete »Primorje«, ki se je oblikovala v sklopu ELAS, tj. v sklopu grških partizanov.

Albert Klun

PRAVNA POSVETOVALNICA

Pojasnilo

V 15. številki TV-15 z dne 20. aprila 1989 ste v Pravni posvetovalnici (na strani 12) objavili med drugimi tudi odgovor na vprašanje o oprostitvi plačevanja participacije k ceni zdravstvenih storitev družinskega člana vojaškega vojnega invalida.

Odgovor ne temelji na veljavnih predpisih, zato prosimo, da objavite naše pojasnilo:

Po določilih 59. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 31/86 – prečiščeno besedilo) vojaški invalidi ne prispevajo k stroškom za zdravstveno varstvo, razen za uporabo zdravil in neobvezno imunizacijo. To velja tudi za uživalce družinske invalidnine, ki so to pravico uveljavili kot družinski člani padlega borca.

Po določilih 4. alineje 1. odstavka 48. člena samoupravnega sporazuma o uresničevanju zdravstvenega varstva (Ur. l. SRS, št. 47/87) pa niso dolžni prispevati participacije k cenam zdrav-

Pesmi stiske in upanja

Nekaj časa smo odlašali, nekako se nismo mogli prav odločiti, kaj bi rekli o novem fenomenu, ki ga opažamo na uredniški mizi. V zadnjem času se je namreč začelo dogajati, da prihaja iz vrst nekdanjih borcev vse več rimanih besedil na temo sedanjih kriznih dni. Prenekateri teh pesmi nosi v sebi tisto prvinsko borčevsko skrb in samospraševanje, kam gre ta družba, kaj se godi z nami vsemi. Nekateri se z grenkobo spominjajo nekdanjega tovarništva, dni graditve in prostovoljnega odrekovanja prenekaterim osebnim dobrinam za dobrobit širše družbene skupnosti. Drugi se sprašujejo, kaj bo s kmetom in kmetstvom v naši družbi in kaj z mitingi ter s številnimi nasveti, ki jih na njih delijo. Tretji spet nam je poslal pesnitev o bolnišnici Franji, medtem ko nekateri drugi zgroženo ugotavljajo, da je bilo v zadnji vojni v tej deželi dovolj krvi.

V načelu teh rimanih besedil ne moremo objavljati, ker kljub nesporni sporočilnosti njihove vsebine vendarle ne zaslužijo navedbe pesem. Kakšna kitica iz teh

»pesniških pričevanj«, ki jih poraja očitna stiska, pa naj vendarle zagleda luč sveta. Tako priobčujemo nekaj vrstic iz nekaterih tovrstnih pošilk, ki so se nabrale na naši uredniški mizi. Marija Neman piše:

*Kaj pa delaš kmet slovenski,
ko se mitingi vrste?
Tam nasveti se življenjski
za republike dele.
Seje... shodi... mimohodi,
od tega dosti kruha ni,
manj besed pa dobro delo! –
to nasvet je za vse dni!*

Dogodek, ko so naravne sile močno prizadele znamenito bolnišnico Franjo, je našel odmev pri ljudskem pesniku ali pesnici iz Cerkna; podpisal se je žal samo s kratko S. M. E.:

*V soteski divje lepote
ždi sredi samote, skal in strmin
naša bolnica Franja.
Vsa preprosta, vsa skromna
se od stene k steni prisanja.
Uprta v melišča bregov
ter med razpoke in prepade ujeta
je vsa prežeta
z večnim spevom voda in vetrov,
ki v krošnjah nad njo se pode...*

Še drobci ob minulih ekoloških filmskih dnevih v Kranju

Zakaj ti filmi ne pridejo med ljudi?

Vsa čast in priznanje kranjskim vztrajnežem, ki kljub težkim gospodarskim in tudi kolikor je pač mogoča, meni pa siceršnjim časom ženejo napreč. Mednarodne ekološke filmske dneve, kot nadaljevanje festivala ekoloških in etnoloških filmov. Tudi mesto Kranj je ekološke dneve živele z vsjo polnostjo (med 6. in 9. junijem). Ljubljanska televizija je v programu objavila,

se ob tem in podobnih naših »mednarodnih srečanjih« postavlja prav preprosto vprašanje: zakaj ne poiščemo možnosti, sponzorjev v gospodarstvu, zakaj ne pritisnemo na vse instance uradnih forumov, ki imajo v rokah (resda že polprazne) mošnjice, da bi izkoristili priložnost in svojo, še vedno ne povsem ekološko ozaveščenemu, ljudstvu ponudili »filmsko šok-terapi-

jo« in jim poleg seksi limonad, ameriških super grozljivk in honkonških šogunijad vrteli tudi kratke filme z ekološko temo, pred filmi, kakor so nekdanj filmske pregleda.

Seveda bi moral o tem govoriti tudi kdo, ki so mu blizu finančna prekopicavanja naših kinematografov in njihove takšne ter drugačne programske usmeritve. Toda dejstvo je, da medijske možnosti za didaktično učinkovanje na ljudstvo nihče več ne jemlje resno. Zato se imenitno sliši »Mednarodni ekološki filmski dnevi«, sodelovanje velikega števila držav tudi, škoda pa je to, da doseže srčika vseh teh filmskih sporočil in opominov za varstvo narave premajhen del Slovencev. Najbrž je za prihodnja razmišljanja in organiziranje teh prireditev dovolj prostora za slovenske naravovarstvenike in novoustanovljene Zelene, za katere bi bila tole že kar lepa konkretna priložnost za akcijo.

B. Ž.

Goranova nagrada Borislavu Pekiću

Minulo nedeljo so v Lukovdolu gostili številne ljubitelje poezije na končni prireditvi že tradicionalne »Goranove pomladi«, ki se je začela v tem kraju pred tremi meseci. Tako je končana že šestindvajseta tradicionalna pesniška pomlad, ki nosi ime pesnika Ivana Gorana-Kovačiča, legende hrvaške književnosti.

Letošnjo Goranovo nagrado, ki jo že vsa leta podeljuje časopisno-založniška hiša Vjesnik, so podelili srbskemu pisatelju Borislavu Pekiću za roman Atlantida. Ob njem so prejeli Goranove nagrade za mlade pesnike Miroslav Kirin in Djordje Radišić, (slednji za pesnitev Cvet svobode – za veliko šolsko uro v Kragujevcu) in Tone Pavček (plake-

to) za otrokom posvečeno poezijo. Letošnji Goranov venec pa je prejel naš stari znanec, revolucionar in literat Jure Franičević-Pločar za svoje življenjsko delo.

Na veliki Goranovi prireditvi so prejeli nagrade in priznanja tudi mladi literati, ki so se predstavili na sklepi slovesnosti.

A. J.

Naša bolnica Franja-enkratni, večni spomin CLOVEKU.

Hedvika Lazar iz Kobarida je napisala vrsto kitic, ki so pravzaprav nekakšen rimani članek o sodobnih stiskah naših ljudi. Posebne poudarke namenja pripovedovalka moralno-etičnim stranpotem naše družbe. Med drugim pravi takole:

*... Mi borci smo veliko za svobodo žrtvovali.
Smo zdaj za žrtve kaznovani?
V srcih muke nas težijo,
nepoštenja, goljufije nas dušijo.
Mar vnuki in rodovi novi –
nič krivi za to polomijo –
naj borce tožijo in bremenijo...?*

Mislimo, da smo že s temi prav kratkimi citati osvetlili naše uvodne misli, namreč, da vsak krizni čas, in torej tudi naš, spodbuja svojevrstno ljudsko poetično izraznost. Bolj kot vse drugo jo sprožajo spomini na nekdanje tovarištvo in zasnove socializma, za katerega so se borili partizani v NOB in v desetletjih graditve v miru.

Uredništvo

Borec 5–6

Številko krasi uvodna daljša pesnitev Termopile izpod peresa Cirila Berglesa z razdelki: »Leonid«, »Tisti, ki so padli«, »Tisti, ki so se vrnili« in »Efialtova vrnitev«.

Sledita faksimile in tiskani prepis pisma, ki ga je partizan Zmago Janko pisal materi tik pred vojaškimi operacijami za osvoboditev Trsta 19. aprila 1945.

Jedro številke (str. 492–578) obsegajo sestavki »Iz zgodovine partije in delavskega gibanja na Gorenjskem 1926–1941«. To obširno in tehtno gradivo z mnogimi grafičnimi pojasnili, dokumenti, opombami pod črto in fotografskim dodatkom je objavila zgodovinarica Ivka Križnar. Delu je vsekakor v prid pregledna delitev na posamezna gorenjska okrožja.

Znani raziskovalec življenja v fašističnih koncentracijskih taboriščih dr. Božidar Jezernik priobčuje prispevek »Človek ne živi samo od kruha«, v katerem obdeluje to dogajanje s stališča antropologije.

Zapisale z okrogle mize o žrtvah druge svetovne vojne pri nas so objavili mag. Zdenko Čepič, Jože Dežman, mag. Damijan Guštin, Milica Strgar, Vladimir Kavčič, dr. Janko Kostnapfel, mag. Boris Mlakar in Tone Brulc. Tem prispevkom, ki imajo značaj referatov, je pridodano gradivo iz razprave, ki so se je udeležili poleg nekaterih referentov še Tone Kebe, dr. Ferdo Gestrin, Zdravko Klanjšček, Ivo Zajdela in dr. Božidar Jezernik. Urednici Borca Mileni Štrajnar se je zdelo zanimiva, kakor poudarja, tudi dodatna korespondenca med Jožetom Dežmanom ter emigranti Ljubom Sircem, Lojzetom Ambrožičem in Ivom Rotom. Vse to gradivo z okrogle mize obsega 60 revialnih strani.

V sklepnem delu revije sta našli prostor še dve temi. Zapis Diplomacija v gozdu je prispeval Zdenko Zavadlav. Obdeluje pogajalske akcije VOS z Nemci na Goriškem 1944. O dnevu otvoritve največje parti-zanske likovne razstave pa piše Aleš Gabrlič.

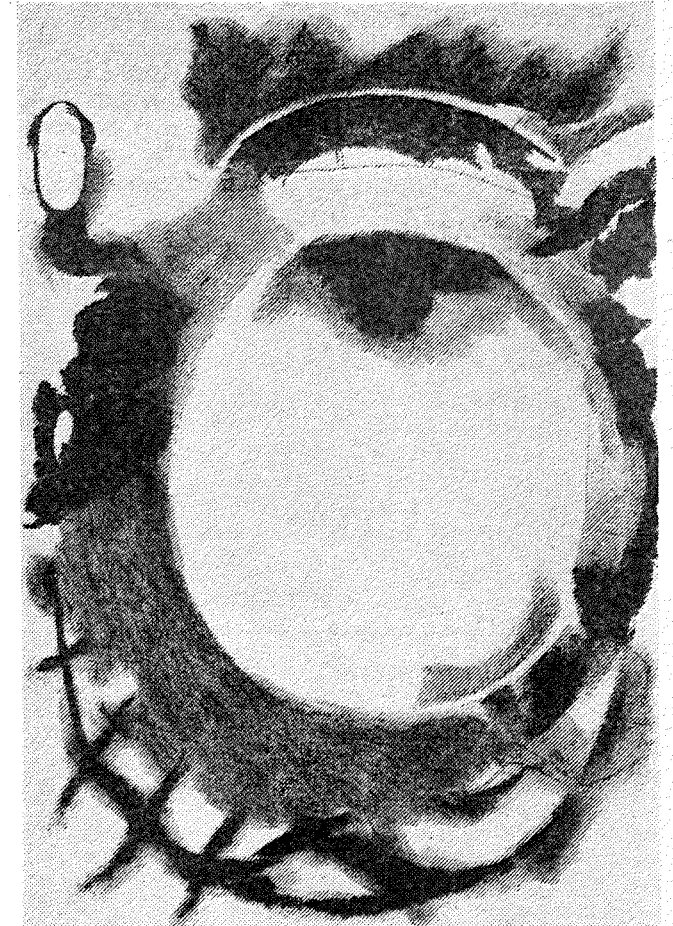
Na koncu te številke so v slovenščini in angleščini objavljeni kratki avtorski izvirki iz sinopsisov nekaterih pomembnejših prispevkov v obravnavani številki.

Z. K.

Bo iz kamna roža zrasla?

Naslov, naj mi ne zamerijo, ni mišljen pikro, le zapisal se mi je ob premišljevanju, kako čudno je res, da se v težkih časih navadno iztisnejo posebno dobre stvari – bodisi v kulturi, bodisi sicer v življenju. Ena takšnih razveseljivih, za slovenski, majhen in krmežljiv kulturni prostor, veselih novic je gotovo ta, da je luč sveta ugledala nova umetnostna revija – časopis Moderne galerije Ljubljana, po imenu M'ARS. O tem, zakaj in komu je revija namenjena, je zapisal v uvodnem eseju ravnatelj Moderne galerije Jure Mikuž precej dolg »prelet skozi kulturno-politično desetletja od vojne sem«, nazadnje pa si je sposodil hipotetično misel sodobnika (Braca Rotarja), ki da bi utegnil reči, da »nikjer ne piše, da je Slovenec sinonim za teslo« in nadaljeval, da prihaja revija na svetlo zato, da se bo v njej pisalo o likovni umetnosti, da bodo ljudje, ki v stroko še verjamejo, tja pisali. To je razveseljivo in potrebno; upati je le, da ne bo zabredlo v »malo mešano«, mešanico na robu med apolo-gijo in modnimi intervencijami ozko posvečenega kroga ter lažnim junaštvom in lažnega sija orleanseke deviš-kosti.

B. Ž. J.

Bojan Gorenjc, »Po potrganih ekranih«, april 1989, naročena risba z zadnje strani nove revije.

Skoraj smo prezrli

Likovna skupina Zemlja se je ob svoji 60-letnici predstavila v ljubljanski Bežigrasjski galeriji. Spomnimo se, da so skupino sestavljali slikarji zagrebškega likovnega kroga, med njimi pa so bila imenitna imena, kot na primer Antun Augustinčić, Krsto Hegedušić, Ivan Tabaković in drugi. Imeli so skupne poglede, zlasti glede neodvisnosti likovnega izraza in odpora proti diletantizmu. Povod za razmišljanje o njihovi skupni poti pa je bil Krležev esej O Georgu Grozsu, »čarovniku socialnega in političnega slikarstva«.

Krsto Hegedušić: »Proščenje v moji vasi«, 1927

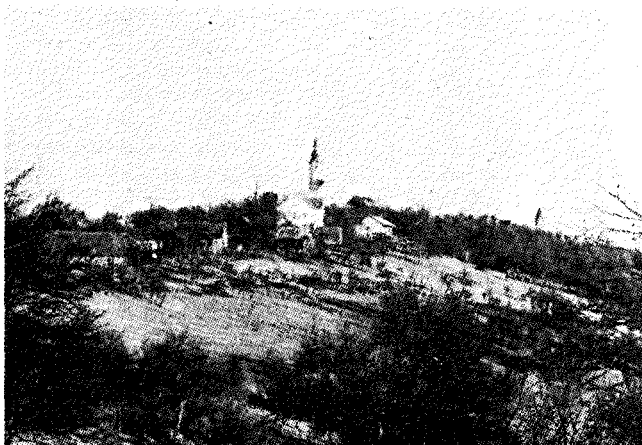
ATC Črnomelj in Transverzala kurirjev in vezistov NOV – živa pomnika službe med NOB

Veliko razumevanje za delo

Dobro organizirane zveze so bile najmočnejša opora vojaškemu in političnemu vodstvu NOB. V Sloveniji so bile še prav posebno učinkovito organizirane, saj je marca 1945 sodelovalo v posebnih enotah za zveze od približno 41.000 borcev NOV približno 5800 borcev. Naloge zvez so bile zahtevne, težke in nevarne, zato so bile zaupane predvsem mlajšim pogumnim in iznajdljivim borcem in borkam. Pri izvrševanju teh zaupnih nalog je veliko fantov in deklet žrtvovalo svoja življenja.

sredstva za novo avtomatsko telefonsko centralo (ATC) v Črnomlju in da slovenski kolektivi PTT prevzamejo domicil pripadnikov Zvez NOV Slovenije.

Leta 1964, prav na 20. obletnico I. zasedanja SNOS-a, so prometu izročili ATC Črnomelj, na pročelju nove poštne stavbe pa vzdali spominsko ploščo. Vsi poštni prostori pošte Črnomelj so opremljeni s slikami partizanskih zveznikov pri opravljanju svojih nalog.

Organizirano delo OF je segalo že od leta 1941 vedno globlje tudi v poštne vrste, ki so bile za okupatorje posebej pomembne. Mnogo delavcev PTT je zaradi narodne zavednosti in predanosti programu OF bilo zaprtih, interniranih, pregnanih, umorjenih. Veliko jih je vstopilo tudi v partizanske vrste, predvsem v službo zvez.

Prav ti delavci in drugi borci in borke, ki smo se po osvoboditvi zaposlili v dejavnostih PTT, smo bili pobudniki za tesnejše sodelovanje nekdanjih zveznikov s kolektivi PTT Slovenije. Na prvem zboru slovenskih delavcev v PTT v letu 1961 s preko 5000 udeleženci sta bila sprejeta dva naša predloga: da namesto spomenika padlim kurirjem in vezistom NOV Slovenije kolektivi PTT prispevajo

Leta 1967 so na Lokvah pri Novi Gorici – središču g. korpusa v letih 1944–45 sprejeli sklep DS Združenega podjetja za PTT promet Slovenije o podelitvi domicila kurirjem in vezistom NOV Slovenije.

V obrazložitvi je takratni glavni direktor Jože Gerbec dejal: »Prevzem domicila ni formalen, pač pa velika obveza, odgovornost in tudi iskrena želja PTT-delavcev Slovenije, da zbiramo in ohranjamo dokumentacijo o delovanju zvez med NOV in da prenašamo izročilo kurirjev in vezistov: tovarištvo, iznajdljivost, vztrajnost in patriotizem na naše delavce. Le tako bomo ustvarili čvrsto vez med današnjimi delavci PTT in borci, ki so v NOV to izjemno odgovorno nalogo – službo zvez opravljali v najtežjih pogojih in s preprosto tehniko. Z velikim razumeva-

njem teh kolektivov in zavzetim delom posameznikov so bile programske naloge domicilnega odbora res skoraj v celoti izvršene: Stanko Petelin je uredil spomine o delovanju zvez NOV v knjigi Klič Glavni štab. (Izšla je v založbi Domicilnega odbora leta 1972); inž. Jelka Tom Lasič je napisala monografijo o partizanskih radijskih delavcih »99 D«. (Izšla je leta 1977 v založbi Borec, avtorica pa je zanj prejela Kajuhovo nagrado); Rado Zakonjšek je leta 1985 uredil spomine z naslovom partizanski kurirji v samozaložbi odbora IV. brigade VDV; Pripravlja in zbira se dokumentacija za monografijo »Zveze z NOV«. Zbranega je izredno veliko dokumentarnega gradiva in del tega je našel mesto tudi v slovenskem muzeju PTT.

13. junija 1969 je bila v Ljubljani slavnost ob otvoritvi preko 1000 km dolge poti od Goricanov v Prekmurju do Slavnika v Koprskem – Transverzale kurirjev in vezistov NOV« s predstavitvijo preglednega Vodnika, ki ga je uredil Jože Dobnik prizadeveni planinski aktivist in bivši delavec PTT. Vzdrževanje transverzalne poti je urejeno s posebnim sporazumom vseh podjetij PTT in odborom transverzale. Ob dnevu republike vsako leto svečano podelijo spominske značke za prehojeno pot. Pohodniki, ki jih je

vsako leto več, skupaj jih je bilo že več kot 5000, tudi iz drugih republik in držav, pri tem poleg lepote naše ožje domovine spoznavajo in odkrivajo tudi našo zgodovino.

V današnjem kriznem obdobju – tako kot skoraj vsi borci NOV, – razmišljam, kam nas peljejo nestrpnost in medsebojna obtoževanja, predvsem pa vloga tistih, ki mislijo, da so lahko le kritiki vsega in ki želijo izničiti tudi vlogo NOB in njegove vrednote. Spomnila sem se misli akademka dr. prof. Milčinskega na nedavni svečanosti ob krajevni prazniku Katarina in Dolomitskega odreda: »Zavedati se moramo, da gleda mladi rod na NOB in nas borce tako, kot smo mi nekdanj gledali na boje v I. svetovni vojni in njihove vojakke.«

Odgovora kritikom sta lahko le dokumentarno gradivo in dejstvo, da se je moja generacija domovini, v težki zgodovinski preizkušnji za narodov obstoj in pri obnovi porušene domovine, pošteno oddolžila. Živi spomeniki, s katerimi se danes lahko srečuje mladi rod, kakršna sta ATC Črnomelj in transverzala kurirjev in vezistov NOV, so najbrž le ena izmed oblik dela, ki opozarja »da le v svobodi novih rodov živi slava padlih!« Za svetlejšo prihodnost več demokracije in mirnega sožitja pa smo danes odgovorni vsi!

Dragica Braniselj-Rome

Še enkrat: Sprehodi v naravo

Tokrat: rastline

Hodimo po planinah in dolinah, ob rekah in morju in iščemo koticke neomadeževane narave. Vdihujemo eterična olja in sem ter tja se nam ustavi pogled na neznanem rastlinju, na

cvetu ali grmu. »Se bom pozanimal, kako se tej in tej roži reče«, si rečemo, potem pa pozabimo in stvar gre v pozabo. No, v žepni knjižnici Sprehodi v naravo, ki smo jo s štirimi

zvezki predstavili že zadnjič, sta nedavno izšli tudi dve, ki obravnavata rastlinje. Prva nas pouči o spoznavanju in določanju iglavcev v naravi in nasadih, druga pa nas popelje na ožje področje prepoznavanja kraških rastlin od Krasa do morja.

Ali ste vedeli, kaj je to duglazija?

To je iglavec. Ni ne smreka ne jelka, ampak, tako nas pouči vodič, poseben rod. Z obema omenjenima iglavecema pa ima vendarle nekaj skupnega. Po videzu je namreč podobna široko razrasli smreki, pa tudi storži odpadajo (in so po obliki podobni) kot pri smreki. Iglice imajo pa jelkine značilnosti; rastejo neposredno iz poganjka in pustijo za sabo okroglo brazgotinico, če jih odtrgamo, oziroma, ko odpadejo. Iglice so mehkega otipa.

Znanstveno ji pravijo pse-udotsuga, ker ima nekatere podobnosti s čugo. Dokazano je, da je duglazija dobro uspevala še pred ledeno dobo po vsej Evropi, kasneje pa je izumrla tako, da jo dandanes najdemo predvsem v severni Ameriki – od Kanade pa do Skalnega gorovja. Izročilo še pove, da je drevesce v 18. stoletju spet pri-nesel v Evropo škotski botanik

Douglas (od tod tudi njeno ime) in odsihmal jo spet sadijo tudi na gozdne površine, prav tako pa tudi po parkih in vrto-vih. Ima izredno življenjsko starost – 600 let, raste hitro in daje razmeroma cenjen les.

Po Krasu in ob našem morju raste kar nekaj tipičnih rastlin, med njimi pa je zanesljivo najlepši in tudi najpoznejši ruj, grm, ki posebno ob cvetenju, še bolj pa na jesen, daje celotni pokrajini živordečo barvo; celotno barvno podobo krajine povzdiguje v neverjetno živost, nič kaj podobno opisom sivega Krasa.

Ruj je sploh grm, ki je razširjen po vsej Južni Evropi in pri nas kar pogost. Ljubi topla, sončna rastišča, najdemo ga pa tudi v Posočju, na Šmarni gori in na Boču.

O ruju pa še tole: njegov les je uporaben za rumeno barvanje usnja, medtem ko so v listih čreslovine – naravni viri za strojenje usnja.

V knjižnici Sprehodi v naravo Cankarjeve založbe je izšlo že 18 knjižic in ob priložnosti vam bomo predstavili še katero – morda o pticah pevkah, o katerih vse manj vemo in jih vedno manj prepoznamo v naravi.

B. Ž.

Zdravnikovi nasveti

Starostni bolnik

V zadnjih desetletjih se tudi pri nas utrjuje zavest, da je treba k starejšim osebam pristopati z več poslušanja za njihove težave. Če se tako lotimo stvari, bomo njihove težave, stiske in probleme tudi lažje razumeli. Takšna družbena zavest je prodrla tudi v družbene in društvene ustanove in spodbudila k ustanavljanju posebnih ustanov, ki bi z večjo strokovnostjo pomagale starejšim osebam do kolikor toliko polnega pa tudi čim daljšega življenja.

Pozorno je treba prisluhniti pripovedi starostnika o njegovem problemu. Že skozi tenko poslušanje namreč lahko pridemo do prvih pomembnih podatkov o morebitnih motnjah v govoru, sluhu, spominu, o razpoloženju, pa o sočasnosti gibov, o mimiki in še čem. Če imajo na primer starostniki slušne aparate, moramo biti pozorni, če jih res uporabljajo in ali jih pravilno uporabljajo. Zato je nadvse pomembno, da poteka pogovor s starejšo osebo umirjeno in brez naglice. Nemalo pomembno za takšen pogovor pa je tudi vzdušje. Starejši ljudje so bolj sproščeni in lažje komunicirajo v okolju, ki jim je domače. Včasih je pomembno vedeti, v kakšnih sorodstvenih razmerah živijo starostniki, s kakšnimi sostanovalci...

Ko se pogovarjamo o njihovem zdravju, je treba biti pozoren tudi na dejstvo, da starostniki pogosto pozabijo omeniti jemanje zdravil; nekatera jemljejo že vrsto let in so jim prešla že v navado. Dobro pa je od časa do časa pregledati v registre teh predpisanih zdravil, pa tudi pobarati starostnika, če jemlje še kakšna zdravila – mimo predpisanih. O nekaterih škodljivih vidikih nenadzorovanega jemanja številnih, različnih zdravil pa smo itak že pisali.

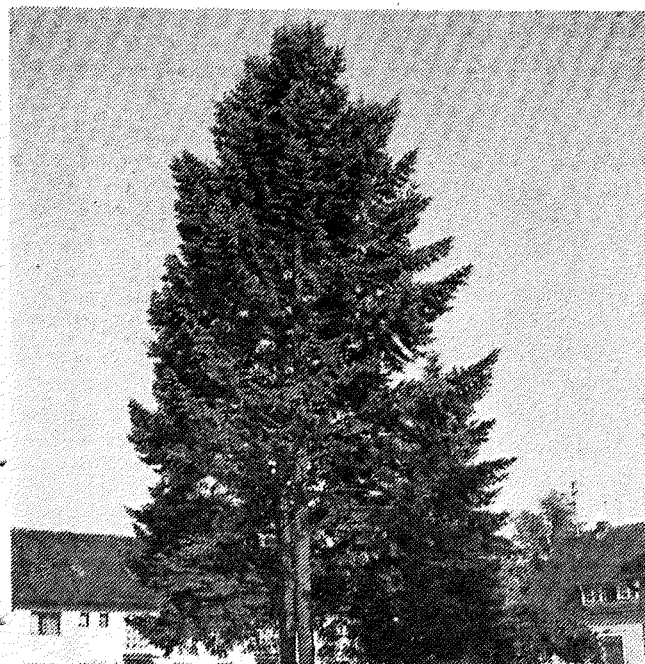
Tisto, kar je poleg že povedanega pomembno za starejše ljudi, so prehrabene navade in razvade. Preverimo vonj in okus hrane, morda je starostnik nagnjen do določene (enolične) hrane, čeprav vzrok navaja npr. težave s prehranjevanjem zavoljo umetnega zobovja.

Velik delež težav pa poznavalci – gerontologi pripisujejo vprašanju starostnikovega psihičnega stanja. Potrnosti, depresije in podobna psihična stanja stiskajo ljudi v starejši dobi v »kot« in najbrž vam ne bo tuj podatek, da je suicidnost (samomorilstvo) po 75. letu pogostejša.

Ravno bolezenska potrnost je stanje, ki ga je s primernim zdravljenjem mogoče razbliniti; če pa takšno stanje prezremo, utegne le še poglabljati težave s spanjem, z apetitom, z zapeko... O vseh teh stanjih, ki tlačijo starejšega ali starajočega se človeka, je treba govoriti odprto, brez zadržkov ali prikrivanja. Tudi neobičajna in nenormalna duševna stanja je lahko pri starostniku odpraviti, če stopimo v stik s specialistom, ki je za to področje posebej usposobljen. Zato nič ne oklevajmo, če začutimo, da je na našem čustvenem področju nekaj narobe, če ne znamo razrešiti svoje stiske! Tudi o spolnem življenju se je treba odprto pogovarjati, saj se najpogosteje izkaže, da že pogovor o določenih temi s tega področja razreši prenekatero zadrego. Zato sodijo sem tudi pogovori o impotenci in o sposobnostih spolnega življenja tako žensk kot moških.

Pri sistematičnih zdravniških pregledih ne smemo opustiti zahteve po pregledu medenice pri ženskah in prostate pri moških ter rectuma pri obojih. Prav tako moramo biti pozorni na težave pri hoji, težave z ravnotežjem. Pogostejše kot drugi pa si mora starejši človek že kar sam pregledovati kožo po vsem telesu in biti pozoren na morebitne očitne spremembe. Med drugim je treba vselej upoštevati tudi pretirano nagnjenost k alkoholu (morebitni alkoholizem).

(nadaljevanje prihodnjič)
dr. Danijel Brezic

Zapri 17. sejem opreme in sredstev civilne zaštite v Kranju

Veliko novega, toda dragega

Organizatorji letošnjega sedemnajstega sejma opreme in sredstev civilne zaštite v Kranju so lahko zadovoljni. Kljub vsem težavam je ta sejemski prireditev prerasla vse začetne težave in se lahko organizacijsko in drugače mirno postavi ob bok podobnim prireditvam po svetu. Vsak obiskovalec je lahko na njem našel tisto, kar ga zanima, ali še bolje, kar potrebuje. Tudi pri večini razstavljalcev so lahko dobili vse informacije, predvsem pa je pohvalno dejstvo, da so se pripravljene prilagoditi kupcu in izdelati takšen izdelek, kakršnega potrebuje.

Povedati je treba tudi, da je večina razstavljalcev sprejela nekatere navade, ki so v zahodnem svetu že preteklost in tradicija; svoje razstavne prostore na primer opremljajo z najsodobnejšo video opremo, s katero prikazujejo najrazličnejša testiranja, prikaze in preizkuse svojih izdelkov. Pohvaliti pa jih je tudi treba, da precej več pozornosti namenjajo oblikovanju, izdelavi in končnemu videzu svojih izdelkov. Pri večini ni več odvečnih nitk, nepotrebnih sledov brušenja, malomarnega barvanja in podobnega.

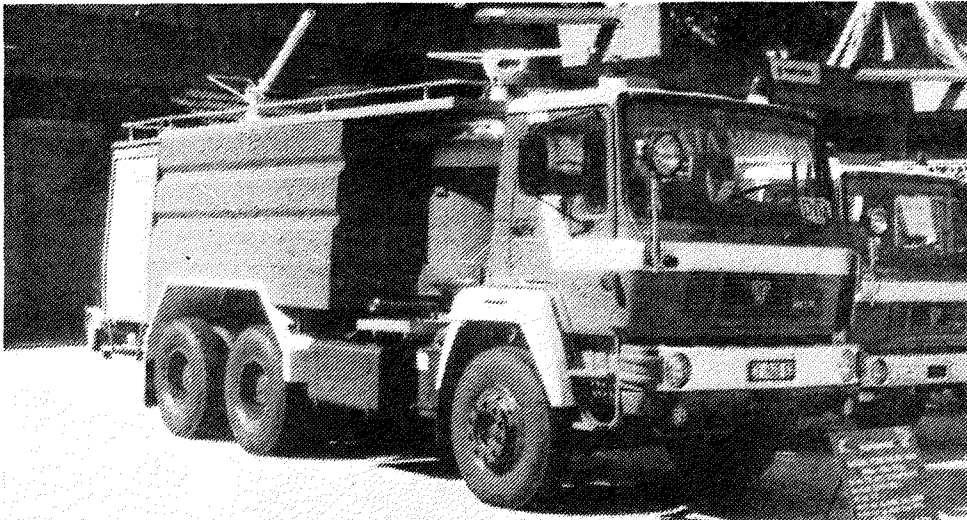
V prihodnje bodo izdelki prav gotovo narejeni še bolj natančno, saj bo zaradi cene vedno manj kupcev. Malo večji zahtevnejši izdelek, manjše vozilo recimo, že stane več deset milijard starih dinarjev, velik gasilski avtomobil pa že na stotine milijard.

Kljub uspešnemu sejmu pa velja organizatorjem tudi velika pripomba. Ne glede na to, da je sejem jugoslovanski, bi moral imeti vsak razstavljeni izdelek napis tudi v slovenščini. Absurdno je, da ima izdelek tujega razstavljalca slovenski napis, izdelek delovne organizacije iz neke naše »bratske« republike pa ne. Kljub vsemu mora vsak obiskovalec vedeti, da je sejem v Kranju, v Sloveniji.

Komisija za ocenjevanje je pregledala nekaj deset novih izdelkov na tem področju in trinajstim podelila zlate medalje. Dobili so jih: hidravlični upravljivi metalec vode ali pene BVP 100/2000H, ki ga izdelujeta Teh-Projekt in Industrooprema z Reke, Pohorje Mirna in Varnost Ljubljana za svoja ročnika, Inštalacije Škofja Loka za sušilec za čevlje, Chromos in Vatrotehnica iz Zagreba za Ekopor, Vatrotehnica in fakulteta za organizacijo in informatiko iz Varaždina za programski paket za SLO in DS Karoserist iz Maribora za gasilsko vozilo Tam 260 T 26 BG, Atos iz Zagreba za protiudarna in hermetična betonska vrata za družinska zaklonišča, Tovarna črpalk, tozdr Proizvodnja Vojnić za prenosni protipožarni agregat PA 40, Zanatoprema z Reke za potopno črpalko PTP Bistrica, (ta delovna organizacija pa je dobila zlato medaljo tudi za ročnik turbomag), Vatrosprem iz Beograda za gasilsko vozilo za hitre posege zastava rival, Iskra elektrozeve iz Ljubljane za taktično večkanalno mobilno radiorelejno napravo RS-3 C in Varnost, tozdr TTS za sistema za preos alarma MS 15/04 ter PS 64/2000. Poleg tega pa je komisija podelila petnajstim izdelkom priznanja.

Besedilo in foto: B. K.

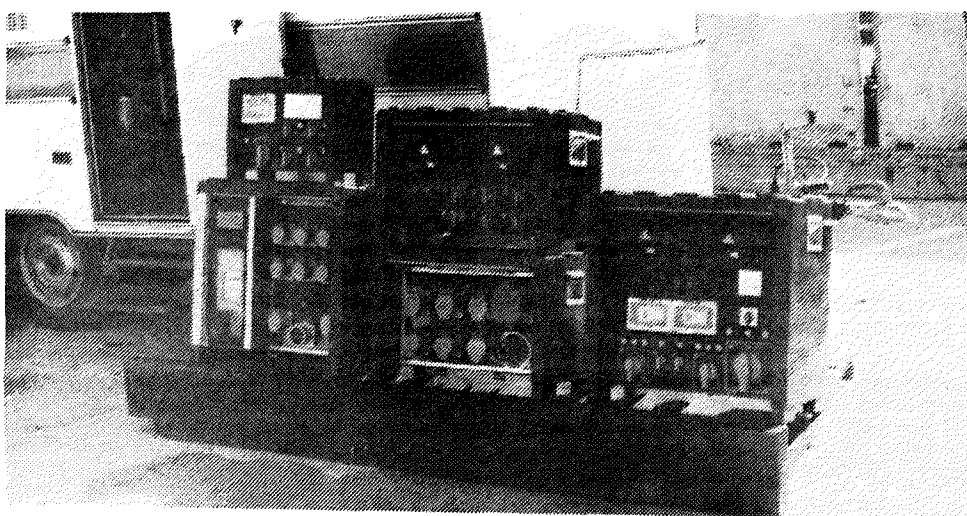
Gasilsko vozilo tam 260 T 26 B

Naš znani izdelovalec gasilskih vozil Karoserist iz Maribora je na letošnjem sejmu predstavil vozilo tam 260 T 26 M. To je prvo tovrstno vozilo pri nas, saj so v njem združili vse tri snovi, ki jih uporabljajo za gašenje požarov, to so voda, pena in prah. Vozilo ima tri rezervoarje, in sicer gre v vodni rezervoar 8000 litrov tekočine, v rezervoar za peno 800 litrov, v rezervoar za prah pa 1000 kilogramov.

Vozilo, v katero gre tričlanska posadka, je standardno opremljeno z dvema rotacijskima plavima svetilkama, sireno in prenosnim žarometom. Z zadnje strani je lestev za dostop na streho. Na zadnji strani rezervoarja je prostor za opremo, ki se zapira z aluminasto roletto.

Poljski razdelilnik električne energije

Tudi za delo na terenu je električna energija nujna. Razdelilni sistem PR-M-84, izdelek Elimpa iz Zagreba, rešuje problem varne razdelitve električne energije za potrebe v poljskih razmerah. Oprema je vgrajena v ohišje iz armiranega poliestra, pri čemer ni nevarnosti kratkega stika. Lahko ga priključijo na omrežje ali pa na elektroagregate. Vse priključke pa lahko priključijo brez uporabe orodja. Kabli so fleksibilni, opremljeni s standardno priključno opremo. Ravnanje s tem razdelilnim sistemom je preprosto, hitro in učinkovito. V primeru nevarnosti ga je lahko izključiti z enega mesta.

S tem sistemom za delo na terenu so opremljeni nekateri televizijski studiji v Jugoslaviji in vsi so zadovoljni z njim.

Gasilska čelada Viplam 85

Med zasebnimi proizvajalci se je na kranjskem sejmu predstavila tudi obratovalnica Ivana in Zore Virjent iz Trzina. Predstavila je celo paleto čelad, od gasilskih do delovnih. Posebej zanimiva je čelada z oznako Viplam 85. Zanj proizvajalec pravi, da jo odlikuje štirinajst pomembnih tehničnih, tehnoloških, varstvenih in oblikovnih lastnosti, ki olajšajo delo gasilcev v boju proti ognju in pri opravljanju drugih reševalnih akcij ter zagotavljajo njihovo varnost. Čelada ima ateste za blaženje udarcev in za odpornost proti udoru, proti vlagi, plamenu, ima elektroizolacijske lastnosti in je bočno vzdržljiva.

S pasom, ki je na štirih mestih pritrjen na školjko, jo lahko udobno namestimo na glavo. Pas zagotujemo in raztegujemo z enim samim potegom roke.

Nosilni trakovi Spedor

Zasebna obratovalnica Spedor iz Žabnice, katere lastnik je Viktor Brezar, je razstavila nosilne trakove in tračne pritrdjevalce tovorov. Nosilni trakovi so izdelani iz poliestra, zanke pa so okrepljene s PES oblogo. Traki ostanejo elastični tudi pri nizkih temperaturah.

V Spedorju izdelujejo nosilne trakove v treh izvedbah, in sicer tip A1-N (brezkončni), tip B2-N (enoplastni z okrepljenimi zankama) in tip B2-N (dvooplastni, tudi z okrepljenimi zankama).

Trakovi so zelo uporabni in preprosti za vzdrževanje, pa še poškodbe so prej vidne kot pri jeklenicah. Prednost pa je tudi v tem, da ne poškodujejo tovara. Nosilnost trakov glede na tip znaša od osemsto do osem tisoč kilogramov.

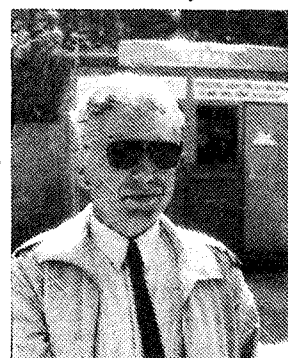
Kupci so, ni pa denarja

Dva predstavnika razstavljalcev na kranjskem sejmu smo vprašali, kakšno je zanimanje za njihove izdelke in kakšno prodajo pričakujejo.

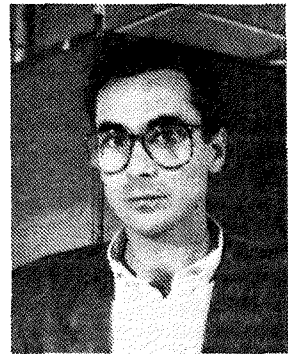
Slavko Marčič, Karoserist, Maribor: »Naša delovna organizacija je letos že sedmič na tem sejmu. Smo

na tuje in naša gasilska vozila so že v Libiji in Egiptu.«

Armando Radolović, Teh-Projekt, Reka: »Skupina, ki je razvijala hidravlično upravljivi metalec vode ali pene, je zelo mlada in nihče v njej ni starejši od trideset let. Vendar pa se pri tem delu postavlja vprašanje, kaj je delovni čas in kaj je narejeno izven podjetja. Pri tem nismo bili drobnjarski, ker nas družijo delo. Dokazali smo, da lahko v dokaj kratkem času naredimo izdelek, ki je enak tistim iz tujine. Sicer pa je zanimanje za metalec precejšnje, vendar upajmo, da denar za njihov nakup bo. Sicer smo jih že nekaj prodali in kupci so zadovoljni z njimi. Večina sestavnih delov metalca so domači, le hidravlični bat je uvožen. To pa zato, ker ni nobeden naših tovrstnih proizvajalcev sposoben v osemindesetih urah zamenjati pokvarjenega na ladji, ki je recimo neke v svetovnih pristaniščih. Tuje družbe pa so to sposobne narediti.«

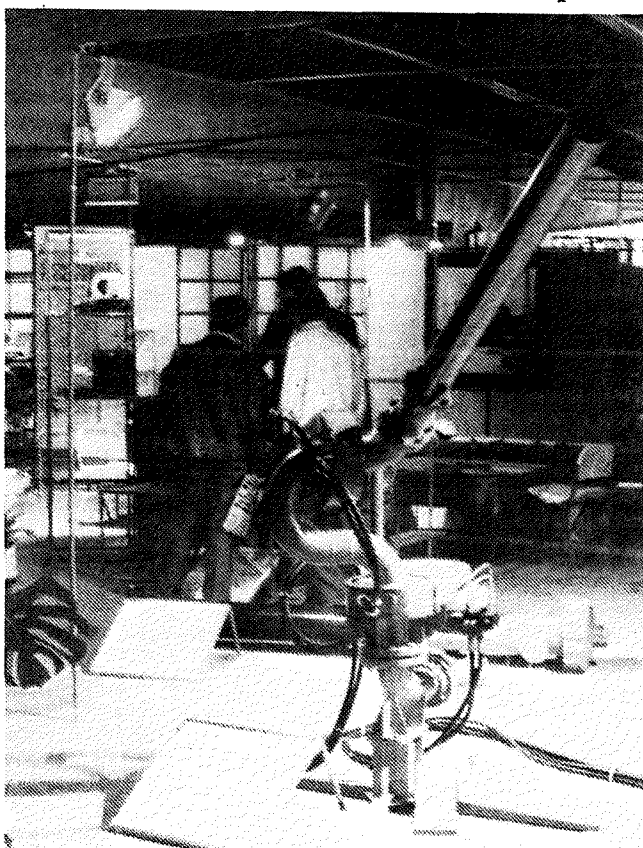

zelo zadovoljni, saj smo v tem času dobili kar šest zlatih medalj za naše izdelke – gasilska vozila. Naš letošnji nagrajenec gasilsko vozilo tam-260 T 26 B je izdelan iz domačih sestavnih delov. Nastal je na naših risalnih mizah, toda na željo naših kupcev. Poudariti moram, da izdelujemo gasilska vozila izključno po pogodbi in da je vsak prilagojen zahtevam kupca. V svetu so takšna vozila že sama po sebi umevna, ta pa je pri nas prvi. Zanimanje zanj je veliko, toda koliko jih bomo izdelali, ne vem, saj je zelo drago. Vedno več kupcev se odloča za etapni nakup. To pa pomeni, da najprej kupijo podvozje, ki ga uskladiščijo pri nas ali pa pri sebi, ko spet zberejo denar, pa izdelamo še nadgradnjo. Naši tuji partnerji, s katerimi sodelujemo, nam pravijo, da so naši izdelki skoraj takšni kot tisti, ki so jih naredili v svetu. Zato svoj pogled usmerjamo tudi

desetih urah zamenjati pokvarjenega na ladji, ki je recimo neke v svetovnih pristaniščih. Tuje družbe pa so to sposobne narediti.«

Hidravlično upravljivi metalec vode ali pene

Metalec, ki sta ga izdelali delovni organizaciji Teh-Projekt in Industrooprema iz Reke, je namenjen zaščiti območij z veliko požarno nevarnostjo. Sem sodijo rafinerijski in petrokemični obrati, najrazličnejša prečrpavališča lahko vnetljivih snovi, tankerji in ladje za podobne namene. Ker se lahko z metalcem, ali pa s skupino metalcev, upravlja na razdaljo, je zelo povečana učinkovitost gašenja požara, zelo zmanjšana pa nevarnost za tistega, ki upravlja z napravo. Metalec lahko uporabimo povsod, kjer je nevarnost požara in kjer je pomembna velika učinkovitost gašenja.

Celotni sistem je sestavljen iz hidravličnega agregata s komandnim pultom na eni in metalcem na drugi strani. Komandni pult je narejen tako, da lahko delavec s posebno ročico usmerja delovanje metalca; lahko pa ga usmerja računalnik, v katerem je program za njegovo delovanje.

Vgradijo pa ga na dva načina – kot stabilnega ali pa prenosnega.

Ko zapustiš osemletko

Minilo je osem let, kar smo prestopili prag te šole. V teh osmih letih smo postali veliki prijatelji. Žal je prišel čas, ko bomo morali pozabiti na to prijateljstvo in narediti prvi korak v življenje.

Vsi, ki smo nekoč skupaj sedeli v šolskih klopih, pomagali drug drugemu in se zabavali, bomo ostali le še znanci. Vem, da je v vsakem osnovnošolskem srcu, fantovskemu ali dekleškemu tudi nekaj žalosti. Zavedamo se, da se bomo morali raziti in stopiti v svet, ki je poln pasti. Prepuščeni bomo samim sebi. Ostala bo le še ena sled, ki nas bo spominjala na te dni. Spomini. Da, to so spomini. Spomini na osemletko, ki bodo ostali za vselej v naših srcih. Pogosto se mi kot v sanjah prikrade v glavo misel na zadnji dan, dan, ko bomo s solzami v očeh govorili poslovilne besede. Seveda si vsi želimo,

da bi bil že konec šolskega leta in bi se za dalj časa znebili vseh teh groznih kontrol in spraševanja. Vendar ob misli, da se bomo morali tudi za vedno ločiti, si zaželimo, da bi to leto trajalo večno. Toda to je nemogoče. S tem se je treba sprijazniti.

Junij. Kako hitro teče čas! Niti mesec, niti cel mesec do konca! Priprava na valet. Nenehno izgovarjamo besede valeta, zaključni program, zeleni, darila in podobne. Neizmerno hitro se bliža 16. junij. S pripravami postajajo tudi naši obrazi vse bolj žalostni; težko verjamemo, da je vse to resnica. Toda nima pomena zatiskati si oči. Treba bo oditi v ta kruti svet, četudi nočemo. Poslovili se bomo in odšli vsak svojo pot.

Tatjana Rihterič, 8. a
OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Prisluhnite želji mladih

Odkar živijo ljudje na zemlji, vihrajo na njej vojne in od takrat si ljudje želijo mir.

Mir bi za vse ljudi na svetu pomenil srečo, ljubezen, svobodo. Sprašujemo se, zakaj je na svetu toliko vojn in gorja, saj si vsi pošteno in razumni ljudje želijo živeti dostojno življene poštenega človeka.

Tudi mi, mladi, si neskončno želimo, da bi ves svet živel v miru. Odrasli nas včasih ne razumejo, ker imamo radi moderno glasbo, smo razposajeni, ker se radi moderno oblačimo. To pa še ne pomeni, da v naših srcih ne gori želja po miru, ki naj zavladava vsem ljudem sveta.

Prepričani smo, da veliko storimo za mir, ko krepimo bratstvo in enotnost med narodi na kulturnem, športnem in znanstvenem področju. Z glasbo smo pomagali lačnim v Etiopiji.

Gospodarstveniki premalo

skrbijo za enakomeren razvoj gospodarstva v svetu – da ne bi bilo ponekod toliko lačnih in slabo oblečenih ljudi.

Zadovoljen narod je bliže miru, lahko več ustvari in več ima. Vsi veliko govorijo o miru in o razorožitvi, toda njihova industrija proizvaja vedno večje količine orožja. Vsaka bomba pomeni uničenje vsega življenja. Zakaj o miru vsi le govorijo, zanj pa naredijo zelo malo?

Srce se nam stisne, ko se spomnimo na grozoto vojn, ki so že divjale na našem ozemlju. Naše babice in dedje so doživeli drugo svetovno vojno. Pripovedujejo nam o njej.

Nas, mlade, je strah, da bi se zgodovina ponovila! Vlada sveta, prisluhnite želji mlade generacije, ki hrepeni po svobodi in bratstvu med narodi in ne mara vojne!

Mojca Trauner, 8. a
COŠ Fran Roš
Celje

Kaj mislim o sebi?

To vprašanje se mi zdi težavnejše kot navadno vprašanje iz zgodovine, angleščine ali slovenščine. Gotovo veste, da o sebi ni lahko pisati. Človek lahko samega sebe narobe oceni. No, recimo, da o sebi razmišljam takole.

Zelo rada se zabavam, rada imam veselo družbo. Všeč mi je hoditi v kino, na »žurke«,

v disko in še kam. Rada sem pač povsod, kjer je zabavno. V posebno veselje mi je dopisovanje z vrstniki. Prijetno se mi zdi poslušanje dobre glasbe, posebno mirnih pesmi. Sem v letih, ko se večkrat zaljubim, a v ljubezni do sedaj še nisem imela sreče. Upam pa, da se mi bo sreča kmalu nasmehnila.

Kadar sem dobre volje, po-

slušam disco-mixe. V svojem prostem času se ukvarjam z raznimi konjički. Rada plešem, zbiram pesmi in posterje, kolesarim, drsam, plavam, ko-

talkam, ob deževnih dneh pa rada vzamem v roke dobro knjigo. Tisti, ki me že dobro poznajo, vedo, da so mi pri srcu dobri ljudje. Najraje imam take, ki so pripravljeni pomagati človeku v težavi, v trenutku, ko si sam. Sovražim pa zahrbtno in hinavske ljudi.

Končala bom z »nakladanjem« o sebi; upam, da se niste preveč namučili z dešifriranjem mojih misli. Takšna sem pač.

Ce pa koga še kaj zanima o meni, me lahko vpraša (pisno ali ustno). Prav gotovo v tem sestavku nisem vsega povedala o sebi.

Vsem, ki me boste karkoli vprašali, bom z veseljem odgovorila.

Metka Urh, 8. a COŠ Fran Roš
Celje

Braina značka

Še danes se spomijam, kako sem se veselila prvega šolskega dne. Čimprej sem se hotela naučiti pisati, računati in brati. Tovarišica nam je v prvem razredu povedala, da lahko učenci, ki jih veseli branje, tekmujejo za braino značko.

Z velikim veseljem sem se lotila branja. S tekmovanjem za značko so se v branju lahko izurili tudi tisti učenci, ki jim ni šlo najbolj gladko. Ne spominjam se, koliko nas je tekmovalo, vem pa, da nas je bilo veliko. V prvem razredu sem prebrala vse knjige za braino značko in to mi je bilo spodbuda za naprej. Vse do osmega razreda sem tekmovala za Prežihovo braino značko. Vsako leto nas je ob zaključku akcije obiskal kakšen gost; pisateljica ali pisatelj, pesnica ali pesnik. Letos nas je s svojim obiskom počastil Slavko Preglj. Na začetku majhne prireditve smo imeli kulturni program – mladinski pevski zbor nam je zapel tri pesmi, nato je sledilo še nekaj glasbenih točk in recitacij. Pregelj nam je povedal nekaj o svojem življenju; najbolj mi je ugajala zgodba o njem in njegovih bratih. Povedal je takole: »Starejši brat je bil priden in miren, ime mu je Mirko. Mlajši brat je bil živahen in nagajiv, ime mu je Živko. Jaz sem slaven in mi je ime Slavko.«

Potem smo mu učenci postavljali vprašanja, na katera nam je z veseljem odgovarjal. Ko nam je vprašanj zmanjkalo, se je začelo podeljevanje nagrad. Tisti, ki smo tekmovali vseh osem let, smo dobili posebna priznanja. Da bi bile nagrade še bolj prirčne, nam jih je izročil Slavko Pregelj.

Jožica Vrbnjak, 8. a
OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Deveti grafični bienale jugoslovanskih otrok

V Lamutovem likovnem salonu v Kostanjevici na Krki so prejšnji petek odprli že deveti grafični bienale jugoslovanskih otrok. Likovna dela, ki so jih na bienale poslali učenci iz 149 šol iz vse Jugoslavije, so razstavljena v tem salonu in pa v Krškem.

Tudi izvedba te prireditve bi bila vprašljiva, če ne bi z denarnimi sredstvi priskočili na pomoč delovni organizaciji Nuklearna elektrarna in Tovarna celuloze, papirja in papirnatih izdelkov Videm. Povejmo še, da bo bienale odprti do septembra.

V Mariboru je potekalo 3. zvezno tekmovanje mladih v SLO in DS

Ne samo merjenje moči

V Mariboru se je prejšnji teden končalo 3. zvezno tekmovanje mladine v SLO in DS, ki je v organizacijskem pogledu zelo dobro uspelo. Pokazalo je, da so se mladi s svojimi mentorji na tekmovanje dobro pripravili.

Med osnovnimi šolami je bila v skupni uvrstitvi prva Osnovna šola Žako Zrenjanin iz Banatskega Novega Sela, druga je bila OŠ 29. novembra iz Zavidovičev, tretja pa OŠ Svetolik Ranković iz Arandželovca. Med posamezniki so bili najuspešnejši Jasna Janković, Igor Valešić in Momir Zečević (pri pionirjih je bil prvi Igor Valešić, drugi Momir Zečević, tretji Božo Tibor, pri pionirkah pa prva Jasna Janković, druga Danijela Djukić, tretja pa Katarina Jovanović).

V tekmovanju izvenšolske mladine, so se najbolje uvrstile ekipe iz Varaždina, Banovičev in Berova. Najboljši posamezniki v tej kategoriji so bili Mihaela Vrbnjak, Nijaza Djafić in Sulejman Čindarov. Med dekleti so bile najuspešnejše Mi-

haela Vrbnjak, Nijaza Djafić in Munevera Turić, med fanti pa Sulejman Čindarov, Salko Kurtić in Izet Kudumović.

Med srednjimi šolami so dosegle največ uspeha ekipe Elektro šole iz Banja Luke, Elektrostrojnege avto centra »Gošo Vikentiev« iz Kočanov in OC Josif Pančić iz Bajine Bašte. Še najboljši posamezniki: Zoran Efreinov, Selvedin Salošević in Dragomir Petrović.

Tekmovalci so obiskali številne kraje, predvsem pohorske in koroške, kjer se je končala druga svetovna vojna. Pretreseni so bili ob pripovedi preživele borke Pohorskega bataljona na legendarni Osankarici na Pohorju, kjer je padlo 69 borcev Pohorskega bataljona v boju z okoli 2000 Nemci. Božena Ostrovršnik, namestnica republiškega sekretarja za ljudsko obrambo SR Slovenije, je izročila preživele borki Pohorskega bataljona Linki Ksela posebno plaketo za prispevek pri negovanju spominov in izročil NOB in revolucije.

Marjan Kos

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Izvolite, osmošolci!

Izvolite, tokrat je pa skoraj ves prostor vaš. Če ni bilo prej pravega časa, da bi z vami pokramljali o vašem odhajanju v svet odraslih, pa naj vam vsaj zdaj na koncu zaželimo srečno pot. Šole, v katerih boste naslednjih nekaj let drgnili klopi, ste si že izbrali. Ocene imate že zvečine zaključene. Zdaj vam preostanejo še sprejemni – potem pa dolge, tople počitnice. Privoščite si jih, saj ste zaslužili! Četudi bodo bolj skromne – morda boste ostali vse poletje doma – bo pa zato dovolj časa za lenarjenje. Šele ko bo vse to vrvenje s šolo zares mimo, boste spoznali, kako lahkotno je hoditi po svetu, kako prijazno je gledati naravnost v sonce in kako sladko se zjutraj spi...

Prišel pa je tudi čas slovesa od »starih« sošolcev. Vendar ne čisto zares. Mnogi se boste še vedno srečevali na novih šolah, če drugega ne, morda vsaj na avtobusih in vlakih, ki vas bodo prihodnje šolsko leto vozili v nove kraje, med nove prijatelje. In spoznali boste, da ima vsa vesoljna mladina podobne probleme, podobna veselja in želje. Zato naj Metki iz Celja povem, da to ni nobeno nakladanje, kar nam je v svojem prispevku povedala o sebi. Navsezadnje pa – tudi kanček nakladanja je del mladosti.

Adijo, osmošolci – pozdravljeni, srednješolci!

Pa še kdaj vzemite v roke TV-15. Zdaj boste morda bolj segali po »odraslih« straneh in tam našli kaj zanimivega iz življenja vaših dedov. Tudi oni so bili nekoč mladi in čas, ki se ga spominjajo, je bil čas njihove mladosti – pa tudi čas vojne. Tega ne kaže pozabljati niti nam, ki smo zrastle v miru; tudi vsak izmed nas mora v svojem življenju storiti vse, da bodo njegova lastna dejanja nenehni prispevki k miru in razvoju.

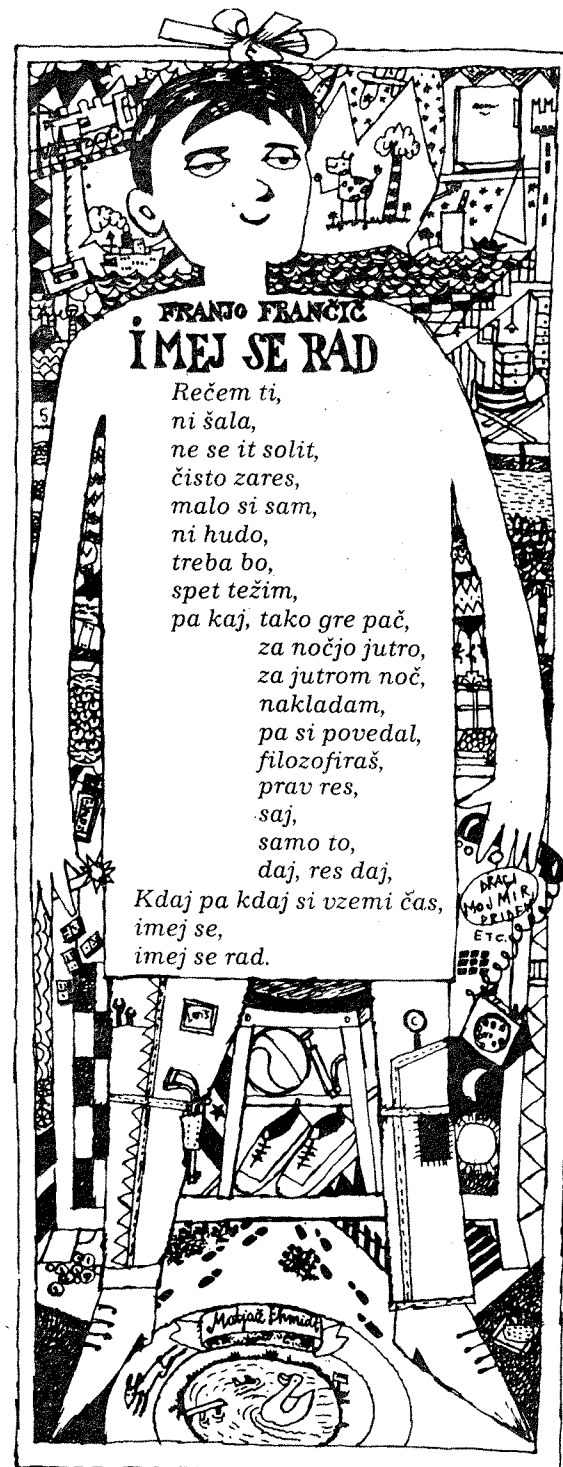
No, zdaj pa že jaz nakladam... Lepo, lepo se imejte!

p. Bojana, Živa, Miranda, Bojan, Zvone, Milenko, Mara in Drago

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

»Sunili« smo pesem

Iz Kurirčka

Rečem ti,
ni šala,
ne se ti solit,
čisto zares,
malo si sam,
ni hudo,
treba bo,
spet težim,
pa kaj, tako gre pač,
za nočjo jutro,
za jutrom noč,
nakladam,
pa si povedal,
filozofiraš,
prav res,
saj,
samo to,
daj, res daj,

Kdaj pa kdaj si vzemi čas,
imej se,
imej se rad.

Anketa

Kdo je dober prijatelj?

Tisti, ki ti pomaga v stiski (Klavdija),
tisti, ki ne laže (Darko),
tisti, ki mu lahko zaupaš svoje težave (Bojana),
tisti, ki je odkrit in iskren, (Aleš),
tisti, ki ti pove, kaj je za nalogo, če te ni bilo v šoli (Helena),
tisti, ki nikogar ne zaničuje (Mojca),
tisti, ki ni važen (Urban),
tisti, ki nikogar ne izda (Boris),
tisti, ki se lepo obnaša (Alenka).

Starši mi ne dovolijo:

igrati se z nožem (Peter),
lagati in krasti (Kristjan),
voziti se z motorjem (Janez),
teptati mlajšo sestro (Matej),
potepati se po mestu za prazen nič (Monika),
iti kam brez vprašanja (Matjaž),
zapravljati denar po nepotrebem (Helena),
razgrajati po stanovanju (Urban),
norčevati se iz starejših ljudi (Alenka),
goljufati druge (Gusti),
posojati svoje kolo drugim (Darko),
odpirati vrata neznanim ljudem (Boris).
Tako so povedali učenci 5. b. razreda O. Š. Edvarda Kardelja v Slovenskih Konjicah; najbrž približno tako, kot bi tudi vi.

Slovesno pod Rašico

Krajani KS Bukovica–Šinkov Turn in KS Vodice so skupaj s tamkajšnjimi borci 10. in 11. junija praznovali krajevni praznik ob 45-letnici preboja Gorenjskega odreda (13. junija 1944) z obkoljene Rašice. Predsednik odbora skupnosti borcev Gorenjskega odreda Anton Kržišnik-Ljubo, medvojni komisar odreda, je v soboto slavnostno odprl novo asfaltirano cesto Koseze–Vojsko, ki je poimenovana po Gorenjskem odredu. Vsem zbranim pa je spregovoril Lado Ambrožič-Novljan, medvojni komandant 9. korpusa. Posebej je poudaril povezanost tukajšnjih ljudi s partizansko vojsko, o današnjih časih pa dodal, da moramo biti zaradi težke gospodarske

in družbene krize dosledni v boju za premagovanje težav.

Anton Kržišnik-Ljubo je poudaril enotama Gorenjskega odreda, šoli heroja Bračiča iz Tržiča in šoli Antona T. Linhartarja iz Radovljice izročil prapore.

V kulturnem programu so sodelovali šolarji in domača godba, vse skupaj pa so popestrili kolesarji Jake Štucina iz Hrastja skupaj z rekreativci, ki so tekmovali po novi cestni trasi.

V nedeljo je na osrednji slovesnosti v domu krajevne skupnosti Utik zbranim spregovoril predsednik šišenske borčevske organizacije Jože Šetina. Ob tej priložnosti so petim krajanom izro-

čili državna odlikovanja, podelili pa so tudi bronaste znake OF in priznanja 13. junij. Tako sta priznanje 13. junij prejela tudi prizadevni domači glasbenik Maks Alfirev za uspešno delo na področju koordinacije med KS Bukovica–Šinkov Turn in KS Vodice z odborom Gorenjskega odreda, pa dolgoletni prizadevni aktivist – nekdanji borec – Stane Žagar. Predsednik odbora Gorenjskega odreda Anton Kržišnik-Ljubo je predstavnikom obeh krajevnih skupnosti in njihovih družbenopolitičnih organizacij za uspešno sodelovanje podelil priznanja GO. Prijetni praznik krajanov, mladine in borcev bo vsem ostal v lepem spominu.

M. R.

Srečanje RVS obdravskih občin Slovenije in Hrvaške

V Mariboru so se 10. junija srečali rezervni vojaški starešine obdravskih občin Slovenije in Hrvaške in skupaj preživeli ves dan. Srečanje je bilo delovno, temeljilo pa je tudi na tovariški izmenjavi mnenj in izkušnjah pri svojem delu. Organizator letošnjega srečanja je bila občinska konferenca ZRVS Maribor Tezno, ki je pripravila pester program.

Udeleženci so bili predstavniki ZRVS Čakovca, Koprivnice, Krapine, Varaždina, šestih mariborskih občin in mesta Maribor,

Ormoža, Lenarta, Slovenske Bistrice in Ptuja. Na začetku jih je pozdravil sekretar republiške konference ZRVS Jakob Černe in jim želel dobrodošlico v Sloveniji in Mariboru. Podpredsednik SO Maribor Tezno Jože Berglez jim je predstavil občino, posamezne gospodarske delovne organizacije in perspektive nadaljnega razvoja. Udeležencem srečanja so pripravili tudi pester kulturni program, v katerem so sodelovali člani DPD Svobode Hoče in KUD Franc Ileč Loka Rošnja. Rezervni vojaški stareši-

ne iz Slovenije in Hrvaške so obiskali mariborsko letališče, kjer so se seznanili z delom letališča. Direktor letališča Bruno Kremavc je navedel tudi nekatere druge podatke, ki so zanimali rezervne vojaške starešine. Le-ti so si z zanimanjem ogledali tudi mali tehnični zbor sredstev protizračne obrambe in gasilsko opremo, s katero razpolagajo na letališču. Na strelskem tekmovanju z zračno puško je bila najboljša ekipa ZRVS Maribor Pobrežje, druga je bila ekipa Maribor Tezno, tretja pa ekipa Varaždina.

M. K.

Na 6. Memorialu Pera Cestnika

Celje in Škodnik

Strelna družina »Žalec« Juteks je na strelišču v Struževem pri Kranju pod pokroviteljstvom RK ZRVS in OŠTO Žalec izvedla že 6. memorialno strelsko tekmovanje Pera Cestnika v spomin na enega izmed ustanoviteljev slovenskega strelstva, borca NOV, nekdanjega državnega reprezentanta in svetovnega prvaka, ki je umrl leta 1970.

Tekmovanja z vojaško puško (100 metrov leže) se je udeležilo rekordno število ekip – 25; naslov prvaka so branili strelci Žalca, še prej pa so po dvakrat zmagale ekipe Postojne in Škofje Lo-

ke. Zanimivo je, da so letos prve tri ekipe dosegle enak rezultat, 540 krogov, kar je rekord teh tekmovanj, zato so odločale zadnje serije vseh treh strelcev. Prvaki pa so postali Celjani v postavi: Jeram, Frece, Jager. Druga je bila Škofja Loka, tretji pa lanski zmagovalci, ekipa Žalca Juteksa.

Med posamezniki je bil tokrat najboljši Vojko Škodnik (Žalec) z 184 krogov, enak rezultat je nastreljal Černe (Kranj), sledijo: Jeram in Frece, oba iz Celja, Peterčelj iz Šk. Loke, šesti je bil lanski zmagovalec Melanšek z 182 krogov.

E. P.

Kosovski invalidi morajo celo beračiti

Pred dnevi je agencija Tanjug posredovala novico o zasedanju zvezne konference civilnih invalidov vojne v Beogradu. Prav gotovo bi si mislili, kaj za to, ena seja več ali manj. Toda vsebina je bila prav grozljiva in nad njo bi se morali vsi skupaj krepko zamisliti. Vsebine ne bi komentirali, ampak navajamo Tanjugovo novico v celoti, vsak bralec pa naj sam presodi o njej.

»Civilni invalidi vojne so še po-

sebej na Kosovu potisnjeni na rob družbe. Zato je treba, kot so dejali na seji zvezne konference civilnih invalidov vojne, narediti vse za izenačitev invalidnin po republikah in pokrajinah in za to, da bodo te vsaj zagotavljale življenjski minimum.

Na Kosovu se denarna nadomestila gibljejo od nekaj manj kot 30 tisoč dinarjev (za invalide šeste kategorije) do 74 tisoč dinarjev (za prvo kategorijo). V Sr-

biji je civilna invalidnina za invalide prve kategorije (skupaj z dodatkom za nego) kar 12-krat višja kot na Kosovu in znaša 905 tisoč dinarjev. Po besedah Muja Kadribešića ima zveza civilnih invalidov na Kosovu 760 članov, od katerih jih dve tretjini ne dela, ampak žive samo od invalidnine. Nekateri izmed njih so, kot je dejal drug delegat s Kosova, Fari Buqinci, v zadnjem času začeli beračiti, da bi lahko preživeli.«

Skupni zmagovalec prvega prvenstva zagrebškega vojaškega območja je tako postala Ljubljana, drugo je bilo moštvo Maribora, tretje mesto so zasedli tekmovalci iz Varaždina, četrta je bil Zagreb, peti Karlovac in šesta Reka.

B. K.

Ljubljana – skupni zmagovalec

V Karlovcu je prejšnji teden potekalo prvo športno prvenstvo zagrebškega vojaškega območja. Na njem je sodelovalo več kot sedemsto tekmovalcev, ki so bili razdeljeni v šest ekip, in sicer ekipo Zagreba, Ljubljane, Maribora, Reke, Karlovca in Varaždina.

Ekipi iz Slovenije sta bili daleč

najboljši in sta zmagali v vseh tekmovalnih panogah. Tako je Ljubljana zmagala v vojaškem mnogoboju, streljanju in plavanju, Mariborčani pa so bili zmagovalci v atletiki, rokometu, košarki in odbojki. Tako so ostala štiri moštva v skupnem seštevku krepko zaostala za Ljubljano in Mariborom.

Vabila

11. kolesarski maraton Pohorski bataljon

Družbenopolitične organizacije iz Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Vitanja, Mislinje, Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj, Ruš, Z. T. K.O. Maribora, kolesarska sekcija mariborske livarne in kolesarsko društvo KVIK – Branik prireajo ob dnevu borca in 46-letnici zadnjega boja Pohorskega bataljona Kolesarski maraton v torek 4. julija 1989. Proga bo dolga 150 kilometrov. Vsi kraji: Maribor, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Mislinja, Slovenj Gradec, Dravograd, Radlje, Ruše so prijavna, kontrolna in ciljna mesta. Start bo iz vsakega navedenega kraja ob 7. uri do 7.30, zaključek pa ob 17. uri. Cilji so v vseh krajih starta. Vsak udeleženec, ki bo prevozil progo v desetih urah, bo prejel spominsko medaljo. Prijavnina znaša 10000 din in jo je treba plačati ob dvigu kontrolnega kartona. Kontrolni kartoni bodo v prodaji ob 12. junija 1989.

Organizacijski odbor kolesarskega maratona Pohorski bataljon

★

Obveščamo borce Cankarjeve brigade in 12. SNOU brigade, da bo 1. maja 1989 skupna proslava ob 45-letnici osvoboditve Bosiljeva.

Glede organizacije prevoza prosimo vse borce Cankarjeve in 12. SNOU brigade iz ljubljanske regije, ki se nameravajo udeležiti proslave, da se pisno prijavijo na odbor skupnosti borcev Cankarjeve brigade, 61000 Ljubljana, Vrtača 11 do 19. 6. 1989. Prevoz ob Ljubljano do Bosiljeva in obratno plača sam udeleženec.

Borci Dolenjske in Bele krajine naj prijave pošljejo na pododbor Cankarjeve brigade Trebnje, Novo mesto, Metlika in Črnomelj, ki so organizatorji prevoza za Bosiljevo.

Skupnost borcev Cankarjeve in 12. SNOU brigade

★

Ob 45. letnici VDV NO in OZNE ter ob krajevnem prazniku KS Banjšice vas vabimo na odkritje spominske plošče okrožni komisiji in bataljonu VOS OF za Kanalsko v soboto, 17. junija 1989 ob 17. uri pred stavbo KS Banjšice. Slavnostni govornik bo Branko Dolenc, predsednik MS SZDL Severno-primorske regije. Ob 15. uri bo pogovor z borci VOS OF Severne Primorske in 2. brigade VDV NO v prostorih KS Banjšice. V kulturnem programu bodo sodelovali pevski zbor Meblo iz Nove Gorice, učenci osnovne šole Banjšice in recitator iz Nove Gorice. Po odkritju spominske plošče bomo nadaljevali krajevni praznik KS Banjšice s kulturnim programom in plesno prireditvijo ter tovarniškim srečanjem borcev in krajanov Banjške planote.

Iz Nove Gorice bo peljal kombi na Banjšice ob 14.30. Zborna mesto pred stavbo DPO v Novi Gorici, Kidričeva 9.

Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica, Odbor skupnosti borcev VOS OF za Severno Primorsko in Krajevna skupnost Banjšice

★

Člani KO ZZB Galicija in krajski Krajevne skupnosti Galicija VABJO NA POHOD OB SPOMENIŠKIH NOB, ki bo v nedeljo, 18. junija 1989. Zbor pohodnikov bo ob 8. uri jutraj pri graščini Grmovje – Velika Pirešica.

Pohod je organiziran ob prazniku občine Žalec, ki ga letos praznujemo v tej krajevni skupnosti. Pohodniki bodo počastili spomin na 20 borcev in dva talca, ki so padli med NOB. Med njimi je bil Franc Kugler, rojen 1. 1896, invalid I. svetovne vojne, ki je bil obešen na Frankolovem I. 1945.

Pohodniki bodo šli v posamezne zaselke, obiskali bodo Zavrh, kjer je bil 25. 2. 1943 ustanovljen odbor OF, zaključek pa bo na Šentjugerti. Člani ZZB Galicija in krajski KS Galicija vabijo vse, ki so med narodnoosvobodilno vojno delovali na tem območju, da pridejo na pohod.

Natečaj

FESTIVAL KURIRČEK Maribor razpisuje za leto 1989 literarne nagrade za krajše prozne sestavke, pesmi in dramski prizor na teme, ki zajemajo našo zgodovinsko preteklost (boj za svobodo, neodvisnost), narodno in kulturno identiteto, patriotizem, kakor tudi ves splet razgibanega družbenega dogajanja našega časa.

1. PESEM ZA OTROKE	1. nagrada 500.000 din
	2. nagrada 400.000 din
2. PROZNI SESTAVEK (črtica za otroke)	1. nagrada 500.000 din
	2. nagrada 400.000 din
3. KRATEK DRAMSKI PRIZOR (oziroma skeč – primeren za otroke)	1. nagrada 500.000 din
	2. nagrada 400.000 din

Razpisa se lahko udeleži vsak državljani SFRJ. Razpis je anonimen.

Pisne prispevke je treba opremiti z geslom; popolne naslove pa priložiti v zaprtih ovojnicah.

Žirija bo upoštevala le tiste prispevke, ki jim bo priložena zaprta ovojnica z razrešeno šifro.

Zaželeno j, da avtorji pošljejo vsaj tri kopije. Rokopisov ne bomo vrnili.

Žirijo bodo sestavljali književniki in predstavniki Festivala Kurirček.

Prispevke pošljite do vključno 15. novembra 1989 na naslov: FESTIVAL KURIRČEK, Tomšičeva 45, Maribor

V sodelovanju z Občinsko konferenco SZDL Radovljica bomo v soboto, 17. junija 1989 ob 10.00 organizirali srečanje aktivistov OF nekdanjih okrajev in okrožja Jesenice.

Tovariško srečanje, tudi s predstavniki družbenopolitičnih organizacij in Skupščine občine Radovljica in Jesenice, bo v Ribnem pri Bledu v prostorih Lovskega doma.

Na srečanju bo tekla beseda o aktualnih nalogah in družbenopolitičnem položaju. Za vse udeležence srečanja bo organiziran prevoz s posebnim avtobusom, ki bo odpeljal ob 9.30 z avtobusne postaje Bled (pri hotelu Jelovica). Povratek avtobusa bo ob 13. uri.

OKROŽNI ODBOR OF JESENŠKEGA OKROŽJA

★

Skupnost partizanskih učiteljev Primorske s sedežem v Ajdovščini vabi vse učitelje, ki so v času NOB poučevali na slovenskih partizanskih šolah na Primorskem, da se udeležijo 5. tradicionalnega plenuma, ki bo v Idriji v soboto, 17. junija 1989 (pod pokroviteljstvom DPO Občine Idrija) ob 9. uri v novi osnovni šoli. Slavnostni govornik bo Ciril Zlobec.

To vabilo velja tudi za tiste partizanske učitelje, ki iz kateregakoli vzroka, ne bi dobili osebne vabila, kakor tudi za tiste, morda ki še niso evidentirani pri SPUP in se tako niso udeležili dosedanjih plenumov.

Pozdravljeni in nasvidenje v Idriji!

Predsednik SPUP Štefan Bratina

★

Vabilo borcem Kamniško-zasavskega odreda, aktivistom OF in krajanom občine Litija

Osrednja občinska proslava dneva borca in proslava 45. obletnice ustanovitve Kamniško-zasavskega odreda bo na praznik dneva borca 4. julija 1989 ob 11. uri v večnamenski dvorani in na športnem igrišču na Dobravi v Kresnicah. Vabljeni! Prireditveni odbor in odbor skupnosti borcev KZO

★

Vabimo borce – ranjence, zdravstveno in tehnično osebje bolnic R – 7, R – 8, R – 9, R – 10, ki so med NOB delovali na območju Jurklostra, na tradicionalno srečanje in odkritje spominskega obeležja ranjenecem in kmotom z območja Kozjanskega. Srečanje bo v nedeljo, 18. junija 1989 ob 11. uri v središču Jurklostra.

Na srečanje vabimo tudi borce in aktiviste Kozjanskega odreda in okrožja ter vse ostale borce, ki so se borili in delovali med NOB na tem področju.

Pododbor

★

V nedeljo, 18. junija 1989 bo ob 10. uri odkritje spominskega obeležja pri Šemperovi koči nad Bašljem. Ob 11. uri bo tradicionalno srečanje borcev Kokrškega odreda in drugih borcev občine Kranj pri turističnem domu v Bašlju pod Storičim – Gamsov gaj.

Odbor skupnosti borcev Kokrškega odreda

★

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira v nedeljo, 25. junija 1989 tovariško srečanje pri Peršmanu na avstrijskem Koroškem. Odhod avtobusa bo ob 7. uri s Trga osvoboditve (pred Univerzo) v Ljubljani. Prijavite se lahko na telefon 559-967 (Cvetek) ali 345-918 (Pohleven) do 20. junija. Ostale informacije dobite ob prijavi.

★

V počastitev 45. obletnice bojev enot 9. korpusa NOV Slovenije v letu 1944 bomo v soboto, 24. junija 1989 ob 16.00 uri na osnovni šoli v Grahovem ob Bači odkrili spominsko ploščo, na kateri je zapisano: V izvajanju široko zasnovanih akcij zavezniškega pomena so enote 9. korpusa NOV Slovenije od 28. junija do 2. julija 1944 v Baški grapi porušile 7 mostov, 5 sovražnikovih postojank, onesposobile za boj 353 sovražnikovih vojakov ter za pet mesecev prekinile železniški promet.

Skupnosti borcev enot 9. korpusa NOV Slovenije Občinski odbor ZZB NOV Tolmin, Krajevna skupnost Grahovo ter odbora skupnosti borcev 30. in 31. divizije vabijo borce enot 9. korpusa in druge udeležence NOB, krajske, mladine, da se udeležijo slovesnosti in tovariškega srečanja. V kulturnem delu slovesnosti bo sodeloval pevski zbor Grahovo in mladina OŠ Grahovo.

Veze z javnimi prevoznimi sredstvi iz smeri Jesenic in Nove Gorice so ugodne.

Predsednik: Ivan Franko-Iztok

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/I, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržišnik (glavni urednik), Viktor Konjar (odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Zokalj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Miranda Mrčela (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.

Žiro račun: 50101-603-45772. Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.